hepileri

Aylık Sosyalist Dergi Aralık'97 Sayı: 9 Fiyatı 350.000 TL (KDV Dahil)

Dokunulmazlık Düzenini Kaldırmak Parlamenter Sistemi Yıkmaktır

Y.K

Özelleştirme

Mesut ODMAN

Fransız Filozoflar Sahtekâr mı?

Alan SOKAL ile Söyleşi

Devrimci Birlik

YALÇIN KÜÇÜK

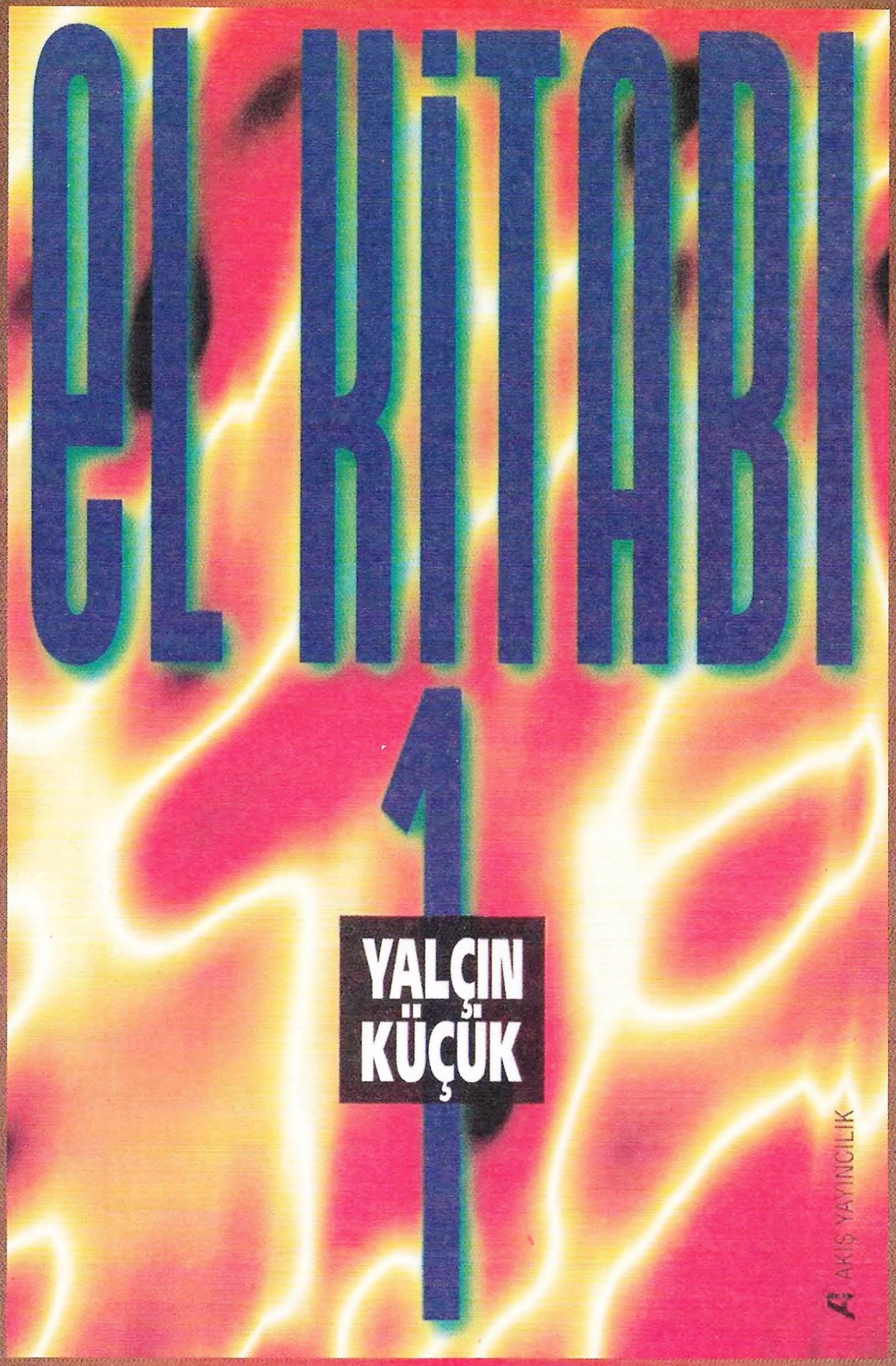

çıktı!

AKIŞ YAYINCILIK
Büyük Parmakkapı Sokak 20/4 Beyoğlu / İSTANBUL
Tel & Fax : 0.212. 292 29 45

hep ileri

SAYI:9
ARALIK
1997

DEVRİMCİ BİRLİK 3
YALÇIN KÜÇÜK
ZANA'DAN SAHTE ÖZGÜRLÜĞE ONURLU TAVIR 21
PARTİLER MATRİKSİ 22
ANKARA'DA İSRAİLLİ KÜRT BAKAN 23
TÜRKİYE Mİ? TAHRAN'DA İSRAİL LÜKSEMBURG'DA AMERİKA KAYBETTİ 24
BAYKAL MI? TARİKATSA AMERİKALI OLSUN 26
SUSURLUK İKİLEDİ Mİ? 28
DOKUNULMAZLIK DÜZENİNİ KALDIRMAK
PARLAMENTER SİSTEMİ YIKMAKTIR 30
ÖZELLEŞTİRME: AKILLARI DURDURAN BİR BÜYÜ YA DA
DİNAZORLARIN KÖHNE DÜNYASI 33
MESUT ODMAN
ADIVAR'IN ÜÇ ROMANINDA HASO'NUN HASAN'LAŞMASI-2 43
BİLGESU ERENUS
NAZIM DERSİ 51
Y. K
ALAN SOKAL İLE SÖYLEŞİ: FRANSIZ FİLOZOFLARI SAHTEKÂR MI? 59
GÖNÜLDE İHTİLAL 63
ŞİRİN AKTEMUR
SOLUN POZİTİVİSTLİĞİ 69
ADALET DİLEKÇİ

HEPİLERİ Aylık Sosyalist Dergi

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü:
Hüseyin ÇEVİNGEN
Genel Yayın Yönetmeni:
Hasip AKGÜL
Koordinatör: Onur ERK
Avrupa Temsilcisi: Şevki ÖMEROĞLU
Tel: 0049-221 641 685

Yönetim Yeri:
Büyük Parmakkapı Sok. 20/4 Beyoğlu / İstanbul
Tel-Fax:292 29 45
Hesap Numarası:
Yapı Kredi Bankası Mark: 3004942-9 Dolar: 3004943-7
TL için 0303803-1
Baskı: Mart Matbaacılık

Bu sayımız

Türkiye devrimciliğinin sistem çözümlemcleri ve bunların getirdiği eylemlilikler dışarıdan beslenen bir formda gelişti. Kendi yöntemini kuramamışlığın boşluğunda sallanan solun, önemli bir gelişme gösterdiğini, beslenme kanallarının bittiği bir zamanda ortaya çıkmasının rastlantı olmadığını düşünüyoruz.

Toplumsal Kurtuluş pratiğinde tarih bakışımızın izinde, güncelin çözümlenmesini geliştirmeye çabaladık. Büyük oranda haklı çıktık. Bu çıkış şimdi bize güvenini getirdiği görevleri dayatıyor.

Solun birlikteliğine ilişkin Kuruçeşme toplantılarının, mekânın adıyla aynı kaderi paylaşacağını devrimci yönteme ilişkin bir bakış farkı olduğunu hep söyledik.

Yalçın Küçük "Devrimci Birlik" başlıklı yazısında, bu bakışın pratik önerileri ile birlikte hangi düzleme oturacağının çözümlemesini yapıyor. Devrimci birlik'in ülke koşullarıyla sınırlı kalmayan bir zorunluluk olduğunu söylüyoruz. "Kuruçeşme"den boşalan havanın tükenişi ödep politikacılarının nefeslerinde oldu. Bölgemiz devrimcilerinin, ülke ve dünya devrimlerini değerlendirebilecek niteliğe ulaştığını düşünüyoruz.

* * *

Geçtiğimiz ay, Fransız Aydınlarının gündemine giren bir tartışmayı sayfalarımıza taşıdık. Solumuzun önemli bir oranda beslendiği Fransa entellektüellerinin tükenişinin bir resmi olan bu tartışma umarız muhataplarını bulur. Ülkemizde, kitaplarının azımsanmayacak sayıda okuyucusu olduğunu bildiğimiz, Lacan, Deleuze, Boudrillard, Derrida gibi yazarların iki fizikçi tarafından bilimsel bir hesaplaşmaya çekildğini görüyoruz.

* *

Mesut Odman'ın tarihsel gelişimi ile birlikte ele aldığı bir iktisat dersi niteliğinde gördüğümüz özelleştirme yazısı, sosyalistlerin, vazgeçilmez bir kesinlikle savundukları kamulaştırma programının, tekeller düzenine karşı haklı bir projenin bilimselliğini sergiliyor.

Bu ay yayımladığımız, El Kitabı, Yalçın Küçük'ün insan ve estetik yazılarını derlediği bir kitap oldu. Dergi sayfalarına aldığımız Nazım Dersi çalışması da bu kitap kapsamındaydı ve Nazım'ı ve şiir dolu güzelliğini anlatıyor. Nazım bütün burjuva kampanyalara karşı bizim'dir ve insanın bütün renklerini içinde barındırıyor.

* * *

Bilgesu Erenus'un iki bölüm halinde yazdığı "Adıvar'ın Üç Romanında Haso'nun Hasan'laşması" isimli çalışmanın ilk bölümünü, dergimizin bir önceki sayısında yayınlanmıştık. İkinci bölümünü yayınladığımız söz konusu çalışma, Adıvar'ın yeni bir bakışla ele alınması anlamına geliyor. Edebiyat tarihçilerinin görmezlikten geldiği bu yaklaşım, Erenus'un titiz bakışıyla yeni bir anlam kazanıyor.

Erenus'un bu çalışmasından sonra bir de Erenus'u konu alan bir deneme daha sayfalarımızı kaplıyor. Bilgesu Erenus'un geçtiğimiz ay içerisinde Broy Yayınları tarafından yayınlanan Göz isimli romanı, Şirin Aktemur'un dikkatli okuma ve değerlendirmesiyle karşınıza geliyor.

Gelecek sayımızda yeni bir yılı karşılamış olacağız. Biz yeni yıla yeni heyecanlar, yeni projelerle giriyoruz.

Devrimci Birlik

Yalçın KÜÇÜK

Her adımda aynı örgüt içinde toplanma zaruretine inanamıyorum. Benim devrimci birlik önerimde, siyasal partilerin, birleşmesi değil, kendi gelişmelerini sürdürmesi esastır. Yeni bir Aydınlanma Dalgası'nın bütün sorumluluğunun omuzlarımıza yıkıldığını duymak zorundayız. Parti anlayışında, legalite-illegalite ikileminde, artık, bizim ortak deneyimlerimizi soyutlayabilecek durumdayız.

Ülkemizde canlandırıcı bir gelişme var: Sosyalizmden kaçış durmuştur.

"Restorasyon" denebilir, bir yeni "milad" sayılabilir, doksanaltı-doksanyedi yılının bizim için en önemli haberi, otuz yıllık bir kaçışın sona ermesidir. Biz otuz yıldır bir iç savaştan geliyoruz ve şaşırtıcı değil, bir yanı hain bir yanı ikiyüzlü, bir başka yanı mahcup ve en utanmaz yanıyla bir kabadayılığın arkasında gizli, bir kaçışın içinden geçiyorduk; artık geride bıraktığımızın bütün işaretlerini ve büyük sevincini yaşıyoruz.

Artık yeniden "iddia eden" biziz.

Çünkü biz insanlığız.

Çünkü insana ve insanlık'a yakışan iddia etmektir.

İddia, bir güven işidir ve güvenimizi yeniden kazanıyoruz.

* * *

Kaçış sosyalizm çığlıklarının en yüksek olduğu zamanda başlamıştır.

Acaba naralar, bir bilinçsiz ya da utanmaz –bilinçli bir kaçış için mi gerekiyordu?

Şimdi güven ile sorabiliyoruz.

* * *

Sormak yetmez, devrimli birlik ihtiyacımızdır.

Güvenimiz varsa, kaçmak için motifimiz, yoktur.

Ülkemizde, iddia eden bir devrimci iktidara ihtiyaç kesindir.

* * *

İnsanlık, insan'dan ayrılabilir mi?

İnsanlığın kurtuluşunu amaçlamadan kendi insanımızın kurtuluşunu gerçekleştirebilir miyiz?

* * *

Görebildiğim şudur: Bilim'i, topraklarımızda yeniden yeşertemezsek, dünyada bilimin sonu gelmek üzeredir.

Bilimden kastettiğim, materyalist disiplindir.

* * *

Devrim, ne darbe'dir, ne örgüttür, ne hız'dır, kuşkusuz mutlaka bunlardır, ancak bunlardan hemen önce bir düşüncedir ve sadece,

emekçi yığınların, en derin, en tarihsel, en vazgeçilmez, en zorlayan, özlemlerinin kristalleşmiş sözcüleridir.

Devrim, bir sözcük'tür.

İktidarı kastetmeyen devrimcilik, sadece sözcük oyunudur.

* * *

Bir sözcük olarak devrim'in gelişimini, "historire d'un mot" olarak "Revolution" yazımını, Fransız dilbilimcisi ve daha doğrusu sözcük-bilimcisi Alain Rey'e borçluyuz. Bu tılsımlı sözcük üzerine benim de. özgün ol-

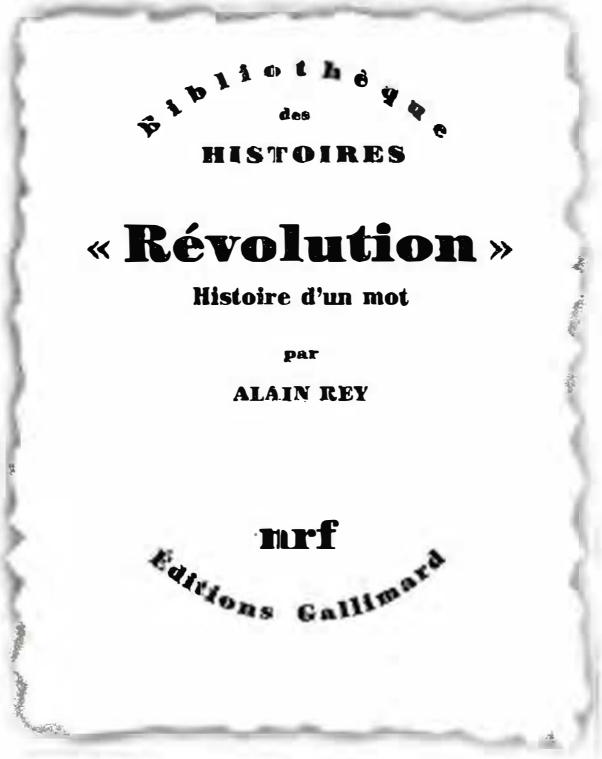

mayan, yine de bilgilendiren yazılarım var; ancak Rey'inki başlı başına bir cilttir.

Ünlü zından Bastille'in emekçi ihtilalcilerin eline geçtiği zaman, Kral On Altıncı Louis'nin tepkisi ünlüdür, "est-ce done une emeute?" diye soruyor, "yoksa bir ayaklanma mı" anlamındadır. Dilbilimi açısından bu sorunun önem ve anlamı, insanlığın o zamanlar henüz, bugünkü anlamında, "devrim", revolution, sözcüğünü bilmediğini göstermesinden kaynaklanıyor ve nazırlarından birisinin ağzından, "non, sire, c'est une revolution" ifadesi dökülüyor. Bu söz çok ünlüdür; "hayır, efendım, bu bir devrim'dir" anlamındadır, devrim'in herhangi bir kargaşa, başkaldırı veya ayaklanma olmadığını gösterdiği için de sık sık aktarılıyor. Devrim sözcüğünün siyasal kullanımı, bu arada başlıyor.

Rey'in kitabının pek güzel yanları var; birisi, insanlığın devrimcileşmesiyle birlikte, sözcüğün de yeni anlamlar kazanmasını göstermektedir. Devrim sözcüğüne sınıf boyutunu kakan hiç kuşkusuz Babeuf'dür ve önceleyeni ve devrim ile sistem değişikliğini birleştiren de, yine hiç kuşku yok, Robespierre'dir; biliniyor, asıl Fransız Devrimi, daha sonra ve krallığın ortadan kaldırılmasıyla başlıyor. Bu işe Girondin'lerin aklı yatmıyor, henüz Jakobinler ve Girondin, tam ayrılmıştır ve Robespierre, belki de hayretler içinde, Devrim'in bir yeni fikri düzen yapma anlamına geldiğini anlamayan Girondinler'e, "citoyens, voulez-vous une revolotion sans revolotion?" diye soruyor, bunu, "yurttaşlar, yoksa, siz, devrimsiz devrim mi istiyorsunuz" biçiminde çeviriyorum.(1) Robespierre'in ağzından dökülen bu paradoksal cümleden sonra, insanlık, devrim'in bir düzen, bir ayrı düşünce demeti olduğunu öğrenmeye başlıyor. Robespierre haklıdır, yeni bir düzeni amaçlamayan halk hareketi gerçek anlamda bir kargaşa'dır ve devrimsiz'lik anlamındadır.

Bugün artık ülkemiz, yeni bir düşüncenin yönetimine muhtaçtır. Artık ülkemizde, Sabancı'dan Koç'a bir tayfa, Yılmaz'dan Ecevit'e yine bir tayfa, Baykal'dan Cindoruk'a aynı tayfa, yönetmeye ehil olmadıklarını kanıtlamışlardır. Hem iktisat ve hem siyaset anlamında, yönetme kabiliyetinden yoksun, bir yönetici tayfa ile karşı karşıya gelmiş bulunuyoruz.

* * *

Sosyalizmden kaçış, bilimden kaçıştır.

Sosyalizmden kaçış, düşünceden kaçıştır.

Bu, devrimden, insan'dan ve insanlık'tan kaçıştır.

İnsanlık eninde-sonunda, tarihin her bölümünde netlikle tanımlanmış bir kimliktir(2) ve bu nedenle, sosyalizmden kaçış, dünyanın ve ülkemizin kimliksizleşmesini de beraberinde getirmiştir.

Bugün dünya insanlarının hızla solucanlaşmasıyla, Lenin'in kurduğu ve pek çok eksikliği içinde kendisini sürdürmeye çabalayan düzenin yıkılmış olması arasında, bire-bir ilişki var.

Ancak tekrar etmek durumundayım; sosyalizm, öncelikle, bir teori'dir ve bu nedenle, dünya gericiliği ve bunlar içinde ve başta, "dünya sosyal-demokratları", Che Guavera'nın martir oluşunun otuzuncu ve Sovyet Düzeni'nin kuruluşunun sekseninci yılını, devrim ve sosyalizm düşüncesine karşı, karanlık bir haçlı seferi ile karşılamıştır. Gericilik, Che Guavera'ya karşı kendisi de bir martir olan Allende'nin karısının saçmalıklarını ve Che Guavera'nın son seferinden hayatta ka-

lan tek gerillayı, Latin Amerika'nın Ertuğrul Kürkçü'sünü, çıkarmıştır. Allende'nin karısı, Castro'yu eleştirerek, aynıyla, Jospin, Blair ve Clinton'un yolunu önermiş; Latin Kürkçü de "sakın o yoldan gitmeyin, en doğrusu kürkçü dükkanıdır" hadisini buyurmuştur. Sosyalist düzen düşüncesine karşı ise, bu yeni haçlılar, sosyalist düzenlerin "cinayetlerini yargılamak için" mahkemeler kurma çağrılarını dillendirmişler ve Lenin'in mı yoksa teorisinin mi daha cani olduğu sorununda, çok "bilimsel" yayınlar ve tartışmalar yapmışlardır.

Ben bu haçlı seferine şaşırmakla birlikte sevindirici bulduğumu saklamıyorum. Bu şehvetli sefer hazırlıklarından, henüz korkularının dinmediği sonucunu çıkarıyorum.

* * *

Kimliksizlik, en çok mülk sahiplerinde ve egemen sınıfta var.

Ancak bu şaşırtıcı mıdır? Kesinlikle şaşırtıcı olmadığını düşünmek durumundayız; birinci nedeni, bu büyük sömürüyü, zulüm yetmeyince ancak emekçi halkımızı kimliksizleştirerek kabul ettirebileceklerini görmekte gecikmediler. Emekçi halkımızı kimliksizleştirmeye, kendilerini kimliksizleştirerek başladılar. Bunun da ötesinde, ikinci olarak, tekelli bürokratık düzeni kurmak üzereler; Lenin'in emperyalizm üzerine çözümlemelerinde pek güzel ve inandırıcı bir biçimde gösterdiği üzere, tekelli düzen, bir parazitler düzenidir.

IGOR SMIRNOV/ RUSYA

Hiç kimlikli parazit, kimlikli tenya, kimlikli sülük ya da kimlikli tahta kurusu görülmüş müdür? Her gün televizyonlarınızda, daha çirkin, daha amorf, daha suretsiz tipler görüyorsanız, bu, tekelli düzenin bir çirkinleştirme fabrikası olmasındandır.

Siz hiç güzel solucan gördünüz mü?

Eğer solumuzda kimliksizlik varsa, bu tekeller kampına girmek isteyen, tenya, sülük ve tahta kurularından kaynaklanıyor.

* * *

Dokuz Mart 1971 tarihinde yenilen ve siyaset tarihimizde Doğan Avcıoğlu'nun adıyla yazılan radikal askeri darbenin yayın organı haftalık "Devrim" Gazetesi'nin yazışleri müdürü Uluç Gürkan'dır, diğer bir yazışleri müdürü Hasan Cemal'dir ve şimdi beynini Amerika'ya rehin vermiştir: Uluç arada bir lüks otellerin kavaslarını hatırlatan bir üniforma içinde meclis yönettiğini sanmaktadır, karısı Nazime'nin Toto Karaca'nın özlediğimiz operetlerindeki sonradan görme dullardan ödünç aldığı tuvaletleriyle, Etibank'ın, Cemal Paşa'nın emireri Cavit Çağlar'a peşkeş çekilmesi sırasında, tellal olmasını nasıl karşılayacağız? "Ey insansızlar, sizin için kimliksizliğin sınırı yoktur" mu diyeceğiz? Yoksa?

Ey Yüce Gök, midemizin bulanmasını önlemek için, bize ilaç yağdır!

Ey Mavi Nazım, bu soysuzları tepelemek için bize şiirimizi gönder!

* * *

Yöneten cephede artık kimliksizlik değil, ikiyüzlülük vardır.

Yüzsüzlük de denebilir, ancak söz kemalizme gelin-

ce ikiyüzlülük olduğu kesindir.

Bugün gerek Türk Genelkurmayı ve gerekse Türkiye oligarşisi, "Türkiye" dendiği zaman, Kuzey Irak'ta Süleymaniye'den başlayan ve Ön Kafkasya'yı içine alan ve Bakü'ye kadar uzanan bir coğrafyayı anlamaktadır. Kuşkusuz, henüz bu anlayışın başındadırlar; bu başlangıçta, Barzani Kürtleri, Irak rejimini ve İran Azerileri, İran Rejimini destabilize etmenin(3) araçları haline getirilmek üzeredir. Buna karşın resmi asker ve sivil ağızların, ikide-bir "Misak-ı Milli" sözünü etmesi, düşündürücü ve şaşırtıcıdır.

Gerçekçi olmak durumundayız, bu ara, "Misak-ı Milli" lafı unutulmuştur. Son "Siyaset Belgesi" bu açıdan tutarlıdır, basına yansıdığı ölçüde, bu belgede hem bu söz kullanılmamaktadır, itibarını yitirmiştir ve hem de "Misak-ı Milli" bu belgenin mantığına aykırıdır. Hem Süleymaniye'den Bakü'ye uzanan bir ufka sahip olmak ve hem de artık tek devlete doğru adım adım yaklaşan "Avrupa Bütünleşmesi" ile ilgili olarak, "mutlaka isterük" demek, Ulusal Ant'ı eskitmiş olmaktır.

Bu eskimenin teknik-tarihsel ve güncel-enternasyonal ile ulusal-emperyal nedenlerini saptamak mümkündür; ancak, bu kısa incelemede, bunların ayrıntılarına girmek imkansız görünüyor. Yalnızca değinmek ile yetinmek durumundayız.

Bir: Bizim kemalizm ile sorunumuz, artık açık kapıyı zorlamak değil, yeni bir bilim ve yeni bir tarih yazımı planında olmak zorundadır. Burada, önemli nokta, Osmanlı Hükümeti'nin teslim olarak barış görüşmelerini istediği sırada, Musul, Türk tarafının elindeydi; Büyük Britanya emperyalizmi, ateşkesi Musul'a sokuncaya kadar erteledi. Musul, tekrar ediyorum, Osmanlı düzeninde, şimdi "Kuzey Irak" ya da "Güney Kürdistan" denilen coğrafyadır; Mustafa Kemal'in, kendiliğinden Güney Cephesi'ni bırakarak İstanbul'a gelmesinin, hem siyaset ve hem de askerlik açısından çok eleştirildiğini, bugün bu eleştirilerin üzeri örtülmüş olsa da, hatırlatmak durumundayım. Ön Kafkasya'ya gelince, kemalist tarih yazımının en büyük çarpıtmalarından birisi buradadır; Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi, sadece Sarıkamış'tan ibaret bulunmuyordu ve özellikle Çanakkale Müdafaası'nın gerçek kahramanı Cevat Paşa'nın kardeşi büyük asker Vehip Paşa ve Yakup Şevket Paşa komutasında Türk kuvvetleri, İran Azerbaycanı ve diğer Ön Kafkasya'da duruma ve coğrafyaya hakimdiler. Buraları, cephe başında değil, masa başında boşalttılar. Türk savaş tarihi, tarihinin karanlık zamanlarında bile, burada başarılıdırlar ve başarılarında Kemal, İsmet, Fevzi ve Kazım Paşaların bir rolü yoktur.

İki: Sovyet düzeninin yıkılmasıyla birlikte ve yakın zamanda, Amerikan stratejisinde, Cidde-Telaviv hattının yerini, Ankara-Telaviv hattı almıştır. Rezervleri en az, Kuzey Denizi rezervine eşit sayılan Hazar Petrolleri, bu eksen değişikliğinin motiflerinden sadece birisidir. 1971 ve 1980 ve 1993 Amerikancı faşist darbeleriyle etkisizleştirilmiş bir solun varlığında, Amerika, Türkiye'yi daha rahat kullanabileceği düşüncesindedir.

Foreign Affairs'de çıkan, Hepileri'de çevirisi yayınlanan, yeni amerikan doktrininin bir yanı çok dikkat çekicidir; Washington, hem Avrupa Birliği'nin ve Moskova merkezli Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kendi içinde sorunlu olmasını istemektedir. Bu sonuncu da, Ukrayna ve Kazakistan çıban başları olarak seçilmiştir ve burada Türkiye pivotal bir role sahip olmaktadır.

Burada benim, Büyük Britanya ve Türkiye'nin artık Amerika'nın iki yeni eyaleti oldukları tezimi kaydetmekle yetiniyorum;(4) Washington'un, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne alınmasında ısrarının nedeni de, Avrupa içinde kendi çizgisini savunmak üzere Büyük Britanya'nın yanına Türkiye'yi eklemek istemesidir. Türkiye, Washinton açısından, bir de, hem İç Asya'da ve hem de Avrupa'da bir tahrik faktörü olarak da değerlendirilmektedir.

Üç: Ulusal-emperyal düzeye gelince, 1992 tarihli "Hiyerarşik Emperyalizm" başlıklı incelememi yeniden tartışmaya açıyorum.(5) Ekonominin dinamikleri, İç Asya'yı ve hatta Rusya'yı cazip hale getirmiştir; burada, Moskova'da bakan atamalarını etkileyebilecek bir ekonomik güce sahip olduğu ileri sürülen Şarık Tara'nın, Bakü-Ceyhan boru hattında, Moskova çizgisine yakın bir tutum alması ve Türk medyasının bir bölümünü sürüklemesi üzerinde durulmaya değer bir gelişmedir. Türkiye tekelli düzeni, altmışlı yılların basitleştiren "komprador" edebiyatını geride bırakmıştır.

Türk Genelkurmayı ve Türkiye oligarşisi, siyasetini, Kuzey Irak ve Güney Kafkasya iklimine yaymaya başlamıştır.

* * *

Burada Kürt Savaşı tartışmaya girmektedir.

Bu Savaş'ın getirdiği büyük acıların yanında, Kürt Davası'nda önemli açılımları sağladığı kesindir. Aslında Kürt halkımızın özlemleri doğrultusunda önemli adımlar atılmış, "Kürt asıllı Türk" ve hatta yirminci yüzyılın başında kullanılan "Türkiyeli" sözcüğüyle "Kürt

kökenli Türkiyeli" anlayışı, Genelkurmay'a yerleşmek üzeredir. Bu bir çözüm konusunda, önemli acı ve güçlüklerin geride kaldığı anlamındadır; ancak, çözüm hala yakın görünmemektedir. Bunun doğrudan doğruya Kürt Davası ile ilgili olmayan boyutları ortaya çıkmıştır ve bu boyutlar, Kürt Acısı'nın devamından yanadır.

Bir: Türkiye düzeni bir düzenden bir diğerine geçmektedir. "Kürt Acısı" ve ölen Türk gençlerimizin de acısını, "Türk Acısı" ekleyerek "Kürt-Türk Acısı" demek daha doğrudur, bu transformasyona, kırmızı bir örtü olmaktadır. Oligarşi,. Kürt Silahlı Mücadelesi'ni gerekçe göstererek, ülkemizi, tarihinin en kolay yönetimine razı edebilmektedir. Oligarşi, bu soygun ve ahlaksızlık batağında, ülkemizde bir tekelli bürokratik idareyi tümden yerleştirebilmek için, hala böyle bir kan seline muhtaç görünmektedir.

İki: Washington'un, Musul'u Türk oligarşisinin siyasal nüfuzuna bırakma önerisi, artık Ankara tarafından kabul edilmiştir. Bu nedenle de bu sorunun çözümü değil çözülmemesi tercih edilmektedir. Feodal Barzani güçlerine yardım gerekçesiyle, Kuzey Irak, askeri anlamda, "dövülmekte" ve Ecevit'in "içime sindiremiyorum" nakaratlı dualarının eşliğinde, Kuzey Irak ekonomisi ile Türkiye ekonomisi birbirine entegre edilmektedir.

Üç: Türk Ordusu, bütün iddialarına karşın, yıllardır bir sıkıyönetim eğitimini aşamamıştır. Çok yakın zamanda, Kıbrıs'a araba vapurlarıyla çıkartma yapmak istemesi ve kendi uçağıyla kendi denizaltısını batırması ve hatta daha yakın zamanda, PKK'nin elinde füzelerin bulunduğundan habersiz olması bir yana, bir alayın komuta kademesine yakın bir subay kolejini, bir helikoptere bindirmesi, askerlik alanında büyük bir eğitime ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Şimdi ve özellikle Güney Kürdistan denilen Kuzey Irak, savaş gerçekliğinde, bir manevra alanı işlevi görmektedir.

Bu açıdan bakıldığında, Türk Genelkurmayı'nın sözcülerinden Enis Berberoğlu'na, Türk Ordusu'nun güçlü isimlerinden Tümgeneral Erol Özkasnak'ın söyledikleri çok dikkate değerdi; "Türk Silahlı Kuvvetleri bölgedeki düşük yoğunluklu çatışma nedeniyle büyük tecrübe kazandı. Hiçbir komşumuza bizimle çatışmasını tavsiye etmeyiz."(8) Gerçekten Türk Ordusu, Erol Paşa'nın söylediği düzeye gelmiş midir, söylemek zordur, ancak, Genelkurmay'ın soruna böyle baktığı kesindir.

Bu nokta, güçlü ve sınır ötesinde deneyimli, her türlü mukavemeti deneyebilecek gerilla güçleriyle savaşa eğitimli bir silahlı kuvvetlerin, emperyal açılımlar açısından vazgeçilmez oluşu bir yana, ayrıca önemlidir. Önemi şudur: Kürt Sorunu, Türkiye solu ve devrimcilerinin iktidar perspektifiyle kaynaşmış durumdadır.

Türkiye solu Kürt Sorunu'nda çözümlerini billurlaştırmadan iktidara gelemez ve iktidara gelmeden Kürt sorunun çözümüne katkıda bulunamaz; bu bir çelik zorunluluktur. Bundan böyle iktidarı almayı hedeflemeden, Kürt Sorunu'nun çözümüne katkıda bulunmayı iddia etmek tam bir gevezeliktir.

Tarih, Türkiye solunu, bu açıdan da bir açmazla karşı karşıya getirmiştir.

Bu çözümleme eğer doğru ise, insanı titreten bir önemdedir.

* * *

Amerikan emperyalizminin de sorunları var.

Yakın zamanda, emperyalizmin niteliğinde değil, ancak aletlerinde değişmeler gözlüyoruz, yazımı ayrı inceleme gerektiriyor; kilit insanların önemi artıyor. Washington'un, son nato sekreteri seçiminde, Avrupa'nın istediği insanı bir kenara bırakarak, sadece kendisine sadık bugünkü genel sekreteri seçtirmek için Avrupa'da da her türlü hoyratlığı denemesi, Butros Gali'yı ısrarla veto etmesi, Moskova'da her türlü skandalları çıkmış ve Yeltsin'in bile atmak mecburiyetinde kaldığı başbakan yardımcısını iade ettirmesi, sadece örneklerdir. Türkiye'de kilit adamlar ve özellikle başbakan açısından sıkıntı çekmektedir.

Yazdığım bir öyküyü tekrarlamak durumundayım; Ankara'daki emperyalizmin kadro uzmanı önceki Amerikan Büyükelçisi Straus Huppe, çok önceden, Özal'ın ve İnönü'nün yerlerini hazırlık yapmıştır. Dalan, Özal'ın yerine, Baykal, Chp'nin başına uygun bulunmuştur; Dalan'a, Çetin Altan, Mehmet Barlas, Prof. Çiller, Yalım Erez, Prof. Nur Vergin'den bir çevre,

Türkiye'de her büyük devalüasyonu, daha doğrusu her büyük ekonomik istikrar programını, bir büyük ve çok zaman askeri yoldan, bir hükümet değişikliği izliyor. Şimdi yeni bir istikrar programı tartışılmaktadır.

Yeni bir istikrar programı tartışmasını, yeni bir darbe tartışması olarak anlamak gerekmektedir.

İktidar için devrimci birlik açılımında ilk işimiz, oligarşinin ideolojik baskısını kırarak, kendi ideolojik egemenliğimizi kurmak için ileri atılmaktır. Siyaset Belgesi, solun hala tehdit olduğunu saptamakla birlikte, bir bölümünün yumuşadığını eklemektedir. Yumuşayanlar, iktidarın programatik boyunduruğunu kabul edenlerdir.

Huppe'nin seçimiyle oluşturulmuştur. Çetin Altan'ın casusluğuyla bunu haber alması ve Dalan'ı afaroz etmesini daha önce yazmıştım; Çiller-Erez açıkta kaldılar. Demirel, hep, politikada second-hand mallara düşkündür ve tapon malları ucuz kapatmaya bayılır, kadrolarını hep bit pazarından sağlar; bunları, Demirel'in transfer etmesi gecikmiyor.

Demirel, çapsızlarla çalışmaya bayılıyor; ancak, çapsızları getirdiği yerde, bunların Demirel'in çapsızlığını yakından gözleyerek yerine geçmeye çalışacaklarını hiç hesaplayamıyor. Demirel'in bir "hesap adamı" olduğu, sadece İlhan Selçuk'un bir uydurmasıdır; iki zamanda bir, "dün dündür, bugün bugündür" diyen adamda hesap olur mu? Olan, başkadır. Erbakan, Özal ve Çiller, üçü de, politikaya Demirel'in soktuklarıdır ve üçü de Demirel'i tanır tanımaz, yerine geçebileceklerini düşünmekte gecikmiyorlar. Bugün, Özal yoktur ve diğer üçü yönetemeyecek kadar yıpranmıştır. Bu dörtlüden, doğuştan takiyeci Erbakan hariç, üçü, Demirel, Özal ve Çiller Washington'un çok sağlam adamı oldular; şimdi, Washington, Türk politikasını emanet edebileceği, yeni eyalet valisi Parris ile birlikte çalışacak bir başbakan, olmazsa başkana muhtaçtır. Burada güçlük var.

* * *

Tarihi, gövdesinden koparmadan, bazı kollarına bakarak, şöyle çizebilir miyim; denemek istiyorum. İki aşamalıdır.

Bir: İsmet Paşa, en yalan anti-sovyet politika ve programları sahneye koyarak ve 12 Temmuz 1947 Truman Doktrini'ni kabul ederek, bu Washington'u Ortadoğu'ya çekmektir, Amerika ile anlaşabileceğini kanıtlamıştır. İmam hatip ve benzeri başlangıçlarla, 4 Aralık ve benzeri Sağ Terör pratikleriyle, sağ borazanların hepsini çalmıştır; ancak yıprandığı için, İran'da Rıza'nın tahtını oğlu Muhammed'e bırakması örneği, koltuğunu, 12 Temmuz 1947 Truman Günü'nde Çankaya'ya çağırdığı Celal Bayar'a bırakmıştır. Başbakan, Washington'un has adamı Menderes oluyor.

İki: Menderes hem yıpranıyor ve hem bağımsız davranma hayalleri kuruyor; Nisan 1960 tarihinde, bir yandan şimdiki Hüsamettin Cindoruk'a bütün tükürdüklerini yalatarak, daha çok kedi ve köpek katılımıyla tarihe geçmiş, Vatan Cephesi'ne girmeyi kabul ettiriyor, diğer yandan, bir Sosyalist Parti kuruluşuna izin vererek, Moskova'ya gideceğini açıklıyor. İki ay sonra düşürülüyor ve idam ediliyor. Sahneyi, amerikan yetiştirmesi, "Morrison" adıyla tanınacak olan Demirel'in çıkışına bırakıyor.

Üç: Demirel, Türkiye İşçi Partisi'ni yıkmak için Moskova'nın desteğini alarak, 1967 yılında, Türkiye tarihinin, Sovyetler ile ikinci önemli ticaret anlaşmasını imzalıyor ve Deniz Gezmiş ve arkadaşlarından da çekinerek, İncirlik Üssü'nü, Amerika'nın kullanmasına sınırlar koyuyor. Amerikancıdır ve Amerika'ya kuşku veriyor; devriliyor. 12 Mart 1971 Devrilmesi'ni, cia'nin marifetlerine bağlamaktan da geri kalmıyor.

Dört: Martçı darbeden Türkiye'nin Ecevit'in sol demagojisiyle çıkması ve örgütlerinin iradesinin kırılmasına karşılık kütlelerin sol arayışının önünün kesilmesinin, 1977 yılında amerikancı "General Ersun Darbesi" hazırlığına yol açtığını görüyoruz. Soner Yalçın'ın[7] Doğan Yurdakul ile birlikte yayınladıkları yeni araştırma, göçmeden önce istihbarat örgütleriyle, gereksiz bir içli-dışlılık tutturan Sevgili Arkadaşımız Uğur Mumcu ile Yürüyüş Dergisi'nden beri istihbarat bağlantısını yazdığımız, Demirel'in yakını Cüneyt Arcayürek'e dayanarak, bu darbenin, Alman gizli istihbaratı tarafından bozulduğunu ileri sürüyorlar; benim bilmediğim ve önemli bulduğum bir durumdur. Darbe uygulaması çerçevesinde, 1 Mayıs'ta katliam yapılıyor, ancak darbe, Maraş Katliamı'ndan geçerek, 12 Eylül'de sahneye konuyor. Amerika'nın kadrolu bir amerikancı yönetici kazanması ancak bu darbeden sonradır; Özal Dönemi başlıyor. Bir yazısında, tarihe düşüren ve "Kürt Halkı" karar tasarısını kabul eden Türkiye İşçi Partisi'nin Dördüncü Kongresi'ni "Emek Dergisi" çevresinde birlikte hazırladığımız Profesör Kurthan Fişek bile bir seçimde Özal'a oy verdiğini yazması, acı ancak, Amerika'nın yeni bir ata ihtiyacını ve at değiştirmedeki isabetini göstermesi açısından da öğreticidir.

vaadini yerine getirmeden, bir hükümet değişikliği veya darbe, gündemdedir.

* * *

Solda bir bellek kaybı ve kendi biliminden, kendi doğrularından uzaklaşma yaygındır.

Özellikle "sol" memur sendikası yöneticilerinin konuşmaları, eylülist darbenin bütün günlerinde, barlarda bira içerek geçirdikleri izlenimini vermektedir. Tam bir bar diliyle ve büyük bir cehaletle, her türlü inanmışlıktan uzak olarak, konuşuyorlar.

Halbuki bizim kitaplarımızda, İmf, darbe fabrikatörü olarak bilinmektedir; Allende'nin katlinde, İmf, planlamacıdır. Şili, yetmişli yılların başında ve Türkiye, sonunda, İmf'nin vahşi kapitalist reçetelerine labaratuar işlevi görmüştür. Bugün dünyaya dayatılan bu "globalizm" mikrobu Amerikancı Şili ve Türkiye darbeleriyle denenmiştir. Pinochet ve Özal, bir de bu mikrobun adıdırlar.

Bu nedenle İmf'nin üç yıllık sert bir istikrar politikasının yeni bir darbe ile özdeş olduğunu bildiği kesindir.

* * *

Bir yandan İmf ve diğer yandan Cia, benzer ülkelerin ve bu arada Türkiye'nin darbe fabrikatörleridir. Şu anda, Washington'un H Street'inde, İmf ve White House Washington'da H Street'tedir, darbe hazırlıkları olduğunu düşünmek için yeteri kadar neden açıklamış bulunuyorum.

Genellikle Avrupa, zaman zaman timsah gözyaşları izlenimi verse de, Türkiye'deki darbelere karşı bir tutum alıyordu; ancak bu yeni zamanda iki yenilik görüyoruz. Avrupa genellikle darbe ile birlikte özgürlüklerin tehlikeye girdiğini gerekçe gösteriyordu; ancak şimdi, Avrupa, sivil idarelerin özgürlükleri ayaklar altına aldığı kanısındadır. Daha da önemlisi, Türkiye'de bir darbe olduğu zaman, Avrupa tepkisini, ilişkilerini ve Türkiye'nin Avrupa kurullarında temsilini, askıya alarak gösteriyordu. Halbuki şimdi, Avrupa'nın böyle bir askıya ihtiyacı olduğu görülmemektedir.

Avrupa, Türkiye'nin yaklaşık on yıl kadar, Avrupa'dan uzak kalmasını istemektedir.

Washington'un üç yıllık süresi, Avrupa'nın on yıllık bekleme dönemi ile karşılaşmaktadır.

* * *

Benim Türk Ordusu ile ilgili bazı saptamalarım olmuştur; bunlardan ikisini bu tartışma çerçevesinde, yeniden kaydetmek istiyorum. Bir: Türk Silahlı Kuvvetleri'nde siyasal müdahale başladığı zaman, kendi içinde de bir politikleşme yaşanmaktadır; kuvvetler içinde, sık sık, söz uygunsa "forum" yapılır ve asıl önemlisi, ortaya çıkan yeni hiyerarşi ile resmi hiyerarşi, birbirine uymuyorlar. Şu anda da, yeni bir hiyerarşinin ve yeni güç dengesinin oluştuğunu düşünebiliyorum.

İki: Saptayabildiğim kadarıyla, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, "biz yaptık, bundan sonra sıra sizde" türünden bir üslubu olmamıştır; bu nedenle Türk Silahlı Kuvvetleri sözcülerinin, Kürt Davası'nda Silahlı Kuvvetleri'n rolünü tamamladığı ve oyunun hükümette olduğu yollu açıklamaları ve bu arada dağa çıkartılan gazeteciler sürüsünün bu makamda korosu, benim açımdan tartışmalıdır. En azından 1963 yılından itibaren, Kıbrıs Sorunu ile ilgili, Dışişleri arşivlerinde yer alan bilgiler, böyle açıklamaları doğrulamaktan uzaktır. Silahlı Kuvvetler, hiçbir zaman Kıbrıs'a çıkmaktan yana olmamışlar ve ancak her zaman, sivil iktidarların Kıbrıs'a çıkmak istemedikleri izlenimini vermeye özen göstermişlerdir.

Daha da önemlisi, Silahlı Kuvvetler'in kendi imajına aşırı düşkünlük gösterdiği zamanlar, beni hep kaygılandırmıştır. Bu imaj düşkünlüklerinin İmf deccallerinin yeni hazırlıklar yaptığı zamana denk düşmesi, ayrıca kaygı vericidir.

* * *

Ayrıca Türk kurmayları önemli zamanlarda gerçekçidirler; kameraların önünde bugünkü politika ve bakan ve mebus esnafında saygıda kusur etmemekle birlikte bir saygıları olabileceğini düşünmek için pek az nedene sahibiz. Mahmut Sungurlu'nun bir faşist olduğunu bilirler, bilmeseler bile bizi yakından izliyorlar, söylemiş bulunuyoruz. Anap'ın refah'a bu en yakın faşistinin Şevket Kazan'dan pek az farkı olduğunu, açıkladığım yeni hiyerarşi içinde, bir grup tümgeneral tarafından hükümete duyurulduğu, bundan bir süre önce, basının büyük ilgisini çekmişti; yalanlamalar, bizim askeri müdahaleler tarihimizin ışığında, pek inandırıcı olmamıştır. Mesut Yılmaz'ın İçişleri Bakanlığı'na da, zavallı bir taşra avukatını atadığı artık açıklık kazanmıştır. Aşık denilen bir adam naşibendi tarikatından olmanın dışında hiçbir özelliğe sahip görünmemektedir; Kavak adında birisi ise, bir ara Türkiye Halk Kurtuluş Hareketi'ne bulaşmış, Turgut Özal'ın, "eğilim toplama" sırasında, soldan sayılıp, turizmci Bahattin ile birlikte, anap'a girmiş ve daha sonra, Mesut Yılmaz'ın kumar arkadaşı olarak temayüz ettiği için bugün basınla ilgili bakan olmuştur. Bunları, bizim kadar, Genelkurmay da bilmektedir ve bunlara bir iş

Beş: Marx'ın Üçüncü Napolyan için söylediklerini, Özal'a uyarlamıştım; hiçbir inancı yoktur ve bu nedenle herhangi bir insanın da inancı olabileceğine inanamıyor. Askerliğini Planma'da yanımızda yaptı ve oportünizmini ve hırsını biliyoruz; Amerika'nın kadrolu adamı olmakla birlikte, kendine özgü senaryolar peşinde koştu ve bizim Doksanüç Darbesi adını verdiğimiz kanlı ihanetler zincirinde ortadan kayboldu.

Tarihimizin en kanlı darbelerinden birisidir; bir cumhurbaşkanı, bir kuvvet komutanı, bir general, bir pek etkin gazeteci, Özal, Bitlis, Aydın, Mumcu, çok kısa bir zamanda öldürüldüler veya öldüler. İnsanlarımızın, Sivas'ta diri diri yakılmaları da, bu darbe senaryosunun içindedir. Cia ajanı olduğu da haklılıkla ileri sürülen Madam Çiller'in başbakanlık koltuğuna oturtulması ve Özal'ın çevresinde topladığı ülkücü katillerin anap'tan dyp'ye geçmesi ve devlet içindeki ağarşahin eşkiyalarının da yine, dyp'lileşmesi işte bu darbe çerçevesindedir.

Ancak Çiller şimdi Washington'un bile tutamayacağı kadar yıpranmıştır.

Bu yıpranmışlık içinde, Washington'a çok daha yıpranmış, Amerika'nın ilk burslusu Demirel ile imkanları çok dar Deniz Baykal'dan[8] başkası kalmıyor. Amerika başbakan ihtiyacındadır.

Darbe zamanı geldi mi? Bilinen, Washington'un yeni Türk yöneticisine ihtiyacının kesinlikle ortaya çıktığıdır.

* * *

Aynı tarihi, gövdeye dokunmadan, bir de ekonomik koldan tekrarlamak gereğini duyuyorum. Benim ortaya çıkardığım bir siyaset-iktisadı yasası vardır; bir ara çok kullanılıyordu, unutuldu, hatırlatmak istiyorum. Türkiye'de her büyük devalüasyonu, daha doğrusu her büyük ekonomik istikrar programını, bir büyük ve çok zaman askeri yoldan, bir hükümet değişikliği izliyor.

Bir: Yakın iktisat tarihimizin büyük ve ilk devalüasyona dayalı istikrar programı, 9 Eylül 1946 tarihlidir. Dört yıl sonra hükümeti aşan bir iktidar değişikliği olmuştur.

İki: 1985 Ağustos ayı, Menderes dönemi'nin büyük devalüasyon ve istikrar programıdır. İki yıl sonra, ihtilal olmuş ve Menderes tasfiye edilmiştir.

Üç: Demirel 1970 Ağustos ayında büyük bir devalüasyon ve istikrar programını uygulamaya koymuş ve altı ay sonra, bir muhtıra ile değişmiştir.

Ben bu yasayı ortaya çıkardığımda, istikrar programı ile siyasal değişiklik arasındaki sürenin kısalmasına da dikkat çekiyordum. Hem kısalıyor ve bazan çok kısa zaman içinde iç içe giriyor veya istikrar programı darbeyi hemen izleyebiliyor.

Dört: Bu bilinçle, Demirel'in 1980 Ocak ayında yeni bir istikrar programını uygulamaya koyması sırasında askeri idarenin gelmekte olduğuna işaret edenler çok olmuştur. Ben ise, daha öncesinde, hem "Planlama" kitabımın arka kapağına yazarak ve hem de, Eylülist Darbe'den bir hafta önce okuyucuya ulaşan "Yeni Cumhuriyet" kitabımda işleyerek, darbenin gelmekte olduğunu haber veriyordum. Gerçekten de, aynı yılın Eylül ayında kanlı bir darbe başlamıştır. Bu darbe, Demirel'in istikrar programı teknisyeni ve İmf adamı, Turgut Özal'ı göreve getirmiştir.

Beş: 1993 kanlı Darbesi, istikrar programını öncelemiştir. Darbeden kısa bir zaman sonra, Çiller-Karayalçın, istikrar programı yürürlüğe konmuştur. Böylece, ekonomik istikrar programları ile darbeler arasındaki korelasyon güvenirliliğini sürdürmüştür.

Şimdi yeni bir istikrar programı tartışılmaktadır.

Yeni bir istikrar programı tartışmasını, yeni bir darbe tartışması olarak anlamak gerekmektedir. Nitekim, Türkiye'de Bütçe-Plan Komisyonu'nda, bu istikrar programının şiddeti ve süresi tartışılırken, refah-anap kırması, Planlama Müsteşarı Yıldırım Aktürk, iktisat bilmez, ancak artık, sert istikrar programları ile darbeler arasında ilişki kurabilmek için iktisat bilgisi gerekmiyor.

* * *

Washington'da, Beyaz Saray'a yürüyüş mesafesinde, Uluslararası Para Fonu'nun üç yıl sürecek bir istikrar programı istediği ve emekçilerden on milyar dolarlık bir gelirin alınmasını zorladığı açıklanmıştır; bu, darbe davetiyesidir.

* * *

Bu konuyla ilgili olarak, meslekten bir iktisatçı olarak, bir şok yöntemiyle, ekonominin işleyişi çok yavaşlatılmadan, bugünkü istikrarsızlıktan ve yüksek fiyat artışlarından kurtulmanın imkansız olduğunu söyleyebiliyorum.

Buradaki sorun şudur; sadece, emekçilerin gelirlerini daha da düşürerek, istikrar sağlama imkanları tüketilmiştir.

Emekçiler, gelirlerinde, daha da azalmaya nasıl razı olacaklardır?

Ancak oligarşi açısından ters bir sorun var; emekçiler de uyuşukluktan kurtulmanın işaretlerini vermeye başlamışlardır. Hükümet, memur sendikaları yasasını çıkartma vaadinden dönememektedir; bu nedenle,

havale edilemeyeceğini bildiklerini varsaymak durumundayım.

Turgut Özal ıskartalardan bir parti kurmuştur. Yılmaz, bunlara, yeni ıskartalar eklemiştir. Ecevit ise sadece kullarla çalışabilecek bir ruh yapısına sahiptir; partisinde insan suretleri vardır ve bunların en suretsizlerini bakan yapmıştır.

Bu hükümet bir faşistler ve ıskartalar ile suretler hükümetidir. Genelkurmay'ın bunlardan bir iş beklendiğini sanmıyorum.

***

Ülkemizde, on günlük Amerikan büyükelçisi, on günde cumhurbaşkanını üç kez gördüğünü açıklamıştır. Bir ülkenin düşebileceği bundan daha ağır bir durumu olduğunu sanmıyorum.

Ancak var, istatistik de yaptım, on gün içinde, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığı koltuğuna oturmuş bir insan, Trabzon, Van ve İstanbul'da Beşiktaş maçları olmak üzere, üç maç izlemiştir. Evde misafirler için hamsili pilav yapması gereken kabul günleri tavırlı karısıyla gittiği konserleri bırakıyorum; bunların işi yok ve eğleniyorlar.

Bir ülkede başbakanların maça gitmesi olaydır. Bizim ülkemizde gitmediği günler olay olmaya başlamıştır.

Türkiye Cumhurbaşkanı, vali muavinlerinin, hatta muhtarların yapması gereken açılışlara bile koşmaktadır. Ülkemizde artık muhtarlar ve kaymakamlar açılış yapamamakta ve sünnet düğünlerini şereflendiremektedirler. Yılmaz'ın, analarının babalarına "bak bey, aptal diyordun, bakan oldu" dediği bakanlarından birisi, ağzında purosuyla uçak hostesliğine özendirmektedir; son olarak, Moskova'da Rusyalı yöneticilere şantiye gezdirdiği haberi almıştır. Diğeri ise, ekonomik modeller yaptığını ve bunu Amerika'da tanınmış profesörlere götürerek tartıştığını anlatmaktadır; bu kilosuyla aklı ters orantılı bakan, Arap şeyhlerinin nazırlarının bile, Amerikan profesörlerinin evine gidip model tartışmadığını bilmemektedir. Ancak ne yapsınlar, yapacak işleri yoktur.

Yeni bir iktidarda bunların hepsinin, başka maddeler bir yana, Türk Ceza Kanunu'ndaki, Devlet'in itibarını sarsmak maddesinden yargılanmaları ihtimal dahilindedir.

Ülkemizde bütün devlet görevlileri her gün bir yemekte ve ellerinde rakı bardakları sarhoş şarkılarındadırlar. Ülkemizde Cumhurbaşkanı, açılış veya sünnet düğünü bulamayınca Umman'a gitmekte ve orada üç gün geçirebilmektedir.

Bu devlet ancak hücreye atılan solcular ve Kürtler karşısında büyüklük iddiasındadır.

***

İstatistikleri vermiyorum, Hollbrook, cumhurbaşkanı, başbakan, yardımcısı, dışişleri bakanı ve dışişleri müsteşarı ile ayrı ayrı görüşmektedir. Bu, ülkede güvenilecek bir hükümetin olmadığının net işaretidir. Daha da önemlisi Hollbrook dahil gelen bütün önemli veya önemsiz konuklar bir de Genelkurmay İkinci Başkanı General Bir ile görüşmektedirler. İnsan veya hayvan hakları için ülkemize gelenlerin bile Çevik Paşa ile görüşmeden ayrılmamaları çok dikkat çekicidir; hukuki bir kavram olarak "devlet" düşüncesini tahrip etmesi bir yana, gücün burada toplandığına inandıklarını göstermektedir.

***

Bir ülkede, bir büyükelçinin ülkesine yapılan bir resmi ziyaret nedeniyle kendi ülkesine dönmesi, ancak cumhurbaşkanı ve başbakan düzeyinde ziyaretlerde usüldendir. Ancak Amerika'nın çiçeği burnunda Ankara Büyükelçisi, Çevik Paşa'nın Washington gezisi nedeniyle Washington'a gitmiştir; diplomatik dilde bu, General Bir'e, başbakan protokolü uygulamak anlamına gelmektedir. Böyle midir? Yoksa yakında mı olacak? Bunları sadece soru olarak bırakıyorum.

Şöyle özetliyorum; Washington'un yeni bir darbe hazırlığı içinde olduğu konusunda en küçük bir kuşkum yoktur. Kürt Düğümü'nü de çözecek bir darbenin planları vardır; Kürt Düğümü'nün de artık Gordiyon'un Düğümü haline geldiğini düşünenlerin de arttığı anlaşılmaktadır.

Kürt Davası'nda da çözmekten daha çok çözdükten sonra uzunca bir süre hükümette kalmak canalıcıdır. Aklı kullanmak yerine şoven duyguları körükleme politikası, çözümün arkasından bir nekahat dönemini zorlamaktadır.

Amerika'da, biliniyor, başkanlık yarışına girenler, bir "ticket" ile çıkıyorlar; başkan ve adamı, birlikte yarışıyorlar. Demirel'in ticket'da kendisinin yanında yer alan, emireri Cavit Çağlar'dır; Demirel'in hep second-hand mallara meraklı olduğunu yazmıştım, seçimi buna uyuyor. Gizli servislerle ilişkiye giren natava televizyonunu, Genelkurmay'ın emrine veren emireri Cavit, seçim şansını arttırabilmek için, Cindoruk'tan parti başkanlığı istemiştir ve Cindoruk, nasıl olduysa bu göçmen çocuğuna Demirel'e davrandığı kadar iyi davranmamıştır.

Bu iki proje bu sırada birbiriyle yarışmaktadır. Kuşkusuz bu yarışın, Silahlı Kuvvetler'in içine uzatılmasını

beklemek gerekiyor; ben General Kıvrıkoğlu'nun, Kara Kuvvetleri Komutanı seçilir seçilmez İstanbul'un yeni polis şefini kutlamaya gitmesine dikkat çekmiştim ve bunun hiçbir protokolde yer almadığına işaret etmiştim. Aydınlık dergisi de, uzmanlara dayanarak, bir tatbikatta seken kurşunla bir albayın ölemeyeceğini göstermiştir. Aydınlık, dikkatli bir biçimde, bir suikast ihtimali üzerinde durmuştur; ancak suikastın, Vural Albay'a mı, yoksa Hüseyin Paşa'ya mı olduğunu şu anda söyleyebilecek durumda değiliz. Yalnız bir kurşun sekmesi olsa bile izinin izlenmesinin bırakılması ve yine Aydınlık'ta aktarıldığına göre, bu ara adını duyuran gericilerden Abdurrahman Dilipak'ın, "Hüseyin Paşa kendini koru" diyerek, siyaset meleği rolünü benimsemesi düşündürücüdür.

* * *

İşte tam bu sırada, ikibin yılına kadar hükümet olacağını söyleyen Yılmaz'ın birdenbire, altı ay zamsız bir dönem ilan ederek erken seçim tartışmalarını başlatması bu çözümlemelere denktir. Erken seçim, darbe senaryosunu seçim sonucuna ertelemek durumundadır.

* * *

Panik için neden görmüyorum; bu nedenle darbenin, senaryolardan sadece birisi olduğunu belirtmek istiyorum. Ayrıca 28 Şubat'tan Siyaset Belgesi'ne geçen zamanda darbe alternatifinin, iç politik gerekçelerini önemli ölçüde yitirdiğini görüyoruz. Burada, Refah Partisi'yle ilgili Anayasa Mahkemesi'nin beklenen kararı önemlidir. Eğer, darbe senaryosu benim görebildiğimden daha güçlüyse, Mahkeme'den kapatılmama yönünde bir karar çıkmasını beklemek durumundayız. Çünkü, bu taktirde, darbe senaryosu, güçlü bir gerekçe kazanmış olacaktır; ihtimal dahilindedir.

Solun, parlamenter sistemin vazgeçilmez unsuru olan, dokunulmazlık düzenini kaldırmak türünden bir davası yoktur. Hangi koşullarda olursa olsun, parlamentonun kararı olmadan, bir temsilcinin kovuşturmaya tabi tutulması, dokunulmazlık sisteminin bitmesi anlamındadır. Bu burjuva demokrasisinin şeklen de sonudur.

Bu incelemeyi daha fazla uzatmamak için, bundan sonra daha da özet yazmak zorunluluğunu duyuyorum. Ülkemiz, artık, "yazılı anayasalar" dönemini geride bırakmıştır; Doksanüç Darbesi'nden sonra çıkartılan Siyaset Belgesi'nin nasıl emirnamelere dönüştürüldüğünü ve uygulamaya konduğunu biliyoruz. Gerçi şimdi, bunlardan sadece birisini, zamanın İçişleri Bakanı M.Gazioğlu'nun imzasını taşıyan 15 Temmuz 1993 tarihli ünlü emir'i biliyoruz;[9] diğerlerini bilmiyoruz; ancak bildiklerimiz, Doksanüç Darbesi öncesi Siyaset Belgesi'nin yazılı anayasayı iskat ederek, Türkiye'de bir yazısız anayasalar dönemini başlattığını kanıtlamaya yetmektedir. 28 Şubat 1997 tarihli, Milli Güvenlik Kararı, aynı çerçevede bir denemedir; bir anayasa belgesidir ve Güvenlik Kurulu, her ay işlerin gidişinin bu yeni anayasaya uyumunu kontrol etmektedir. Böyle olmakla birlikte ben, Hürriyet gazetesinde yayınlanan son Siyaset Belgesi'ni de bir anayasa belgesinden daha çok taslak olarak görme eğilimindeyim."

Bu taslak, 28 Şubat 1997 Kararı'na göre geriye dönüştür; Aydınlık Dergisi, Silahlı Kuvvetler içindeki ileriye yönelik eğilimleri özendirici bir üslupla önplana çıkarırken, bu yeni Belge'nin iki yanını, çok doğru ve haklı olarak eleştirmiştir. Aydınlık, Silahlı Kuvvetler'in Avrupa Birliği ile özelleştirmeye angaje olmasını haksız bulmaktadır; benim görüşüm biraz daha farklıdır; üstelik bunlar, hiçbir zaman, Silahlı Kuvvetler'in ilgi ve yetki alanı içinde değildir. Gerçi Milli Güvenlik Kurulu'nun eski Genel Sekreteri Genaral Doğan Bayazıt bu tür belgelerin hazırlanışı sırasında, ilgili kamu kuruluşlarının görüşlerinin alındığına işaret etmektedir; bu durum, bu tür anayasal düzenlemelere bir haklılık getirmemekte, tam tersine, görüş alınanların niteliğini tartışmaya sokmaktadır. Çünkü, Türkiye'de 1971, 1980 ve 1993 Darbeleri, sadece zulüm getirmemiş, aynı zamanda, kamu yönetimini faşistleştirmiştir. Eylülist Cunta, üniversiteler ile kültür bakanlığı'nı[10] mhp'li faşistlere ve içişleri bakanlığı ve yargı'yı refahlı tarikatlara emanet etmiştir. Ekonomi ile ilgili bakanlıklar ise oligarşinin sömürgesi durumundadır. Bu nedenle, Türk kamu idaresinden, faşizan olmayan bir tasviye beklememek gerekmektedir. Ayrıca, yeni anayasa taslağında, eskisinden farklı olarak, irtica'nın birinci tehlike olduğu saptamasından da dönülmekte ve hangi terazi ile ölçüldüğü bilinmemekle birlikte, başka tehlikelere eşitlenmektedir. Yine bir yenilik olarak, sol yeniden tehditler arasında yerini almaya başlamıştır. Şubat sonrasında "durum değerlendirmesi" değişmiştir.

Bu geriye önemli çarkta, komuta kademesindeki son değişikliklerin etkisi var mıdır; zaman gösterecektir ve eğer varsa bile kalıcı olacağını sanmıyorum. Bu nedenle, son Siyaset Belgesi'ni, yazısız anayasalar dö-

Özgür Ülke
3 EKİM 1994 PAZARTESİ
HABER

GERÇEKLER KARANLIKTA KALMADI

Belgeyle devletin ipliği pazara çıktı

İçişleri Bakanlığı'nın B050HID0000073/35 sayı ve 4 No'lu **"Aydınlatma Faaliyetleri Uygulama Emri"** sadece DEP ve Gündem'e yönelik saldırıların arkasında devletin bulunduğunu kanıtlamakla kalmıyor. Bu gizli belge aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin faaliyetlerinin önemli bir bölümünün illegal olduğunu ortaya koyarken devletin yaptığı propagandanın gerçeklerle hiç bir ilgisinin bulunmadığını da gösteriyor.

Başbakan Çiller'in 'bütün isimlerin ellerinde' olduğunu söylemesinin ardından Milliyet kendisinin "kamuoyu" olduğunu iddia ederek "Açıklayın" dedi. 3 Kasım 1993 tarihli bu haber de saldırılara zemin hazırlamak amacını güdüyordu.

KÜRT İŞADAMLARINA SALDIRILAR

Özgür Ülke'nin ele geçirdiği "gizli" belgenin açıklığa kavuşturduğu olaylardan birisi de Kürt işadamlarına yönelik saldırılar. Emrin **"Bölgedeki Destekçi ve Sempatizanlara Karşı Alınacak Tedbirler"** başlıklı 4'üncü bölümünün "e" maddesinde yer alanlar aynen şöyle: **"PKK'ye mali yardımda bulunan zengin kişilerin itibarlarını yıpratacak şekilde kamuoyuna deşifre edilmesi; maddi, manevi ve sosyal yönden taciz edilmesi.** *(Emrin Kimlere Gönderildiği* : Devlet Bk.lığı, İçişleri Bk.lığı, Kültür Bk.lığı, TRT Gn.Md.lüğü, Üniversiteler)."

"Maddi yönden taciz" ifadesi Kürt işadamlarına yönelik saldırıların ilk startını verenin de İçişleri Bakanlığı olduğunu gösteriyor. Bu ifadenin ne anlama geldiği ise 1994 yılının Ocak ayında belli oldu. Kürt İşadamı Behcet Cantürk, 15 Ocak tarihinde öldürüldü. Emirnameyle "ilgili birimler"e iletilen ve Başbakan Tansu Çiller'in 3 Kasım 1993 tarihinde açıkça hedef göstermesiyle başlayan saldırılar sonra da devam etti. 26 Mart tarihinde Fevzi ve Salih Aslan kardeşler katledildi. 3 Haziran tarihinde de Kürt işadamları Savaş Buldan, Hacı Kartay ve Adnan Yıldırım öldürüldü.

'TERÖRİSTLE HALKI AYIRMA' MASALI

Gizli emir devleti yönetenlerin bugüne kadar sık sık dile getirdiği **"halka şefkatle yaklaşmak" ve "teröristle halkı birbirinden ayırmak"** gibi iddiaların gerçeklerle hiç bir ilgisinin olmadığını da gösterdi. 4 No'lu Aydınlatma Faaliyetleri Uygulama Emri'nin **"PKK Terör Örgütünün Liderlerine ve Lider Kadrolarına Karşı Alınacak Tedbirler"** başlıklı birinci bölümünün "i" maddesinde "Özel operasyon birimlerince her eylemin sonucunda eyleme giren grubun liderinin ailesine yönelik fiziki tedbirlerin alınması" ifadesi bulunuyor. Bu ifade, devlet güçlerinin gerilla eylemlerinin "acısını çıkarmak" için köyleri basarak, halkı işkenceden geçirmesinin, gerilla yakınlarının gözaltında kaybedilmesinin, gerilla cesetlerini almaya giden ailelerin işkenceden geçirilmesinin de merkezi olarak yürütülen uygulamalar olduğunu açıklığa kavuşturdu.

'KORSAN YAYIN'

Devletin gerçekleştirdiği illegal faaliyetlerden birisini daha ortaya koyan direktif ise korsan yayınlara ilişkin. Uzun süredir gizli bir istasyondan devlet yanlısı yayın yapan "Dicle'nin Sesi" benzeri radyoların kurulması emri de İçişleri Bakanlığı'ndan çıktı. Belgenin dördüncü bölümünde **"Kaynağı gizli radyo istasyonlarından değişik frekanslardan ve sürekli olarak Pişmanlık Yasası ve Kısmi Af Kararnamesini tanıtıcı yayınlar yapılması"** isteniyor. Böylece TC egemen olduğunu iddia ettiği topraklar üzerinde korsan yayın yapan devlet statüsüne de kavuşuyor.

'KALICI' KÖY KORUCULUĞU

Gizli belge, devletin köy koruculuğu sistemini iddia edildiği gibi geçici bir uygulama olarak düşünmediğini de sergiledi. 4 No'lu **"Uygulama Emri"nin "Bölge İnsanına Karşı Alınacak Tedbirler"** başlıklı beşinci bölümünün **"f"** maddesinde **"Köy koruculuğu sisteminin ıslah edilmesi ve sorunlarının çözülerek teşvik edilmesi yoluyla kalıcı hale getirilmesi"** için gerekli çalışmaların yapılması isteniyor. Bu işi gerçekleştirecek icra kuruluşu ise İçişleri Bk.lığı ile Gn.Kur.Bşk.lığı.

Yine emirnamede **"Örgütün yapmış olduğu eylemlerin ve hücü örgütün kamuoyunun moralini bozacak şekilde verilmemesi"** istenerek basına nasıl haber vereceği izah edilirken, **"Vatandaşlarımızın Moralini Yükseltici Tedbirler"** başlıklı altıncı bölümünün **"b"** maddesinde **"Geçici koy koruculari ve yakınları ile pişmanlık yasasından yararlananlara karşı yapılan eylemlerin basın ve yayın organlarında yer al-**

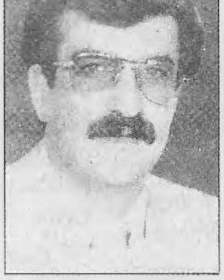

Kürt İşadamları Behcet Cantürk (solda), Savaş Buldan (ortada) ve Fevzi Aslan (sağda) 4 No'lu gizli emirle başlatılan saldırıların devamı olan cinayetlere kurban gittiler. "Zengin kişilerin maddi yönden taciz edilmesi" emrini alan cinayet şebekeleri "gereğini yaptılar.

Başbakan Çiller'in 'bütün isimlerin ellerinde' olduğunu söylemesinin ardından Milliyet kendisinin "kamuoyu" olduğunu iddia ederek "Açıklayın" dedi. 3 Kasım 1993 tarihli bu haber de saldırılara zemin hazırlamak amacını güdüyordu.

masının önlenmesi" isteniyor. Bu işin icrasından sorumlu kuruluşlar ise İçişleri Bk.lığı, Adalet Bk.lığı, BYEGM.lüğü A.A.Gn. Md.lüğü.

DEVLETİN İPLİĞİ PAZARA ÇIKTI

Belgeyle İnsan Hakları Derneği ve Mezopotamya Kültür Merkezi de hedef olarak seçilmişti. Bu dönemde bu iki kurum da saldırılardan nasibini aldı. Sık sık büroları basılarak çalışanları gözaltına alındı. Üye ve yöneticileri hakkında da davalar açıldı. Şubeleri kapatıldı. Devlet basının kalemşörleri bu kurumları karşı da akıl almaz iftiralarla karalama kampanyaları yürüttü.

Eylül ayına gelindiğinde planın birinci bölümü hayata geçirilmişti. Gündem'in İmtiyaz Sahibi ve DEP'in Genel Başkanı **Yaşar Kaya** tutuklanmış, gazetenin iki muhabiri kaçırılarak katledilmiş, gazetinin Kürdistan'daki dağıtımı engellenmiş, bir çok çalışanı gözaltına alınmıştı.

Kürtlerin partilerine ve vekillerine yönelik saldırıların birinci perdesi de tamamlanmıştı. HEP kapatılmış, Kürt milletvekili Mehmet Sincar alçakça katledilmiş, milletvekillerine yönelik kopmolar düzenlenmiş, sokaklarda MHP sürülerine **"PKK Meclis'te"** ve **"Kahrolsun İHD"** sloganları attırılmaya başlanmıştı. "Bağımsız yargı" verilen direktifle bir kez daha harekete geçmiş ve DEP hakkında da kapatma davası açılmıştı.

İçişleri Bakanlığı'nın 1993 Temmuz, Ağustos, Eylül aylarını kapsayan B050HID0000073/35 sayı ve 4 No'lu **"Aydınlatma Faaliyetleri Uygulama Emri"** ne ilk ne de son emirdi. Gündem'e yönelik saldırılar yayın hayatına başladığı günden, HEP ve DEP'e yönelik saldırılar ise bu partilerin kurulduğu günden itibaren başlamıştı. Daha önceki emirler çerçevesinde bu kurumlara yönelik düzenlenen saldırılarda onlarca kişi öldürülmüş, yüzlerce kişi gözaltına alınarak işkenceden geçirilmiş, onlarcası da cezaevlerine gönderilmişti. Saldırılar bu üç aylık dönem sonunda da bitmedi. Aksine **"başka uygulama emirleri"**yle planlanan başka saldırılar gündeme geldi.

Özgür Gündem kapatıldı. Devlet Kürt halkının sesini kısmayı başaramadı. HEP ve ardından DEP kapatıldı ama Kürt yurtseverleri hakli mücadelelerinden vazgeçmedi. Kürt halkı haklı taleplerine hergün biraz daha yaklaşırken, devlet de yeni senoryaların peşine düştü. Halkların düşmanı kalemşorler de kin ve nefret kusmaktan bıkmadı. Aynı saldırılar hâlâ devam ediyor. Ama Özgür Ülke'nin ele geçirdiği **"B050HID0000073/35 sayılı ve 4 No'lu Aydınlatma Faaliyetleri Uygulama Emri"**, bugüne kadar karanlık görünen bir çok olayı aydınlattı. Mafya yontemleriyle çalışan devletin kendini savunmak için başvurduğu gerekçelerin ne kadar temelsiz olduğunu ortaya koydu.

Özgür Ülke'nin ele geçirdiği belge bir kez daha ortaya koydu ki Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin faaliyetlerinin büyük bir bölümü gizli olarak yürütülmektedir. Devlet yasal platformlarda çalışmalarını yürüten kurum ve kişilere, kendi yasasını bile çiğneyerek, illegal yöntemlerle saldırmaktadır.

Yine bu belge Kürt halkına karşı yürütülen kirli savaşta devletin bütün kurumlarına görevler düştüğünü gözler önüne sermektedir. "En sivil" ve savaşla en ilgisiz gibi görünen kurumlara bile kirli savaşta önemli görevler verilmiştir.

Devletin tepesindekilerin iddia ettiklerinin aksine Türkiye'de güçler ayrımı kısmı ölçülerde bile olsa yoktur. Bir tek yürütme gücü vardır.

Bu gücun en üst organı MGK'dir. Diğer bütün kurumlar da MGK'nin direktifleri doğrultusunda hareket eden icra organlarıdır. Emirnamede bu icra organlarının büyük bölümü tek tek sayılmaktadır.

Şimdi geriye iki soru kalıyor:

1) Bundan önceki "uygulama emirlerinde" hedef olarak seçilenler kimler ve yapılması istenenler nelerdi?

2) Bundan sonraki emirlerle devlet hangi kurum ve kişilerin kanına girdi ve daha da girecek.

BİTTİ

döneminde, bir anayasa taslağı olarak değerlendiriyorum. Net ve tutarlı olmaktan uzak görünüyor.

* * *

Bütün nedenlerle iktidara gelmeye mecburuz.

Bütün bu nedenlerle iktidar için devrimci birliğe mahkumuz.

* * *

Ancak iktidar için devrimci birlik açılımında ilk işimiz, oligarşinin ideolojik baskısını kırarak, kendi ideolojik egemenliğimizi kurmak için ileri atılmaktır. Siyaset Belgesi, solun hala tehdit olduğunu saptamakla birlikte, bir bölümünün yumuşadığını eklemektedir. Yumuşayanlar, iktidarın programatik boyunduruğunu kabul edenlerdir; henüz tam olmamakla birlikte yönetime gelen Genelkurmay'ın solda yumuşaklıktan ve yumuşakçalardan memnun olmasını beklemek anlaşılır bir durumdur. Bizim açımızdan ise kabul edilemez durumlardan sadece birisidir.

Siyaset Belgesi teknisyenlerinin, memnuniyetle kaydettiği yumuşakçalarla ödlekleri kastettiklerinden hiç kuşku duymuyorum. Nasıl kastetmesinler, hep iktidarın yönünde ve isteklerine göre mevzi alan bir "sol" sadece memnuniyet vericidir; bundan önce imam-hatiplere karşı bir eğilim oldu, iktidarda Refah buna karşıydı, ödlekler de karşı çıktılar. Şimdi Mesut Yılmaz, anayasada dokunulmazlık sistemini kaldırarak vakit geçirmeye çalışıyor, ödlekler, bu kez Mesut Yılmaz'ın ve yardımcıları, faşist Yaşar Okuyan ve Agah Oktay'ın [11] "encoları harekete geçireceğiz" demelerinin üzerinden saatler geçmeden gerçekten harekete geçip bu defa, parlamenter sistem için, sine qua non, olmazsa olmaz olan, dokunulmazlık düzenini yok etmek için dans etmeye başladılar. İnanılır bir aymazlık değil! Ülkemizde "sol" adını kirleten bu damat ferit tayfasının, sadece iktidarlardakilerin düdüğü ile, barlardan çıkıp sokaklarda, "23 Nisan" geçişleri yapmaları, onlar için ayıpsa, bizim için, utandırıcıdır.

Sadece bu iki paradoksal gelişme bile, bizim daha kurulur kurulmaz, ödep'i, bir "damat ferit soylular" çıkışı olarak nitelememizin ne kadar doğru olduğunu kanıtlamaktadır; ödep, hiç kuşkusuz içinde pek çok iyi niyetlileri barındırmasına karşın, bir proje olarak, Düvel-i Muazzama ile Bab-ı Ali gericiliğinin, Türkiye devrimci hareketine yönelttikleri bir Truva Atı olmuştur. Bu At, deşifre edilmiştir.

Dünya ve Türkiye gericiliğinin buradaki gücü, ancak bir kongre süresince yeterli olmuştur; artık, ödlekler partisi bitmiştir. Ben bitmiş olarak kabul ediyorum.

Ödlekler'i bir parti taslağı olarak bitirilip, Okuyan-Dedelek-Oktay düdüğüyle harekete geçen bir "enco" ya da "sivil toplum" haline indirilmesi, devrimci solumuzun, son zamanlardaki büyük başarıları arasındadır.

Ancak öğreticidir; kısa süreli ödlekler deneyimi de, solun bir ayrı dünya görüşü olduğunu kanıtlamıştır. Eğer ayrı dünya bakışı varsa, sol vardır.

Sol varsa, ayrı bir bakış vardır.

Tekelli oligarşiden ayrı bakamıyorsa, sol değildir.

Refah, iktidarda iken, Refah'ın ve İmam-Hatipler'in kapatılmasına karşı çıkmak ve Erbakan hükümetten düşüp yerine Yılmaz geçince ve Susurluk'ta tükürdüklerinin hepsini yutuşunu saklamak için geri bir çalımla, parlamenter sistemi yıkmak üzere dokunulmazlık düzenine saldırınca, bunun çığırtkanlığını yapmak, sağcılıktır ve eğer bunu eski solcular yapıyorsa, bu, bunların, kimliklerini yitirdikleri ve gözlerinin kör olduğu anlamındadır. Damat Ferit de ülkesini seviyordu, ancak gözleri kördü; damat feritçilik, bir körlük hastalığıdır.

Kimliksizlik nedir? Albay Türkeş'in en çok kan içtiği bir zamanda yaverleri olan Yaşar Okuyan ile Agah Oktay Güner'in, hala yaşayan bir babanın solcu oğlu için, "katili budur" dediği Yaşar Dedelek'in düdüğü ile dokunulmazlık oyununun figüranlığını yapmak, kimliksizlik değilse nedir?

* * *

Sol bir bakış'tır; güzel, bazan, peki bakışımız nerededir, sorusu sorulabiliyor. Zaman zaman haklı bir sorudur; çünkü, bazan insanoğlunun kendi kutsal kitaplarına, doğru saydıklarına, ermişlerine bile kuşku ile baktığı karmaşa dönemleri, yıkım zamanları olabilmektedir; bu zamanlarda ne yapacağız, nereye bakacağız, soru budur. Benim de böyle zamanlarım olmuştur, bu zamanlarda, yine kendime rehber bulabiliyordum. Bir kestirme yolum vardı; Süleyman Demirel'e bakıyordum ve her yaptığının tersini yapıyor veya her sözünün tersine inanıyordum; doğru yolumu buluyordum. Şimdi böyle ters rehberler açısından çok daha şanslı olduğumuzu düşünüyorum. Talihsizliğimizin şansımız olduğu zamanlar da vardır.

Ödep içindeki iyi niyetli arkadaşlarıma, bundan böyle, Deniz Baykal'a bakmalarını salık veriyorum; söylediklerinin tersi ve yaptıklarının zıddı doğrudur. Kitaplara güvenleri kalmadıysa, Deniz'in dibine bakmalarında yarar var. Deniz Baykal'a bakarak, tersine benzemeye çalışarak, kimliksizliklerinden kurtulmaları bile mümkündür.

* * *

Bir: Solun, parlamenter sistemin vazgeçilmez unsuru olan, dokunulmazlık düzenini kaldırmak türünden bir

davası yoktur. Hangi koşullarda olursa olsun, parlamentonun kararı olmadan, bir temsilcinin kovuşturmaya tabi tutulması, dokunulmazlık sisteminin bitmesi anlamındadır. Bu burjuva demokrasisinin şeklen de sonudur.

İki: Türkiye solunun, artık yargı güvencesi, başlıklı bir davası yoktur. Yargı güvencesi, artık, Türk gericiliğinin programı ve davasıdır; faşist bakan, Sosyalist İktidar'ın çok yerinde saptamasıyla, alık rolünü oynayarak, yargıçlara dokunmadığını ileri sürmemekte ve gerici, faşist ve tarikatçı yargıçların güvencesi olmaktadır. Adaletsiz düzenin sürmesi için de, bugün gerçekten, yargıçlara dokunmak değil, dokunmamak gereklidir.

Üç yargıç, "baskı altında" olduklarını söyleyerek, davadan çekildiler; Trabzon yargıcı, İmamoğlu Afyon yargıcı Şerif ve Beyoğlu yargıcı Hacıevliyagil'in, çekilmelerini, ödlekler kadar içkici, Türkiye medyası da, çarpıtarak yansıttılar. İmamoğlu, ailesinin sağcıoğlu olduğunu saklamamıştır; yargıçların bir bölümünün, faşist ve tarikatçı çevreleriyle bozuşmamak için, toplumun ilgilendiği ve ilerici arkadaşlarımızın katillerinin davalarından çekildiklerini düşünmek durumundayız. Bunlar faşist ve tarikatçı bağlar ile önlerindeki dosya arasında sıkıştıkları için, davadan çekiliyorlar; asıl davalarından çekilmedikleri için adli davayı geçici olarak bırakıyorlar.

Bu nokta önemlidir: üzerinde durmam imkansız oluyor. a- Başsavcı Vural Savaş'ın Ankara tüccarlarının yemeğine gidip rakı içmesini çok kınadığımı belirtmekle başlıyorum, benim gözümde çok kaybetmiştir. Başsavcı, sefere çıkarken, nal yapmasından, esnaflar arasında dolaştığı kanısına vararak, bir erinin boynunu vurduran Kanuni Süleyman'ı hatırlamalıdır. Gericilik asıl içki içtiği yerdedir; bunu hatırlatarak Başsavcı'nın, Ankara Dgm savcılarından birisinin tarikatçı olduğunu yüksek sesle açıkladığını kaydetmek durumundayım. b- Bu bizim işimizdir; bizi her hafta, hücrelere attıran Nusret Demiral, daha sonra, faşist mhp'ye katılmıştır. c- Kayseri'de, iki celse duruşma karşıma çıkmayan, üçüncüsüne gitmediğim zaman, bir tek duruşmada ile, "birlik sözünden bölücülüğü, kardeşlik sözünden düşmanlığı kastetmektedir" diyerek beni mahkum eden Dgm yargıcı Durdu, hemen sonra mhp'den adaylık başvurusu yapmıştır. d- Malatya Dgm'de Yargıç Ali Bey, refahlı olarak tanınmıştır ve benim kitaplarımı ve özellikle Abdülhamit ile ilgili yazdıklarımı beğendiği için beni beraat ettirdiğini belli etmiştir. (12) e- Son defa gözaltına alındığımda, beni tutuklatamayacağını anlayan amir polis, gözümdeki kanlı bezi çıkartmadan, benden, "beni israil oğullarını yeryüzünden kazımak için" akıl istiyordu.

Bu pratik-teori ilişkisinde bizim için önemli bir derstir. Özellikle, seksen yıllarından itibaren, dgm ve "terörle mücadele şubeleri" bilimsel gözlem alanı olan bizim türümüzdeki insanlar için, yargı ve polis, mhp'den önce, tarikatların elindedir; tekrar ediyorum, bu, eylülist zamanlarda artmakla birlikte, son otuz yılın devlet politikasıdır. Deniz Kuvvetleri Komutanı Güven Paşa, bunun Ordu'nun da politikası olduğu dönemlerin bulunduğunu açıklamaktan geri kalmamıştır. Devlet, Ecevit'in İçişleri Bakanı Oğuzhan Asiltürk'ten başlayarak, Korkut Özal, Abdülkadir Aksu gibi çok bağnaz nakşibendilerle, bütün bakanlığı ve adalet bakanlığını, tam bir tarikat örgütlenmesine çevirmiştir.

Bu gerekçelerle, sol için, önümüzdeki program, "yargıç güvencesi" değil, yargıda arınmadır. Kamu'da arınma ve kamuda emekçi bakışını egemen kılma, devrimci birlik için, en can alıcı görev olmak durumundadır.

Üç: "Susurluk", bir politik program olarak, artık Türkiye solunun gündeminden çıkmıştır. Burada, çok önemli mesafeler elde edilmiş; Türkiye solu, "Susurluk" dosyası ile, belki de dünyada hiçbir akıma nasip olmayan bir haklılık ve güven kazanmıştır. a- Bahçelievler'de Tip'li gençlerimizin ülkücü katiller tarafından katledildiği ve bunların devlet tarafından korunduğu cinayetin anında söylenmiştir. Bu, ak süt kadar doğru çıkmıştır. b- Türk devletinin, katilleri kullandığı, bütün solumuz tarafından hep ileri sürülmüş ve bu çelik keskinliğinde, doğru çıkmıştır. c- İster mhp ve isterse, bbp olsun, bunların tek güçlerini, devletten aldıkları ve bunlara sadece katiller sürüsü olarak bakılması gerektiği artık çok nettir. Faşistlerin, üniversitede gençlerimize saldırmaya başlamalarını, kendi insiyatiflerine değil,

Devrimci birlik, iktidar için'dir. Ancak, bir "halk partisi" içermeyen bir iktidar, ülkemizde imkansız olmasa bile, zordur. Ayrıca, iktidara yönelen birlik, iktidarda birlikte olanları da içermek durumundadır. Bu, ülkemizde iktidar yürüyüşünün, dün olduğu gibi bugün de, en zayıf halkalarından birisidir.

Ordu içindeki yeni durum değerlendirmesine bağlamak eğilimindeyim. d- Bu alanda pek çok kitap çıkmıştır ve hepsi, aynı ispatları vermektedir; katiller ve bunların devlet içindeki koruyucuları konusunda hiç kuşku kalmamıştır. Artık tüm "katillerimizi" ve yerlerinii biliyoruz. e- Devlet, kendi kendisini cezalandırmak istemektedir ve bu da net olarak ortaya çıkmıştır.

Peki daha ne?

Cezalandırmak ve arındırmak, ancak yeni bir iktidarın işidir.

Kendi işimizi başkalarına havale etmeye ve yapmadıkları zaman da üzülmeyi sürdürmeyi ne zaman bırakacağız?

Bunu görmeyenler, oligarşinin kuklalarıdır.

***

Devrimci birlik, iktidar için'dir. Ancak, bir "halk partisi" içermeyen bir iktidar, ülkemizde imkansız olmasa bile, zordur. Ayrıca, iktidara yönelen birlik, iktidarda birlikte olanları da içermek durumundadır.

Bu, ülkemizde iktidar yürüyüşünün, dün olduğu gibi bugün de, en zayıf halkalarından birisidir. Çözümü kolay görünmemektedir; ülkemizde ve bölgemizdeki yakın tarih deneyimleri, "halk partisi" düzleminde, Irak ve Suriye'de baas, İran'da tudeh ve Türkiye'de tip deneyimlerini içine alan, bunların birbiriyle en uyumlu ve birbirini en çok tamamlayan sentezini zorunlu kılmaktadır. Zordur; ancak bütün iktidarların da zor'un arkasında olduğu kesindir.

Burada çok kısa yazmaktan dolayı yanlış anlaşılmayı önlemek için ve belki bir başka açıdan yanlış anlaşılma pahasına, leninist tek örgüt anlayışına düzeltmeler öneriyorum. Biz daha güvenliyiz ya da daha güvenli olmak durumundayız. Her adımda aynı örgüt içinde toplanma zaruretine inanamıyorum. Şu anda eylülist zulümden sonra ortaya çıkan bazı siyasal partilerimiz, zaman içinde daha çok, yerlerini almakta ve kendilerini haklı göstermektedir. Benim devrimci birlik önerimde, bu siyasal partilerin, birleşmesi değil, kendi gelişmelerini sürdürmesi esastır. Fonksiyonlar ve bu fonksiyonların özverili sahipleri çıkmıştır ve çıkmaya devam ediyor.

Ancak iktidarın eşiğinde birleşmenin kendisini zorlayacağını da görmek gerekmektedir. Bugünden bu eşiğe ne kadar zaman var; bu, hepimize bağlıdır.

Böyle bir anlayış ise, hem "halk partisi" ihtiyacını ve hem de bugün, aktüel durumlarında olmasa bile, tabanları ve kütleleri açısından, bu ihtiyaca hitap eden partileri gözaltına almayı zorunlu yapmaktadır. Burada söylenecek olan ise şudur; burada bir değil iki parti vardır. Yalnız bunlardan, birinin, Dsp'nin tabanı yoktur ve diğerinin ise, Chp'nin, tavanı kokuludur. Bu durumda ortada birlik içinde olması gereken bir kütle, ancak örgüt olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Bu problemi, "halk partisi" projesiyle birlikte ve birbirinin almaşığı olarak düşünmek zorunlu olmaktadır. Ancak soğukkanlılıkla, hızla ve özenle düşünmek zorundayız.

***

Bu düşünce süreci içinde Fransa'nın deneyimlerini ele almak imkansız görünüyor; Fransa, Türkiye'de sol tartışmaları, sanıldığından çok daha etkiliyor ve ben, öteden beri, sanıldığının aksine, bu etkilemenin pek olumlu olmadığını düşünüyorum. Daha açık yazabilirim, öteden beri bende, Fransız Solu'na ve özellikle Fransız Komünist Partisi'ne karşı hep kuşku olmuştur ve daha yakından izlemek, yalnızca, kuşkularımı artırıyor.

Martçı Darbe'den sonra, arkadaşlarımızın hapislik dönemi bittiğinde, yetmişli yılların ortasında, Türkiye İşçi Partisi'ni yeniden kurmak üzere, Behice Boran Yoldaşımız ve iki arkadaşımız daha vardı, yeni program hazırlamaya başladığımızda, Istanbul'da bir hanın alt odasında, o sırada moda olan, Fransız Solu'nun "Ortak Programı", sanki bizimle birlikte eşit koşullarda bir program hazılayıcısı olarak masamızdaydı.

O sırada, bir hiçten Fransız Sosyalist Partisi'ni yaratmış olan Mitterand ile Komünist Parti Sekreteri Marchais, iktidara gelmek üzere, bir ortak program üzerinde anlaşmışlardı; hep başkasının programlarının sözcülüğünü yapan gizli Türkiye Komünist Partisi, Moskova'nın da özendirmesiyle, "ortak program" sözcüğünü yeni bir anayasa haline getiriyordu. "Tekellerin kuşatılması" türünden son derece mistik, hiçbir aleti olmayan bir edebiyatı içeriyordu; ben karşı idim ve Behice Hanım da karşı çıkıyordu. Buna rağmen, Tip'in ikinci programının Fransız Ortak Programı'ndan fazlasıyla etkilendiğini söylemek gerçeklere uygun düşmektedir.

Benim, sol cephede, esas uzmanlığım Sovyetler Birliği ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarihidir; buradan görebildiğim, Fransız Komünist Partisi'nin, Sovyet Partisi'nden sonra, Ekim Devrimi'nin çöküşünde en büyük ve en olumsuz rolü oynadığıdır. Fransız Komünist Partisi, Sovyet Komünist Partisi'nin

doğru yöndeki bütün açılımlarına karşı çıkmış ve yanlışlarının hepsini körüklemiştir. Sağa kayışını hep desteklemiş ve sola açılımlarını hep günah saymıştır; bunu, görebiliyordum ve bu nedenle, Fransız Komünist Partisi'nden heyecan duyanlar bende hiç heyecan yaratmıyordu.

Birisi, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında ve ikincisi, 1960 yıllarının sonlarına doğru, iki kez iktidar imkanıyla karşılaşmış ve ikisinde de korkmuştur; her iktidar alternatifinden sonra Fransız Komünist Partisi, daha sağcı olmuştur. "Ortak Program" bu iktidarsız parti ve hareket için bir kuruluş kapısıdır; Fransız Komünist Partisi,kurtuluşu ölümünde olan bir harekettir. Ortak Program, Mitterand'ı başkanlığa getirmiş ve Fransız Komünist Partisi'ni ise, bitirmiştir. Fransız Komünist Partisi'nin bitmişliği bugün genel olarak tartışılmaktadır; geçen ayın sonlarında bir yandan Marchais'in ölümü ve diğer yandan Jospin Liderliği'ndeki Sosyalist Partisi'nin Kongresi'ne, 1921 yılından beri ilk kez, Komünist Partisi'nin Genel Sekreteri hastabakıcı Hue'nün katılması, bu tartışmaları çok açık olarak yapılır hale getirmiştir.

Mitterand'ın adının başına, Fransız yayınlarının pek çoğunda, "Machiavelli" sözcüğünün eklenmesi; umulmadık bir zamanda iktidara getirdiği Sosyalist Parti'nin son kongresinde, isminin hiçbir heyecan uyandırmamasıyla birlikte, anlam kazanıyor.

Ölümü üzerine, Alman Şansölyesi'nin gerçekten ağlaması ve ölümünden çok kısa bir zaman önce de, Hitler askerlerinin de, yurt sevgisiyle öldüklerini söyleyebilmesi son derece düşündürücüdür. Ancak ben yakın zamanda yayınlanan, Mitterand'ın, anılarının Almanya ile ilgili bölümlerini okuyunca, hem "Machiavelli" nitelemesini ve hem de, Kohl'ün gözlerinden inen gözyaşı sellerini daha iyi anlamaya başlamış bulunuyorum.

Saptadıklarım [13] şunlardır:

Bir: Mitterand, Sovyetler ile ilgili her türlü temas ve gözlemini ve bunlar arasında Garboçov'un, sosyalist sanarak samimiyetle söylediklerini, Reagan'a ulaştırıyor. Anılarında bunlarla övünen bir ton var.

İki: Sovyetler Birliği yıkılmadan önce Almanya'nın birliği için ısrar ediyor ve bu düşünceleri ve demarche'ları nedeniyle Madam Thatcher'in kendisini, "toth exces d'enthousiasme", pek hevesli bulduğunu kaydediyor. Kohl ve Thatcher, bunun Sovyetler'e karşı bir büyük tahrik olacağını düşünürken, "sosyalist" Mitterand pek cüretkardır.

Üç: Komünist Partisi'nin desteğiyle başkan olduğu zaman, 1980 yıllının başlarıdır, yakınlarına, hesaplarını Sovyetler Birliği'nin olmadığı bir dünyaya göre yapmalarını ısrarla söylediğini tekrar tekrar belirtiyor. Cüreti hesaplarıyla bağlantılıdır.

Bunları şunun için de kaydediyorum; Marchais öldüğü zaman, Fransız sosyalist eğilimli Liberation Gazetesi, "Fransız Komünist Partisi'ni Sosyalist Parti'nin vasalı yapan adam" yorumunu yapıyordu. [14] En yumuşak sözcükle, FKP artık, Fransız sosyalistlerinin tabi'i durumundadır. Diğer yandan Liberation, ölümü üzerine, Fransa'nın bu işçi sınıfı içgüdüsü ile Fransız düşününe egemen coquetterie'yi, işve'yi, birleştiren Fransa'nın bu belki de son komünistini, gerçeğe yakın resmediyordu; Liberation'un da gösterdiği gibi Marchais, sovyet ıktidarının hep dostu olmuştur. Fransız Komünist Partisi'nin organı L'Humanite'ye [15] baktığımızda ise, ölümü üzerine yayınlanan bir özel sayıda, Sovyetler Birliği'nin hiçbir izine rastlayamıyoruz. Sanki, Sovyet Düzeni, Marchais'in genel sekreterliğinden çok önce tarihin derinliklerine gömülmüştür; bunu görüyoruz. Marchais ile, asıl Fransız Komünizmi toprağa verilmiştir.

Ölümü üzerine bir radyo, biraz daha yaşasaydı, Partisi tarafından suçlanacağını söylüyordu; bugünkü soysuz yöneticilerinin Komünist Partisi'nin adını değiştirmek istediklerini ve Marchais'in otoritesinden çekindiklerini biliyorduk. Özelleştirmeyi savunmaya başladılar; Marchais, belki bunu biliyordu, çünkü, geçen yılda bir televizyon programında, hayatının üç büyük hatasından birisi olarak, Ortak Programı sayıyordu

Bütün bunları, devrimin ve sol'un bir düşünce demeti olduğunu tekrarlamak için de, aktarıyorum. Solun, kendi tanımını pazarlık masasına yatırarak, birlik kurması imkansızdır; birlik olabilir, ancak, sonunda kendisi de bitiyor.

* * *

Güvenimiz var mı; bütün sorun budur.

Ben Türkiye solunun, her soruna, özgün cevaplar bulmak zorunda olduğuna ve bunun için de, artık gerekli yetenek ve birikime sahip bulunduğuna inanıyorum. Önemli olan taklitçilikten ve kopyecilikten uzak kalacak kadar, kendine güvenebilmektir.

Marx'ın, Sovyetler Birliği'nde üzeri örtülmesinin de etkisi olabilir, çok az bilinen ve benim pek sevdiğim bir mektubu var; Kapital'in, yazıldığı Almanca'dan sonra, ilk çeviri isteğinin Rusya'dan geldiğini yayıncı-

sından öğrendiğinde, bir mektuba döktüğü tepkisi hepimiz için ve hala öğreticidir. Özetle, "Bu Ruslar, böyledir, Paris'teki en son modayı almak isterler, Kapital'i çevirmek istemesi de bu yüzdendir" diyor; Devrim öncesi Rusya entelijansiyasını pek küçümsüyor ve Paris'teki en son moda giysilere meraklı Rusya asilleriyle bir tutuyor. Ben çok zaman bunu, Türkiye soluna uyguladım; artık, bu dönemin bitmesi gerektiğini düşünüyorum.

Türkiye solunun geleneksel olarak düşün metropolü olan Fransa'da yaratıcı düşünce bitmiştir.

* * *

Yeni bir Aydınlanma Dalgası'nın bütün sorumluluğunun omuzlarımıza yıkıldığını duymak zorundayız.

* * *

Altmışlı yıllarda hem zahmet çektim ve hem de acı duydum.

Belki de, benim adımın başına, solda "muhafazakar"[16] nitelemesinin eklenmesinin bir nedeni bununla ilgilidir; ben, Türkiye aydının Fransa'daki her son modayı, nasıl bir şehvetle izlediklerini ve yorulmaz bir papağan olarak günde beş vakit tekrarlamalarını hem görüyor ve hem de bunlara karşı çıkmayı bir refleks haline getiriyordum. Althusser'in her sözlükte olan "problematique" sözcüğü, başlı başına bir felsefe veya yepyeni bir yol oluyordu ve ben belki de önemini kavrayamadığım için karşı çıkıyordum. Ya da, Walras'nın siyasal iktisatı bitirmesi gibi, Sassure'nin, güzelim karşılaştırmalı dilbiliminin kökünü kazırken kullandığı "yapı" kavramını geliştiren Levi-Straus'ın "structuralisme" Türkiye'de nerede ise sol düşüncemizin üzerine bir kambur olarak biniyordu. Okyanusun ötesinden gelmesine rağmen, "paradigma" lafı da boyledir; Fransa'ya özgü bu bilgiçlik hastalığı bizim aydınlarımızda ve solumuzda bir nöbete dönüşüyordu.

Benim entellektüel tarihim, biraz da moda nöbetlerine karşı bitmez tükenmez bir savaş'tır.

Şimdi bunları daha rahatlamış bir zaman kesitinde, yeni ve umutlu bir dönemin eşiğinde, tüm solumuzu rahatlatmak için hatırlıyorum; tam şu sırada, en çok tartışılan kitaplardan biri, dilimize, "Entellektüel Dolaplar" ya da mefuldan faile giderek, "Düzmece Aydınlar" olarak da çevirebileceğimiz "Impostures Intellectuelles" adlı kitaptır. Kitabın asıl yazarı, New York'lu üniversite üyesi Profesör Alan Sokal'dır ve Profesör Sokal'ın alanı fizik'tir ve örgütlü olmamakla birlikte sola yatkındır. Profesör Sokal'ın kalpazanlıkla suçladıkları ise, en azından otuz yıldır bizim Türkiye solunun ilah saydığı Fransız yazarları ve düşünürleri'dir; Fransız düşüncesi, çok yakın zamanda çok büyük darbe ile karşı karşıyadır.

Çok ilginç bir öyküsü var; Profesör Sokal, önce Amerika'da yayınlanan bir dergide, bir parodi çerçevesinde, Fransa'nın şu anda moda yazarlarının çalışmalarında kullandıkları ve çoğu fizik bilimlerinden alınma, kendilerine bir bilimsellik veren kavramları, hiç bilmediklerini ve yanlış kullandıklarını örnekleriyle gösteriyor.

Maksadı, söz uygunsa, Amerikalılar'ın vazgeçmedikleri tutkusu, Fransa düşüncesi ile "dalga" geçmektir; ancak fazla ilgi çekiyor, parodi çözülüyor ve iş ciddileşiyor. Fransa'nın gözbebeği düşünürler alınıyorlar ve cevaplar başlıyor.

Ben ilk önce Nouvel Observateur'de karşılaştım, Fransız "büyük" düşünürlerinin çoğu cevap vermek zorunda kaldılar ve hemen hemen hepsi, Sokal'ın kanıtlarını kabul ettiler. Tartışma başka yayınlarda ve Profesör Sokal'ın da katılımlarıyla televizyonlarda da sürdü; güzel bir tartışmadır, ancak bu tartışmaya, Observateur'e bir mektup göndererek, Sokal'a sayfa ayırdığı için azarlayarak katılanlar, bir kişi de olsa, çıktı. İlginçtir, bu tartışma için Fransızlar'ı azarlayan ve dolapçı Fransız aydınlarını güç duruma sokan Sokal'a ders veren bu okuyucu mektubu da, Türkiye'den geliyordu;[17] sanki, Sokal, Türk modacıları hedef alıyordu.

Sokal'ın, Belçika'lı Briemon ile birlikte Fransızca olarak yayınladıkları kitabın bir temel tezi var; Fransız düşünürleri, kendilerinden daha çok başka ülkelerde ve bu arada Amerika'da aklın gelişimini ve düşüncenin topluma egemen olmasına çok büyük zarar veriyor.

Çünkü, böyle özensiz, empresyonist, irdelenmesi mümkün olmayan, çoğu pek ukala bir üslupla yazılan bu kitaplar, dünyanın her yanında, "post-modern" akımının güçlenmesine doğrudan doğruya katkıda bulunuyor. "Entellektüel Dolaplar" kitabının yazarlarına göre, post-modernizm, genel olarak soldan kaçıştır ve aydınlanma düşüncesinin sonudur; tek sözcükle, toplum sorunlarını akılla anlamaya çalışmayı reddetmektir.

Katılıyorum ve bunu, sol düşüncemizin özgürleşmesi umuduyla tekrarlıyorum.

Dünyada hiçbir biçimde kapanmadan her adımımızda önümüzü kendimizin açması gerektiğine inanıyorum. Bilim ve Devrim sorumluluğu üzerimize yıkılıyor.

Parti anlayışında, legalite-illegalite ikileminde, artık, bizim ortak deneyimlerimizi soyutlayabilecek durumdayız.

Soyutlama mı?

Benim en büyük soyutlarım'dan birisi insanın, evrenin en mükemmel yaratığı olması üzerinedir. Benim için dünyada insanın başından daha güzel bir heykel düşünmek mümkün değildir; ancak, insan başı yüksekte ve sadece de hep yükselirken güzeldir. Benim soyut'uma göre duran insan başı hiç güzel değildir. Güzel hep Mavi Gök'e yükselen'dir.

Böyle olduğu içinde, bağımsızlık ve sınıf savaşı dışında ve yasal savaşın da en sıcak anları hariç, insanı öldürmeyi anlayamıyorum. Benim başım bunu anlayamıyor.

Yargılayarak öldürmek mi? Bana göre, yargılayarak öldürmek, insanlığın başına gelebilecek en büyük vahşettir. Yıllardır düşünüyorum ve yine de çözemiyorum, insanoğlunun, bu kadar düşündükten sonra, bu evrenin en güzel heykelini vücudundan koparmaya nasıl razı olabildiğini bir türlü anlayamıyorum. Bir de, gün ve saat vererek, bu kadar soğukkanlılıkla, bu işi yapmak; düşündükçe başım dönüyor. Yargılayarak öldürmek, en vahşi cinayetten çok daha vahşidir.

Peki solculukla?

Benim böyle bir soruya cevap bulmak bir yana, böyle bir soruyu anlamam bile mümkün değildir. Solculuk, sadece ve sadece yaşatmak içindir. Yargılayarak öldürmek ise, solculuğa düşebilecek en büyük leke'dir.

* * *

Başlarken, bir milattan söz ettim, geçmişe bakmıyorum ve devrim ve sol yürüyüşümüzün, en zor zamanda, usta manevralarla, yeniden kütlelerin içine girmeye başladığını ve kendisine her yerde yeniden tartışma alanları açmaya başladığını görüyorum. "Restorasyon" kavramını da böyle anlıyorum; devrimci düşüncemiz, iddia eden duruma geçmiştir.

Kısa süreli restorasyon denemesinde, bu tekelli düzen, sanık sandalyasına oturmuştur. Devrimci solumuz, tarihinin belki de en değme basiretlerinden birisini görmüş ve bu süreci, en yararlı ölçüde değerlendirebilmiştir. Şu anda oligarşik düzen her türlü meşruiyet ideolojisini kaybetmiştir. Solumuz, tarihsel haklılık bilincini yeniden kazanmıştır.

Düzen, artık savunma durumundadır.

Ahtapotların elinde içki bardakları her gün üç yerde şarkılı filmler çevirmeleri korkmalarındandır.

Sosyalizmin kütleden kaçışı durmuştur.

Kütlenin, sosyalizmden kaçışı durmuştur.

Devrimci birlik ise bereket'tir.

NOTLAR

1- Alain Rey, "Revolution" -Histoire d'un Mot, Gallimard, 1989, s.109 ve 131

2- Aydemir Güler, "Şu anda sol, bu toplumda kimliği belirsiz olan tek siyasal çizginin adıdır" derken, hem doğru olana işaret ediyor ve hem de, muhtemelen meramını daha iyi aktarabilmek için solumuzun özüne, haksızlık yapmaya razı oluyor.

A. Güler, Solda Kimliksizlik, Sosyalist İktidar, 17 Ekim 1997

3- Natava televizyonu ile devletin gizli servisleri arasındaki bağlar araştırmaya değer bir noktaya gelmiştir; emireri Cavit Çağlar, televizyonuna hem pek çok polisi toplamış ve hem de, Azerbaycan ile garip ilişkiler kurmuştur. Devlet, İnter-Bank'tan sonra kendisine ikinci bankayı hediye etmiştir; zalim polis şeflerinden Necdet Menzir'i hep yanında tutmasının yanında şimdi daha zalim polis şeflerinden Orhan Taşanlar'ı da valı olarak Bursa'da korumaktadır. Genelkurmay önemli haberlerini önce, natava'ya vermektedir; natava, Amerikan kültür ve yaşam biçiminin yayılmasını tam bir sömürge şehvetiyle yapmakta, Amerika'nın yeni büyükelçisinin özel televizyonu olmak için hiçbir kişiliksizliği eksik etmemektedir. Emireri Cavıt şimdi Amerika ile garip iş bağlantılarının peşindedir. Natava'yı ilerde ayrıntıyla ele alacağım; daha çok şimdilerde dev-yollu soysuzların çalıştığı bir yerdir. Tit Cavit, ruhsatsız olarak yaptığı onbeş kişilik mezarlığın açılışına Demirel'i ve Bursa Ticaret Odası'ndan alacağı madalya törenine de Yılmaz'ı getirtebilmektedir. Şimdilik tek eksiği, bir parti başkanlığıdır ve Cindoruk'tan istemiştir, ancak, şimdilik Cindoruk, emaneti devretmek istememektedir.

4- Son otuz yılda Ankara'ya gelen üç Amerikan Büyükelçisi ayrıca dikkat çekicidir. Bunlardan ilki; Vietnam'da pasifikasyon uzmanı Kommer'dir ve Türkiye devrimci solunun en yüksek noktasında Ankara'da görevlendirilmiş ve işe Odtü öğrencilerini pasifize etmek isteyerek başlamış ve otomobili yakılmıştır. İkincisi, Strauss-Huppe, eylülist darbeden hemen sonra gelmiş bir kampanya ve kadrolama uzmanıdır; Hasan Cemal, Ufuk Güldemir türünden Bab-ı Ali erbabını, Amerikan çizgisine bağlayan, Özal'ın yerine Dalan'ı ve İnönü'den sonra Baykal'ı hatırlayan bu yaşlı sağcıdır. Şimdi gelen Parris'in ise Rusya ve Telaviv'de görev yaptığını ve İç Asya ve Ortadoğu uzmanı olduğunu öğreniyoruz. Türkiye'nin "ikinci sınıf" bir emperyalist ülke olarak bölgede ve İç Asya'da Amerikan emperyalizmine taşeronluğu işlevine layık görüldüğü bir zamanda Ankara'dadır. Geldiğinde gördüğü itibar, Amerikan bir eyalet valisi niteliğindedir; büyükelçiler, Cumhurbaşkanlarına itaatnamelerini sunmadan göreve başlayamazlar, Parris'in, natava'dan

dev-yolcu ve Birand taklitçisi Murat Yetkin aracılığıyla yaptığı açıklamaya göre, itaatnemesini sunmadan işi başlamıştır. Parris, Amerikan televizyonu natava'da dev-yol'dan Yetkin'e yaptığı açıklamaya göre, "Geleli on gün oldu, üç kez cumhurbaşkanı ile görüştüm" diyerek övünmüştür. Bu, ancak Parris'in Ankara'da bir eyalet valisi olmasıyla mümkündür.

5- Y.Küçük, Emperyalist Türkiye, Ankara, 1992, s.39-74. İncelemeler bana göre güncelliğini koruyor.

6- Hürriyet, 17 Kasım 1997, s.17

7- Araştırmalarını beğenerek okuduğum Soner Yalçın'ın Doğan Yurdakul ile birlikte hazırladıkları yeni kitap yararlı olmakla birlikte, analitik olmaktan uzak ve ayrıca çok kötü bir baskıyla sunulmuş bulunuyor. Yayıncısı bizim eski arkadaşımızdır ve bizden biracılık yapmak için ayrılmıştır; bu kitabın düzenlenmesine bakarak, biracılıkta ısrar etmesini tavsiye etmek gereğini duyuyorum.

S. Yalçın-D. Yurdakul, Reis, Ankara, 1997

8- Bir mizah denememde Baykal'ın asıl adının "bay-call" olduğunu ileri sürmüştüm; çağrılmayı bekleyen "bay" anlamındadır. Mizah olmaktan çıktı, çağırmışlar, Amerika'daki tarikatların toplantısında bulunmasını söylemişler, bulundular.

9- Teori-pratik içiçedir; aynı tarihte ve aynı günde, benim daha önce iki kez aklanmış bir kitabım için iddianame hızırlanması ve benim mahkum edilmem çok öğreticidir. Madam Çiller'in öldürüleceklerin listesi olduğunu ilan etmesi ve Milliyet'in büyük başlıkla "isim isim belli" haberi de, 5 Kasım 1993 tarihlidir, aynı ölçüde öğreticidir. Bugünküne benzer dokunulmazlık tartışmaları olmadan Meclis'in kendi içinden bir bölümünü dışına atması ve hapse göndermesi yazısız anayasalar döneminin dramatik kayıtlarındandır.

Anayasa üstü bu emirname için, Özgür Ülke Gazetesi'ne bakılabilir.

Özgür Ülke, 3 Ekim 1994

10- Ben bu Chpliler'e pek gülmeye başladım; şimdilerde, özgürlüklerimizin yeni savunucusu ve eşkiyanın amansız düşmanı Fikri Sağlar çıktı ve pek rahatladık. Ama ben gülüyorum, bu Sağlar, kültür bakanı iken Kültür Bakanlığı'ndan kaç mhp'li atmıştır; bakanlığında faşistler ile barış içinde yaşadığı o zamanda basına yansımıştır. Öyle ki, bugün hemşehrisi Talay, bir-iki faşiste dokununca, başta mhp'den transfer Agah Oktay ve sonra dyp'nin mhp mirasına hevesli, Hüsamettin Cindoruk, kıyametler kopardılar.

Ağar, bana göre pek yanlış değil, kararlarının Mgk'da alındığını ileri sürmekte ve Sağlar'da böyle kararlar olup olmadığını Mesut Yılmaz'a sormaktadır. Yanlış yapıyor, eski genel başkanları, İnönü'ye, Çetin'e, Karayalçın'a ve şimdiki başkanı Baykal'a sormalıdır. Bunlar Mgk'de üyeydiler, yoksa uyuyorlar mıydı?

11- Mhp'nin en azgın olduğu zamanda merkez yönetiminde idiler; yüzünü bir yerden hatırlıyorum. Sonradan üniversite döneminden arkadaşlarım hatırlattılar; "arada hukuk'tan gelirdi, o zamanda tarikatçı faşistti, sen arada bir tokatlardın" dediler, hatırladım, tokatlardım. Bizim bunlarla mücadelemiz eski ve süreklidir.

12- Mücadele hem çetrefilli ve hem de hoştur; hiçbir pratikten haberleri olmayan, '90 başlarında Kürt kütleselleşmesi karşısında Kürtlüklerini hatırlayan, bazı Kürtler, benim, herkesten önce Refah'ın kapatılması için harekete geçmemi ve imam-hatiplerin kapatılması, kamudakilerin tasfiye edilmesini istememi, benim, Türkiye'ye dönmeden önce, rejime yaranmama bağlamışlar ve ağır küfürlerini eksik etmemişleridir. Bu özalist Kürtler, yargının önemli ölçüde tarikatçı ve faşist olduğunu bilmemeleri imkansızdır; benim, bu programımla kendime ve yargı içinde, yeni husumetler yarattığımı, bunlara anlatmak için hem bir niyetim yok hem de anlamaları imkansızdır. Ancak bunların derdinin benim yazdıklarımdan daha çok benimle olduğunu biliyorum; bunlar, Kürtlüklerini, '91 yılından sonra öğrendikleri için, "Yeni Kürtler" tabir ettiğimiz ırktandır, Kürt Yükselişi'ne de treni kaçırmamak için atlamışlardı; şimdi yolculuğun uzun süreceğini düşünmeye başlıyorlar ve yazacakları yerler bitince, bana değil, sağa sola gönderdikleri fakslarla bana küfrederek rahatlamaya çalışıyorlar.

Rahatlamaları için benim bir yardımım olmaz; eğer Yükseliş olmasaydı, ya anap'ta ya da mhp'de olacaklardı. İşleri gerçekten zordur. Bundan sonra daha zor olacaktır.

13- F. Mitterand, De L' Allemange De La France, Paris, 1996

14- Liberation, 17 Kasım 1997, s.3

15- Ben, bu sırada midem bulanmadan bir L'Humanite'yi okuyamıyorum ve bir de Türk televizyonlarını izleyemiyorum. Bu nedenle sadece, önemli zamanlarda alıyorum. L'Humanite, 17 Kasım 1997.

16- Ülkemizdeki Amerikan televizyoncularında Ufuk Güldemir'in, ben Paris'e geldikten sonra işittiğime göre, büyük reklamlarla, o zamanlar bağlı olduğu Show'da, benim en muhafazakar aydın olmamı da işleyen bir program yaptığını da işitmiştim. Her programı türünden kesinlikle yanlıştır.

17- Alan Sokal-Jean Briecmont, Impostures Intellectuelles, Paris, 1977.

Turhan Ilgaz, okuyucu mektubu, Nouvel Observateur, 9-15 Ekim 1997.

Zana'dan sahte özgürlüğe onurlu tavır

Leyla Zana ve Hatip Dicle adı, Kürt halkı ve aydınları için bir örnek olduğu gibi, Türk yönetenleri için de önemlidir. Bu önemi ifade ederken, Yalçın Küçük'ün, Akış Yayıncılık tarafından yayımlanan "Yürüyüş" adlı çalışmasında yer alan "Kin" başlıklı yazısı büyük ipuçları veriyor: "Bu devletin, Leyla Zana ve Hatip Dicle'ye büyük bir kini var; her ikisinin kanunlarda hiçbir suç yükü olmayan yemin eylemini hiç unutmuyor. Devlet, Meclis'te yemine karşılığını veriyor. Devlet kinini kusuyor."

Avrupa kapılarında ağıtlar yakan ve en son 'küs' politikasıyla yiğitlik yaptığını sanan Türk yönetenleri Avrupa'nın 'hayvan hakları' türünden baskıları karşısında, söz konusu yasa maddelerini kaldırmak ya da hukuksuz uygulamalara son vermek yerine bir süredir, yeni bir "uyanıklık" daha deniyor. Önce, benzer gerekçelerle birçok devrimci gazeteci ve yazarı cezaevine koyduğu halde, Avrupa'dan baskı göreceğini umduğu kimi 'ünlü' yazarlara, Yaşar Kemal, Ahmet Altan, Çetin Altan, tecil kararları verme yoluna gidiyordu.

Daha sonra Avrupa kamuoyunu Işık Yurtçu'nun aldığı ceza toplamını ve sağlığını ileri sürerek açtığı kampanya sonucunda çıkarılan sözde düzenlemeyle cezaevinden çıkarılması bu yeni dönemin habercisi oldu: Göz boyama için bireysel af.

Eşber Yağmurdereli'nin zorlama bir yasa maddesi ile sağlık durumu ileri sürülerek dışarı çıkarılması, bu uygulamanın bir sonraki adımıydı. Avrupa kamuoyunun Türk yönetenlerinin bu kolaycı yaklaşıma uyarak açmayı planladığı bir yeni kampanya ise aniden kesildi.

Kürt halkının onurlu sesi Leyla Zana'nın sağlık sorunları ileri sürülerek dışarı çıkarılmasını amaçlayan bu kampanya, Zana'nın "Kürt halkının özgürlüğü benim için yaşamdan önemlidir. Cezaevinde olmaktan onur duyuyorum" sözleri bomba gibi patladı ve hemen, Zana'nın hastalığının "cezaevinde tedavisine engel teşkil edecek kadar ciddi boyutta olmadığı" kararı verildi.

Artık kirlenen onurlarını dokunulmazlıkları kaldırarak temizleyecekleri safsatısını ileri süren meclis üyeleri tarafından dokunulmazlıkları kaldırılarak anında polise teslim edilen Leyla Zana, diğer yoldaşları Kürt mücadelesinin olduğu kadar bu toprakların ortak mücadele tarihinin önemli isimlerinden biridir.

Aldığı tavır, bu onurlu mücadelenin onurunu taşımaktadır.

Bireysel af kapsamında dışarı çıkarak, Avrupa'nın sahte ödüllerini almak yerine, cezaevinde kalarak, halkının ve halklarımızın onurunu korumak en büyük ödüldür.

Zana halklarımızın onuru olmayı sürdürüyor.

PARTİLER MATRİKSİ: KİM NEREDE?

	ANAP	CHP	SBP*	ÖDEP	HADEP	İP	SİP	TKP**
ÖZELLEŞTİRME	+	+	+	+	+	–	–	–
REFAH VE TARİKATLARI KAPATMA	–	±	±	–	–	+	+	+
İMAM HATİP DÜZENLEMESİ	±	+	+	–	–	+	+	+
ANAYASAL DOKUNULMAZLIK DÜZENLEMESİ	+	+	+	+	±	–	–	–
BATI İLE BÜTÜNLEŞME	+	+	+	+	+	–	–	–
MEMURİN DÜZENİNİ DEĞİŞTİRME	+	+	?	+	?	–	–	–
DEVLET KADROLARINI ARINDIRMA	–	–	±	–	–	+	+	+
27 MAYIS	–	–	–	–	–	+	+	+

(*) SBP: SIYASET BELGESI PARTISI

(**) TKP: TOPLUMSAL KURTULUŞ PARTISI

(±) TUTUMU NET OLMAYANLAR

(?) GÖRÜŞ BELIRTMEYEN

ANKARA'DA İSRAİLLİ KÜRT BAKAN

✔ **Türkiye'de yahudi kültürü ile yetişmiş bir Türk, şimdi Dışişleri Bakanı'dır.**

✔ **İsrail'de Kürt kültürü ile yetişmiş bir yahudi, Harp Bakanı'dır.**

✔ **Şimdi tarih ve kişiler bir düğümdür.**

Acaba İzak Mordehay, Meclis Başkanı Çetin ile neden buluştu? Ankara'ya gelen Harp Bakanlan'nın Meclis Başkanları ile buluşması ne zamandan beri adet oldu? Belki de "roj baş" demek içindir.

General Mordehay Kürt'tür.

Anadili Kürtçe'dir. Evlerinde Kürtçe konuşurlar.

İsrail'de yüzbin Kürt vardır. Bunlara "Kürt" demek mümkün müdür; çünkü yahudidirler. Ancak kendilerine Kürt derler, Kürt giysileri giyerler, Kürt usulü evlenirler. Hatta poligami bile yaparlar.

İsrailli Kürtler, Kürt yoğunluklu coğrafyalardan yeni göçtüler. Bir arada yaşarlar. Yahudidirler, ancak Kürt kültürünü sürdürüyorlar. İsrail'in en gerici kütlelerinden bir topluluğu meydana getirirler. İsrail Harp Bakanı İzak Mordehay bunlardan en çok yükselenidir. General Mordehay kendisini Kürt saymaktadır. İsrailli kürtler Barzani Ailesi'ni severler.

Mustafa Barzani, Arap-İsrail Savaşları'nın en sıcak zamanında iki kez gizlice İsrail'e gitmiş ve İsrailli Kürtler arasında dinlenmiştir.

Memleketi Lice yakılırken seyreden bir Kürt, şimdi Türkiye'de Meclis Başkanı'dır.

General Mordehay'ın Türkiye'de Meclis Başkanı'nı ziyaret etmesinin arkasında bu "Kürtlük' olgusu mu yatmaktadır? Aralarında askeri işbirliği bulunan iki ülkenin Kürt yönetenleri, bu yeni adet ziyarette halklarının bombalanmasını mı görüştüler?

Türkiye'de yahudi kültürü ile yetişmiş bir Türk, şimdi Dışişleri Bakanı'dır.

Memleketi yakılırken, halkı katledilirken seyreden bir Kürt, Türkiye'de Meclis Başkanı'dır.

İsrail'de Kürt kültürü ile yetişmiş bir yahudi, Harp Bakanı'dır.

Şimdi tarih ve kişiler bir düğümdür.

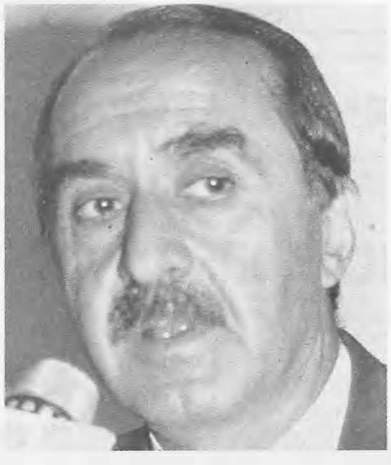

İsrail Harp Bakanı Kürt Mordehay, Kürt Meclis Bakanı Çetin'i "roj baş" demek için mi ziyaret etti?.

TÜRKİYE Mİ? TAHRAN'DA İSRAİL, LÜKSEMBURG'DA AMERİKA KAYBETTİ

✔ **Sadece dış politika değil, Türkiye, bir bütün olarak, Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen "Mütareke Yılları" bir yana dünyada en istikrarsız haftasını yaşadı.**

✔ **Tahran'da toplanan İslam Konferansına katılan Türk Cumhurbaşkanı, Konferans'ı tamamlamadan, Tahran'ı terketti. Sahipsiz Başbakan ise, Lüksemburg'da yapılan toplantıya gitmedi.**

Sadece dış politika değil, Türkiye, bir bütün olarak, Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen "Mütareke Yılları" bir yana dünyada en istikrarsız haftasını yaşadı. "Garp, Garp" dediler, Lüksemburg'da Batı, Türkiye'nin eşiğinde beklemesine bile razı olmadı. Garp, Türkiye'nin yüzüne kapıyı kapattı, "İslam, İslam" dediler, Anayasa'yı ihlal ederek. eylülist gericilik, Cuntacı Paşalar, Türkiye'yi İslam Konferansı'na kattılar. Tahran'da İslam Konferansı toplandı, Türk Cumhurbaşkanı, Konferans'ı tamamlamadan, Tahran'ı terketti, Ankara'ya gelince "Biz şeyi yaptık" diyerek veciz bir üslupla Türkiye'nin içine düştüğünü açıkladı, "Şey yaptık, şerh koyduk" diyordu.

Yazık, ülkemiz bu utanca layık değildir.

Eylülist Paşaların Başbakan'ı Bülent Ulusu, her hafta Suudilerin kapısını çalıyordu.

Şimdi "Sahipsiz" Başbakan Mesut Yılmaz, Garp Başbakanları'nın sürekli ziyaretçisi oldu. Sahipsiz, sanki Başbakan değil, Başbakanlar'ı ziyaret eden, Garp Başbakanları'na "ricacı" bir ademdir. Ülkemizin itibarını rezil ettiler.

Ancak bunlar vitrindir.

27 KASIM 1997 PERŞEMBE — CUMHURİYET

DIŞ HABERLER

Dışişleri Bakanı Cem'in açıklamalarının üye ülkelerde 'soğuk duş etkisi' yaptığı belirtildi

'AB köşeye sıkıştı'

BRÜKSEL (AA)-Dışişleri Bakanı [illegible] Cem'in [illegible] sırasında sergilediğiyle ve yabancı basın organla-

▶ Belçika'nın yüksek tiraili gazetelerinden La Libre Belgique, Cem'in özel demecine geniş yer verdiği haberinde 'Türkiye AB'yi köşeye sıkıştırdı' başlığını kullandı.

[illegible] yaşadıkları [illegible] Yoğun basın [illegible] Avrupa Konferansı oluşumuna dahi karşı çık-

ABD, Türkiye için bastırıyor

Clinton yönetimi, Avrupa ülkelerindeki ABD büyükelçiliklerinin tamamını Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği için seferber etti. Batı'daki büyükelçilikler bulundukları ülkede 'Türkiye'nin tam üyeliğinin gereklerini' anlatacak

İran'da soğuk duş

Cumhurbaşkanı Demirel, Türkiye'ye ağır eleştiriler yapılan Tahran'daki İslam Konferansı Zirvesi programını, bir gün önce kesip dün gece yarısı yurda döndü.

Asıl yenilen, Tahran'da İsrail ve Lüksemburg'da ABD'dir. Tahran'da müslümanlar, İsrail'i ve işbirlikçilerini lanetlediler. Lüksemburg'da başta Almanya, Avrupalılar, Amerika'nın Truva Atı'nın kapıda beklemesine bile razı olmadılar.

Fransa mı? Üç helikopter satmak için yapmayacağı yoktur. İnsan hakları ve hayvan hakları, Chirac'ı ilgilendirmez, sadece ödemeler dengesi ilgilendirir.

Dışişleri Bakanı İsmail İpekçi mi? Türkiye'ye gelmiş en boş ve "övüngen" ve en "palavracı" Dışişleri Bakanı olmuştur. Bir Amerikan televizyonunda, natava'da, Yalçın Doğan, yine de çok kibar davrandı. Gözünü ve kaşını kontrol edemeden övünüyordu, "Artık Batı Dışişleri Bakanlar'ı, bana insan haklarından söz edemiyor, ağızlarını kapattım" diyordu ve Doğan, Avrupalılar'ı ekrana getiriyor onlara da "Cem'e, insan hakları dedik, tekrar ele alacağız" diyorlardı.

Selanikli İsmail İpekçi Washington'la "stratejik yakınlaşma" olacağını da haber verdi. Peki şimdiye kadar Ankara-Washington yakınlaşması nasıldı? "Seksüel yakınlaşma"mı vardı?

AYBAR, BELKEMİKSİZ AYDIN KİME DİYORDU?

Kaşını gözünü ayarlayamıyor. Amerikalı makyaj uzmanları "gül" demişler, hatırladıkça gülüyor. Ancak kötü dublaj!

Laf ile gülücüklerini ayarlayamıyorlar. "Türkiye büyüktür" diyor, sırıtıyor.

"Avrupa'ya mahkum değiliz" diyor, bir kaşı Kaf Dağı'na, bir dudağı Umman'a sarkıyor.

Dönmeler, ortodoks olur, derler.

Şimdi Türklüğün en büyüklüğüne en çok iman ediyor. "Türkiye 1453'te Avrupalı oldu" sözünü tekrarlamaktan şevhet alıyor.

27 Mayıs'ta asılan Amerikancı Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile Amerikan Dışişleri Bakanı Çiller ile aynı çizgidedir.

Aybar'ın belkemiksiz aydın nitelemesine bir örnek: Cem İpekçi

Bazı Türkler utanıyordu, Madlein Albright bakan oldu, her yere gitti, Ankara'ya gelmedi. Olsun! Madam Albright, "bir geliver" dedi, uçağa bindi, dokuz saat uçtu, elli dakika konuştu, dokuz saat geri uçtu.

Bir de "Türk-Amerikan ilişkilerinde yeni devir başlamıştır" diye buyurdu.

Kaş-göz yapmayı unutmadı.

Mehmet Ali Aybar iyi söylemiş, İsmail Cem İpekçi'nin belkemiği yoktur.

BAYKAL MI? TARİKATSA AMERİKALI OLSUN

✔ **Baykal, Amerika'daki Moon tarikatının düzenlediği toplantıya katıldığını gizleyemeyince çok bozuldu.**

✔ **Haklıdır, Türkiye'deki laik imajını düşünmüştür.**

✔ **Chp-Shp çizgisi hep böyledir; yaptığının tersini söyler ya da söylediğinin tersini yapar.**

Deniz Baykal, kendisini zora sokuyor.

Barış toplantısıymış, herkes gidiyormuş, hem geçen yıl dışişlerine danışarak katılmış.

Ayrıca Washington'da yakalandığı Hürriyet'ten Esen Ünür'e kızıyor, 'bunda haber var mı' buyuruyor.

Daha ne olsun?

Başkanı olduğu partinin haberi olmasın, büyükelçiliğin bilmesin, tarikatçıların toplantısında çık ortaya.

Neymiş?

Kafa dinlemeye gitmiş, hem Bush varmış, Garbaçov da gelirmiş!

Ayrıca şu ünlü Moon tarikatı öyle söylendiği gibi aşırı sağcı ve hristiyan birlikçisi de değil, tüm dinlerin bütünleşmesini istiyormuş. Kim istemez?

Bir tarafta birbirini tanımayan çok sayıda kadın ve erkek sahte Rahip Moon tarafından evlendirilirken, diğer yanda Bush'uyla, Garbaçov'uyla eski nato şefi Aleksandr Haig'iyle, Kanada başbakanıyla ve bizim Baykal'ımızla birlikte dünyanın her yerinden gelen politikacı ve ünlü sanatçılar, dünya barışı için istihareye yatıyor, olmalılar.

Peki Adnan Keskin ne yapsın?

Refah iktidarı döneminde, televizyon istasyonlarında, yobaz demagoglarla savaşacağım diye, kendisini parçaladı.

Kendi başkanının tarikat çağrısı üzerine deniz aşırı uçacağını bilseydi, başbakanlığında Necmi Hoca'nın tarikat şeyhlerini toplamasına bu kadar kızar mıydı?

Hadi diyelim, Baykal Amerikalı olsun da tarikat olsun demekten kendini alamıyor. Yoksa onların tarikatları demokrat da bizimkiler bir türlü beceremiyor?

Kuşkusuz bu işler kuru kuruya olmuyor. Basında çıkan haberlerden, belki de adamına göre, konuşmacı olarak çağrılanlara

on beşbin dolar naz edenlere yüzbin dolara kadar ücret ödendiği, duyuluyor. Gerçi sadece çağrılı olanlara ücret ödenip ödenmediği bilinmiyor, ancak önemli değil; Baykal'a çağrının kaynağı ne olursa olsun, Amerika'dan gelmesi emir yerine geçmiştir.

Chp-Shp çizgisi bunu hep yapıyor; ya söylediklerinin tam tersini yapıyorlar ya da yaptıklarının tersini söylemeye başlıyorlar.

Fikri Sağlar'ın durumu da böyledir. Chp-Shp çizgisinin "Susurluk" ve "Çeteler" sözcüsü olarak kabul edilebilir. Sürekli devlet içindeki çetelerin varlığından söz ediyor ve ara sıra da, susurluk komisyonunun üyeliğinden dolayı, araştırmalarının engellendiğinden yakınıyor.

Hiç kimse sormuyor, ortaya saçılan pisliklerin hemen hemen tamamı 1993-96 yılları arasına denk düşüyor. Chp-Shp çizgisi bu yıllarda iktidardadır ve Sağlar da bakandır. Ne yapıldıysa, Chp-Shp'nin iktidar ortaklığında yapılmıştır. Şimdi Sağlar, peşini bırakmayacaklarını ama engellendiklerini iddia ediyor.

Mehmet Ağar dokunulmazlık oylamasından önce mecliste yaptığı konuşmada bir daönem, 1993-96 yılları, devlet politikalarının yargılanmak istendiğini söylerken Fikri Sağlar'dan daha dürüsttür.

ÖDEP'E NE YAPMALI?

Eskiden Demirel'e bakıp, yaptıklarının tersini yapmak, söylediklerinin tam tersini söylemek usuldendi.

Yakın zamanda Demirel'in yerini Baykal aldı. Artık, sol hanemizde de sağlama yapma imkanına sahibiz.

Ödep'e baktığında, Türkiye ilericiliği ülkenin temel sorunlarına cevap arayışında böylesine bir kolaylığa ve imkana kavuşmuş oluyor.

Türkiye ilericiliği, bundan böyle, ülkenin güncel-tarihsel sorunlarına çözüm ararken, Ödep'e bakmalı ve yaptığının ve söylediğinin mutlak tersini yapmalıdır.

Ödep, kuruluşundan bugüne özelleştirmecidir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi taraftarıdır.

Refah ve tarikatların kapatılmasına karşı çıkmaktadır.

İmam-hatip sorununu, inanç özgürlüğüne hapsederken, bunları-

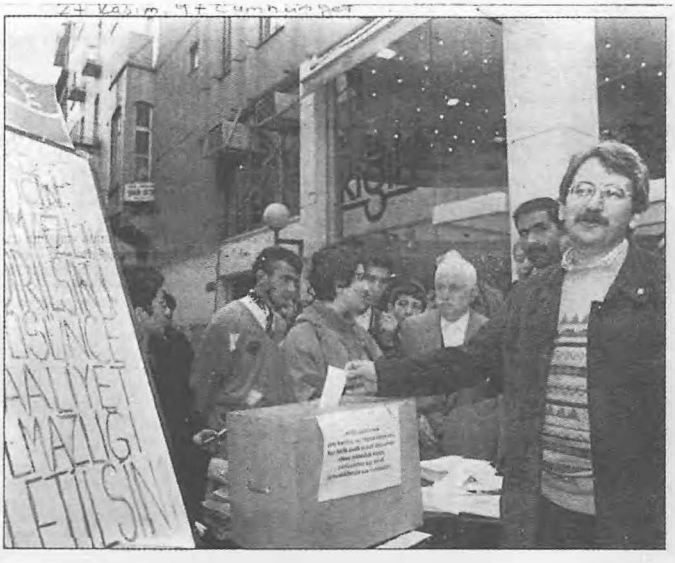

ÖDP'den dokunulmazlık referandumu

Özgürlük ve Dayanışma Partisi Genel Başkanı Ufuk Uras, milletvekili dokunulmazlıklarının kaldırılması için "Halkın Referandumu"nu başlattı. ÖDP Beyoğlu ilçe binasının bulunduğu Mis Sokak girişinde saat 12.00 sularında dün partililer tarafından bir sandık kurularak yurttaşlar "Milletvekillerinin Dokunulmazlık Zırhlarının Kaldırılması" konusunda "evet ya da hayır" şeklinde oy kullanmaya çağrıldı. İlk oyu kullanan Uras burada yaptığı konuşmada, Meclis'in görevini yapmadığını, yargının ağır bir siyasi, polisiye ve çete baskısı altında bulunduğunu belirtti. Uras "Bir yandan hâkimler baskılar nedeniyle görevden çekiliyor. Diğer yandan çete davaları ile ilgili çalışma yapan hâkim ve savcıların yerleri değiştiriliyor. Çete faaliyetleri nedeniyle yargılanan özel tim mensupları tahliye ediliyor" dive konuştu. (HATİCE TUNCER)

Refah'ın parti okulu halini getirildiğinden bile habersizdir.

Tüm bu görüşlerini süpürgeli, çanlı, düdüklü sokak gezintileri ile duyururlar ya da duyurmamanın yolu saymaktadırlar.

Dokunulmazlıklarla ilgili son kampanyaları ise artık iyice kararsızlaştıklarını gösteriyor. Şimdiye kadar ne söylemişlerse dönemin iktidarı ile çakıştığını farketmiş olacaklar ki, dokunulmazlıklarla ilgili "referandum" komedisine başvurmuşlar. Ufuk Uras, referandum adını verdikleri kampanyanın açış konuşmasında, başkanı olduğu partinin bakışsızlığını, ne kadar da perspektif yoksunu olduğunu, itiraf etmiş de oluyor. Uras, konuşmasında yargının durumuna da değiniyor ve yargıçların üzerlerindeki baskılara dayanamayıp görevden çekildiğini savunuyor. Medyanın pompaladığı bu iddia ne kadar gerçekçidir? Uras ve partisinin yöneticileri, yargıçların çoğunun, ideolojjik ve politik yakınlık duydukları yobazları ve polisleri mahkum etmek zorunda kalmamak için davadan çekilebileceklerini akıllarına bile getiremiyorlar. Bunun yerine, gezinti yerlerinde sandık açıyorlar.

SUSURLUK İKİLEDİ Mİ?

- ✔ **Susurluk komisyonu raportörü Akyürek'in ölümü kime yaradı?**
- ✔ **Medya "İkinci Susurluk"u ilan etti.**
- ✔ **Bir kısım solumuz medyanın peşine takıldı.**

Akman Akyürek'in ölümü şüphelidir. Yaptığı iş ve ölümü üzerine medyanın başlattığı "İkinci Susurluk" çığlıkları daha çok şüphe çekicidir.

Akyürek'in Hâkim olduğu söylenmektedir. Buna karşılık hangi kurum tarafından görevlendirildiği ve görevinin ne olduğu konusunda bir açıklık yoktur.

"Hayali İhracat", "Faili Meçhul Cinayetler" ve "Susurluk" komisyonlarında çalıştığı biliniyor.

Buradaki görevleri nedir? İki yıl süreyle faaliyette kalan 'Hayali İhracat Komisyonu'nda bir ay çalışıp istifa etmiştir. Susurluk Komisyonu'ndan, mit'le ilişkisi olduğu iddialarının ortaya atılmasının hemen ardından değil, rapor yazma aşamasına gelince, ayrılmıştır. Görevinin rapor yazma işi olduğu, söylenmektedir; raportör olarak hazırladığı bir rapora rastlanmamaktadır. O halde görevini yapmamıştır.

Yine de, baskı yaptıkları gerekçesiyle istifa ettiği komisyonların üyeleri, Akyürek'in çalışmalarından hâlâ pek hoşnutturlar. Medya ile bir ağızdan "sırlarıyla gitti" demektedirler.

Ölümünden sonra, bu adı çok duyulan, ancak pek tanınmayan raportör, soruşturmacı ya da hâkim'in üzerine konuşulanlar ve yazılanlardan öğrenilecek çok şey var.

Komisyonların tümü, elimize gelen belgelerin yüzde seksenini Akyürek'in sağladığını söylüyor.

Gazetelerin özellikle Ankara bürolarının sürekli ve teklifsiz ziyaretçisi olduğu ve en azından haber doğrulamada önemli bir kaynak kabul edildiği açığa çıkıyor.

Belki de, bu samimiyetten dolayı, gazetelerin, artık adını kullanmaya gerek duymadan sadece "Hâkim" diye zikredişlerine bakılacak olursa, kimi gazetelerin Ankara bürolarına gerçekten hakim olduğu anlaşılıyor.

Akyürek, raportör olarak gö-

Akyürek'e MHP ilgisi

AKMAN Akyürek'in cenazesi, doğum yeri Hatay'ın İskenderun İlçesi'nde tekbir sesleri arasında toprağa verildi. Anne Kadriye ve baba Aziz Akyürek oğullarının tabutuna sarılarak ağlarken, Akyürek'in tabutu, böbrek yetmezliği nedeniyle yaşamını yitiren CHP'li İskenderun eski Belediye Başkanı Abdülkadir Kocabaş'ın cenazesiyle, yan yana kondu. Namazın ardından omuzlara alınan Akyürek'in cenazesi, yaklaşık 1 kilometre "Ya Allah, Bismillah, Allah-ü Ekber" sloganlarıyla taşındı. Törene, çok sayıda ülkücünün katılması dikkat çekti. Cenazeye, Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu Başkanı Sadık Avundukluoğlu, MHP İl Başkanı Şekip Çirkin, MHP İlçe Başkanı Ahmet Cerrahoğlu, Kaymakam Gülhan Sarıkaya, Cumhuriyet Başsavcısı Mehmet Mutlu Eker, Belediye Başkanı Mete Arslan da katıldı. Korkut Eken'in de törende bulunduğu söylentileri yayıldı.

■ Yüksel EKER-Bekir KARAKOCA
Recep UYGUR / İSKENDERUN

revlendirildiği kurumlara bilgi ve belge sağlamada son derece istekli ve çalışkandır; asıl görevi rapor yazma işinde ise, isteksiz ve tembeldir. Kimse, bu nasıl iştir, demiyor.

Bir de yurtdışı seyahatlerini çok seviyor. İngiltere, ABD, Güney Afrika Cumhuriyeti, İspanya, gittiği ülkelerin bazılarıdır. Ölüm araya girmese İsrail'e de gitmeyi planladığı söyleniyor. Hatta, Akyürek, devlet kayıtlarına göre, İstanbul'da lüks otomobilinin, içinde öldüğü gün, İngiltere'de devlet görevindedir.

Ruhsatlısı ve ruhsatsızıyla çift tabancası yanında olmadan bakkala bile gitmeyen Akyürek, zevklerinde pahalı ve cebi de paralıdır. Ailesi de varlıklı değildir; babası polislikten emeklidir. Bir devlet memuru olarak, lüks bir otomobile nasıl sahip olabiliyor, son derece pahalı yabancı marka kıyafetleri nasıl edinebiliyor; o cebinde bozuk para gibi taşıdığı yüklü miktarda bozuk para ve yarım trilyona yakın çek ve senetin kaynağı ise bilinemiyor.

Şimdi, medya, maaşıyla karşılayamayacağı kadar lüks otomobilinin içinde, memuriyetle ömür boyu çalışsa bir araya getiremeyeği kadar parayla, ölen veya öldürülen bir devlet memuru için, sırlarıyla gitti, çok şey biliyordu, açıklayabilse "Susurluk" aydınlanırdı diyor. Bir kısım solumuz da medyanın peşinde gidiyor.

Eskiden solumuz da, medya tarafından birden bire pompalanan, günlerce başka haber tanımadıktan sonra bıçakla kesilmiş gibi birden unutulan şişirilmiş haberler için, devlet gündemini değiştiriyor, denirdi.

Ayrıca her gelişmenin nedenini kendisine bağlardı, başka neden kabul edilmezdi. Bu bakış, her zaman doğru olmasa da şimdi bir kısım Türk ve Kürt solumuz, bu geleneksel meziyetimizi unutmuştur.

Bu unutkanlık ya da refleks kaybı, medyayı takiben hâlâ "Susurluk" peşinde koşulmasına neden olmaktadır.

Halbuki, ortada "Susurluk" mu kalmıştır? Türkiye Sosyalizmi acısından çözülmüştür. Daha ne beklenebilir? Daha fazla beklentisi olanlar için ise şu söylenebilir: "Susurluk" dediklerinin üstünü örtmüşlerdir.

Doğrudur, Akman Akyürek'in ölümü şüphelidir. Ama, bu olsa olsa, "Susurluk"un üstünü örtmek için değil, üstünün örtüldüğünü örtmek içindir. Zaten müsait olan bir kısım sola beklenti yaratmak ve içini daha da boşaltmak içindir.

Akman Akyürek'in cenazesi ise Mhp tarafından kaldırılmıştır.

Plaketi Cumhurbaşkanı verdi

İTO'nun altın plaketini Cumhurbaşkanı Demirel, Aydın Doğan adına Doğan Holding Medya Grubu Ba kanı Yaşar Eroğlu'na verdi. Törene Başbakan Yılmaz da katıldı.

Aydın Doğan'a altın plaket

● 537 milyar 741 milyon liralık Gelir Vergisi ile bu yıl da Türkiye Vergi Şampiyonu olan HÜRRİYET ve Milliyet Gazetelerinin sahibi Aydın Doğan'a, İstanbul Ticaret Odası tarafından Altın Plaket verildi.

● İTO, ayrıca 5.7 trilyon liralık en yüksek kurumlar vergisini ödeyen Akbank ile 816 milyon 97 bin 500 dolarlık ihracat yapan Türk Hava Yolları'nı da altın plaketle ödüllendirdi. ● Yazısı 9. sayfada

TÜRK DEVLETİ NE KADAR BÜYÜKTÜR?

Önce Aydın Doğan'ın estetik ameliyat yaptığını düşünürsünüz.

Cumhurbaşkanı madalya vermiş, sonra Aydın Doğan'ın dublör gönderdiğine karar verirsiniz.

"Ama uzattılar" demiştir. "İş-güç sahibiyiz" diye eklemiştir. Gerçekten de her gün cumhurbaşkanı da gider mi?

"Muhasebe Müdürü gitsin" demiştir.

"Ama Mesut da var!" demişlerdir. "Öyleyse, ishal oldu, deyin, Yaşar gitsin" buyurmuştur.

Devlet işkencede ve ıssız köylerde büyüktür.

Prof. Dr.
Yalçın KÜÇÜK
Paris

26 Kasım 1997

BASIN AÇIKLAMASI

DOKUNULMAZLIK DÜZENİNİ KALDIRMAK PARLAMENTER SİSTEMİ YIKMAKTIR

Parlamenter sistemin, temeli, kuvvetler ayrılığıdır.

Kuvvetler ayrılığı düzeninin özü, parlamenterlere, yürütme organının, polisin ve savcının, dokunamamasıdır. Halkın temsilcileri sayılan milletvekillerinin savcı ve polislerin doğrudan müdahalesine tabi oldukları bir sistemde, halk egemenliğinden söz edilemez. Savcı ve polis, hangi gerekçe ile olursa olsun, milletvekili hakkında kovuşturma yapma imkanına kavuştuğu anda, halk egemenliği bitmiştir ve parlamentonun kapısı kilitlenmiş demektir.

Bugün, Yılmaz, Ecevit, Cindoruk ve Baykal'ın yapmak istedikleri budur.

Bugün, bu değişikliğe oy vermemek değil, oy vermek halk egemenliği ilkesine ihanettir. Baykal, Ecevit, Cindoruk ve Yılmaz, burada da, bir ihanet içindedirler.

* * *

1977 Seçimleri öncesinde, zamanın muhalefet lideri Ecevit'e, devlet içinde bir suikast hazırlanmış ve bu suikast zamanın başbakanı Demirel'in ihbarı ile ortaya çıkarılmıştır. Bu suikast çerçevesinde İzmir'de, Ecevit'e silah sıkılmış, yakını Mehmet İsvan bunu önlemiş ve zamanın Kara Kuvvetleri Komutanı General Ersun emekli edilmiştir. Ecevit, hükümete gelince devlet içindeki kanun dışı örgütleri açığa çıkaracağını iddia etmiş, ancak iki kez başbakan olduğunda, devlet içindeki silahlı mafya ile barış içinde birlikte yaşamayı tercih etmiştir.

Zamanın muhalefet lideri Yılmaz'a kendi iddiasına göre, bir suikast düzenlenmiş, dayak atılmış, burnu kırılmış, Yılmaz, iddialı konuşmuş; ancak, başbakan olunca devlet içindeki kanlı fitne örgütü ile barışmıştır. Yılmaz'ın açıkça suçladığı fitne erbabı, kendinden önceki hükümet zamanında tutuklanmış ve Yılmaz-Ecevit döneminde serbest bırakılmıştır.

Kendine yapılan suikast ve hakaretleri yutan başbakan ve yardımcısının, halk egemenliğinden ve onurundan söz etmesi tek sözcükle ayıp'tır.

Yılmaz-Ecevit-Cindoruk-Baykal, kanlı fitne örgütü ile anlaşmışlardır.

Dokunulmazlık komedisi, bu acıklı anlaşmanın üstünü örtmek, geniş yığınları yanıltarak, bundan, oligarşik diktatoryanın hukuk düzenini tamamlama yolunda, yararlanmak içindir.

* * *

Yılmaz'ın halk egemenliğinden söz etmesi gülünçtür. Eylülist zorbalığın arkasında, bir artık

olarak parlamentoya girmiş, ancak hiçbir zaman, örgütünün bir ön seçiminden geçmemiştir; Yılmaz, ya Özal tayin ettiği için ya da kendi kendisini tayin ettiği için bugün parlamentodadır. Kendi partisine güvenmeyen, hiçbir milletvekili partililer tarafından seçilmemiş bir partinin liderinin, halk isteğinden söz etmesi ayıptır.

Yılmaz, artıklara ve atıklara dayalı bir milletvekili tayfasının başıdır. Ecevit'in ise bir partisinin bulunmadığı ve sadece kulları bulunduğunu herkes bilmektedir. Ancak insan suretleri ile politika yapabilen Ecevit'in halk egemenliğinden söz etmesi utandırıcıdır.

Baykal ise, Bayındır ve Çarmıklı Holding türünden inşaat firmaları ve Washington'un dışında henüz hiçbir egemen öğrenememiştir.

Bir zamanlar, Özal'a, sonra Ecevit'e, şimdi Baykal'a, "halk oyu" pazarlayan Bülent Tanla'nın safsatalarını, "halk istiyor" diye dayatmak ülkemizi Bizans'a benzetmektir. Bizans'ta şimdiki Sultan ahmet Meydanı'na İstanbullular toplanır, insancıklar aslanların önüne atılır, halk heyecanlandırılır ve "halk istiyor" denilerek her türlü zorbalık yapılırdı. Şimdi yine maçlarla ve polis televizyonlarının dağıttığı kanlı trafik sahneleri, cinayet, köprü intiharları filmleriyle halkımız sersemletilmekte ve daha sonra Tanla türü dişmacunu pazarlamacıların "bilimsel araştırmaları", halkın isteğinin yerine konmaktadır.

Macun pazarlamacılarının anketleriyle ülke yönetmeye kalkmak ve bunu "halk egemenliği" olarak sunmak, halk egemenliği düşüncesini ayaklar altına almak demektir.

Ayrıca, halkın her istediği de doğru değildir.

Eylülist cuntanın anayasa müsvettesi, halk oylamasının yüzde doksan ikisini almıştır. Benim türümden bu anayasayı reddedenler vardır, yüzde sekiz olsalarda, asıl doğru ve haklı olanlar bunlardır.

Halkın, bir süre için yanıltılabileceği, siyaset biliminin bir teoremidir. Ancak bir ülkede bir cumhurbaşkanı günde üç kez kahve sohbetine gidiyorsa veya bir başbakan her akşamını bir maç izleyerek geçiriyorsa, halkımızı yanıltmak için, yine de çok çaba harcamak zorunda oldukları anlaşılmaktadır.

* * *

Dokunulmazlığı kaldırılmak istenenlerin önemli bir bölümü, bu meclise imkan veren seçimlerden önceki eylemlerinden dolayı suçlanmaktadır. Chp'den Murat Karayalçın ile ilgili suçlamaları duymayan kalmamıştır ve yüzden kendisi, basında, çok zaman, "Murat Parayalçın" olarak yazılmıştır. Yolsuzluklara pek duyarlı olduğunu iddia eden Bayındır Holding'ten Baykal Parayalçın'ı Samsun'dan milletvekili tayin etmeye bilirdi. Ettiyse dönem sonuna kadar beklemelidir.

Ayrıca, Yılmaz-Ecevit-Baykal-Cindoruk dörtlüsünün mecliste çoğunluğu vardır.

İstedikleri dokunulmazlığı kaldırabilirler. Ancak yapmak istedikleri, Ağar-Bucak kanlı örgütünün üstünü örtmek ve hem de parlamenter sistemin son kalıntılarını da ortadan kaldırmaktır.

Ağar ve Bucak türünden isimleri cinayetlerle birlikte geçen insanların dokunulmazlıkları kaldırılmalıdır. Diğerlerinin hepsinin, dönem sonuna bırakılması, parlamenter sistemin mantığı gereğidir.

Ancak artık Ağar ve Bucak'ın dokunulmazlıklarının kaldırılmasının da bir anlamı kalmamıştır. Çünkü Yılmaz Hükümeti, Susurluk'un suyunu çıkarmıştır.

* * *

Parlamenter sistemde, dokunulmazlık, polis ve savcı, halkın temsilcisi sayılan bir milletveki-

linin kılına bile dokunamaz; yapacağı, her yerde selam vermektir. Dokunulmazlık, ancak ve her halde, parlamentonun kararıyla kalkar.

Böyle bir sistemde ve bugünkü durumda ise, cuntanın anayasasını daha çok halka karşı bir hale getirmek, ülkemizde halklarımızı sersemletme aşamasını aştığımızı ve sıranın halkın temsilcilerine geldiğini göstermektedir. Sersemletme, sersemletenleri sersemleştiren bir süreçtir.

* * *

Dokunulmazlık kime gereklidir; bu sorunun cevabı, kısa tarihimizde vardır.

Çok partili sisteme girildikten sonra, bir kez, zamanın en muhalif milletvekillerinden Osman Bölükbaşı'nın dokunulmazlığı kaldırılmış ve meclisten alınmış ve hapse konulmuştur.

Türkiye İşçi Partisi'nin en atak milletvekillerinden olan şimdi halkımızın büyük utancı, Çetin Altan'ı ise, hapse girmekten, İsmet Paşa kurtarmıştır.

Son olarak da, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kürt kökenli milletvekilleri Hatip Dicle, Leyla Zana, Orhan Doğan ve Selim Sadak, dokunulmazlıkları kaldırılmış ve hapse konmuştur. Hala zındandadırlar.

Demek, dokunulmazlık, yalnızca muhalif milletvekillerine gerekli olan bir düzendir.

Tekelli ahtapotların ve halk egemenliğinin cahili bürokratların esiri, Yılmaz-Ecevit-Cindoruk-Baykal dörtlüsü, şimdi, muhalif milletvekillerini hapse gönderme işinden kendilerini sıyırmak, bunu otomatiğe bağlamak, bunları, acımasız polis şefleriyle Nusret Demiral örneği faşist savcıların merhametine bırakmak istemektedirler.

* * *

İlk kurulduğu anda, ben Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin, Damat Ferit'in torunları tarafından kurulan bir ödlekler cemiyeti olduğunu, yine bir basın açıklamasıyla duyurmuştum. Geçen hergün, Damat Ferit'in bile bunların yanında daha onurlu olduğunu kanıtlamaktadır. Artık, ödlekler, Mesut Yılmaz'ın enco'larıdırlar; ngo denilen, Mesut Yılmaz'ın "sivil toplum örgütleri" durumundadırlar. Yılmaz, bu halk düşmanı girişimi mecliste reddedince, "enco'ları harekete geçireceğiz" diye açıklama yapmıştı; ödlekleri kastettiği anl aşılmıştır.

Mesut Yılmaz, düdük çalmış ödlekler oynamaya başlamışlardır.

Şimdi ödlekler, zillerini ve bira şişelerini alıp sokağa fırlamak ve muhtemel muhalif milletvekillerini, faşişt polis ve savcılara daha doğrudan teslim etmek için çığırtkanlıklarına başlamak üzeredirler.

Bunlar, iktidarların, eğlencesidirler.

* * *

Türkiye'de bir kavga vardır. Bu kavga, kan emici tekeller düzenin hukuk sistemini oturtmak isteyenlerle buna direnenler arasındadır.

Başkanlık sistemini getirmek, memurin muhakemat sistemini delmek ve milletvekillerini faşist polis ve savcıların merhametine terk etmek, tekelli bürokratik devletin hukuk sistemi tamamlamak anlamındadır.

Eylülist cuntanın eksik bıraktıkları tamamlanmak üzeredir.

Bize ve ülkesinin onurunu duyan tüm emekçilere buna direnmek düşmektedir.

Özelleştirme:
Akılları Durduran Bir Büyü ya da Dinazorların Köhne Dünyası

Mesut ODMAN

Topraklarımızdaki sosyalist düşünce ve eylem birikimi ise birtakım başarı ve güvencelerini sunabilecek düzeydedir. Dolayısıyla, çürümüş düzenlerinin binbir türlü yolsuzluk ve güçsüzlüğünden kirazların kurtlanmasına kadar her derdin çaresi olarak özelleştirmeyi öne süren papağanlar ordusuna karşı sağlanacak kesin üstünlük bile, herhalde, büyük bir zafer sayılmamalıdır.

Gerçekten böyle oldu, en azından Türkiye'de: Ülkeyi yönetenler, üniversitelerde ya da başka kurumlarda çalışan iktisatçıların ve bürokratların çoğu, medyacıların neredeyse tamamı, kuşkusuz, patronların eksiksiz tümü, büyülü bir çözüm bulmuşlardı sanki. Hangi alanda olursa olsun herhangi bir çözüm arama zahmetine katlanmak gereği ortadan kalkmıştı. Daha doğrusu, bu kalabalığın içindekilerden biraz akıllı olanlar ve gerçekten bu ülkeyi yönetmek gerektiğini düşünüp bu işi ciddi olarak üstlenenler kazın ayağının öyle olmadığını bilseler ve kendi arayışlarını sürdürseler de, böyle bir dangalak ideolojinin kakılmasına itiraz etmiyorlardı. Örneğin, televizyonda bir haber bülteninde falanca devlet bankasında ortaya çıkarılmış bir yolsuzluk olayından söz edilirken, yorumcu, hatta yorumcuyu beklemeden haberi okuyan spikerin kendisi, "İşte, bankaları özelleştirmezseniz, olacağı budur. Yolsuzluk da olur, hırsızlık da!" diye tartışılmaz çareyi ekleyiveriyordu. Sıkılmaya, çekinmeye gerek yoktu; çünkü, nasılsa insanların bellekleri kazınıyordu sık sık, İstanbul Bankası ve yolsuzluğun, hilenin, dolandırıcılığın ve hepsiyle birlikte kötü yönetimin sonucu olarak batan bir sürü banka nasıl olsa kimsenin aklına gelmezdi. Üç kuruşluk birikimin peşinde, batık özel banka kapılarında birbirini ezen ahalinin görüntülerini herkes çoktan unutmuştu.

Sosyalist İktidar Partisi'nin Ekim ayının sonlarında Ankara'da düzenlediği panelde yaptığım konuşma için hazırlanırken derlediğim notlarımdan yararlanarak, özelleştirme ve ona karşı yürütülen çok haklı bir kampanyanın konusunu oluşturan kamulaştırma üzerinde durmak istiyorum.
(Burada bir parantez açıp değinmekte yarar var. Özelleştirme diyorsak, onun karşıtı olarak, kamulaştırma değil kamusallaştırma demek gerekir. Ama kamulaştırma yıllardan beri yerleşmiş durumda. O yüzden kullanıyorum. Eskilerin deyişiyle, "galatımeşhur" hikayesi... Yaygınlaşmış yanlış doğruyu unutturuyor ve kullanılmaz duruma getiriyor.)

SÖZCÜĞÜN UYDURULUŞU

Özelleştirme bir bakıma çok yeni, bir bakıma çok eski. Böyle bir sözcüğün uydurulması ve bunun bir ideoloji olarak kitlelere kakılmaya başlaması, yeni. Eğer böyle bir deyişi kullanmak çok yanlış olmazsa, "özelcilik" ideolojisinin kökleri ise epeyce eskilere dayanıyor. O kadar ki, karşıtla-

rına "dinazor" yakıştırması yapmaktan pek hoşlanan bu özelcilik şampiyonlarının kendilerinin çok daha fazla geçmişte kaldıklarını söylemek gerekiyor. Tıpkı, köklerinin dışarıda oluşu gibi. Gerçekten de özelleştirme, ideolojik olarak, hem pek köhne hem de kökü dışarıda ve emperyalist mahfillerin tam içindedir.

Önce üzerinde güneş batmayan İngiliz İmparatorluğu'nun, sonra azgın ve sınır tanımaz Amerikan emperyalizminin bir "dünya dili" durumuna getirdiği İngilizcede, özelleştirme anlamında, "privatization" sözcüğü kullanılıyor. Ama böyle bir sözcüğün İngilizce sözlüklere girişi, çok yeni: 1983 yılına rastlıyor ve Webster's New Collegiate Dictionary'nin dokuzuncu baskısında gerçekleşiyor. (Bu araştırmayı yapan ben değilim elbette. Özelleştirmenin pek sersem misyonerlerinden, geçen yıllardan birinde ülkemize de gelmiş bir Amerikalı profesör. Adı, E.S. Savas. Altmışlı yılların sonunda Ankara'nın Kızılay'ındaki hemen her gösteride kırılan vitrin camlarını kurtarmak için cam yerine duvar ördürmek zorunda kalan Amerikan Haber Merkezi'nin şimdiki adıyla Birleşik Devletler Enformasyon Servisi'nin (USIS) "hiçbir fedakarlıktan kaçınmadan" Türkiye'ye getirip özelleştirmenin erdemleri konusunda konferanslar verdirttiği bu profesörün söylediklerinden bazılarına güvenmekte sakınca görmüyorum. Üstelik, o unutulmaz hizmetin biz Türkler'in ayağına kadar getirilmesine önayak olanlardan birisi de USIS'in Türk yöneticilerinden ODTÜ'lü bir öğretim üyesi idi ve bu zat yeni hükümetimizin tensibi ile şu anda Kültür Bakanlığı Müsteşarlığı koltuğunu işgal ediyor.)

Her neyse, devam edelim. Sözcüğün kendi dilindeki sözcüklere ilk girişinden yaklaşık 14-15 yıl kadar önce de ilk kullanılışına tanık olunuyor. Bu ilk kullanım "onur"una sahip çıkan ise işletmecilik denilen alanın ünlü adlarından, bir başka Amerikalı: Peter F. Drucker. New York'ta 1969 yılında yayımlanan The Age of Discontinuity (Süreksizlik Çağı) adlı kitabında Drucker "yeniden özelleştirme" (reprivatization) diye bir sözcük kullanıyor. Bunu, doğal ya da olması gereken durum kabul edilen üretim araçlarının özel ellerde bulunması durumuna geri dönüş çağrısı olarak anlamak, bir zorlama sayılmaz harhalde. Daha sonra, bir başka Amerikalı, Robert W. Poole, Jr. bunu "özelleştirme" biçiminde kısaltmış ve Amerika'nın California eyaletindeki Santa Monica kentinde kurulu bir vakfın yayınlarında kullanmaya başlamış.

DÜŞÜNCENİN KÖKENLERİ

Bunların kökünü, en derli toplu biçimde yazan, Adam Smith'e kadar götürmek mümkün. Zaten kendileri de öyle yapıyorlar. Genellikle ilm-i iktisat'ın babası sayılan İskoçyalı Adam Smith, 1776'da tamamladığı ünlü eseri Ulusların Zenginliği'nde, bugünkü pek çoğu son derece çapsız ardıllarının tekrarlamaktan öteye geçemedikleri birçok düşünceyi formüle ediyor. Aslında, bunların önemli bir bölümü 1759'da yazdığı Ahlaki Duygular Kuramı adını taşıyan kitabında yer alıyor. Dolayısıyla, bugünkü "yepyeni ve çapçağdaş" özelcilik düşüncesinin, aslında, ikibuçuk yüzyıl kadar eski olduğunu söylemek mümkün.

Smith, devlet yöneticiliği ile tüccarlık kadar birbirinden uzak iki karakter daha bulunamayacağını söylüyor ve dönemin birtakım verilerine dayanarak, tek tek kişilerin ellerindeki arazilerden benzer nitelikteki kamu arazilerine oranla 4 kat daha fazla ürün alındığına işaret ediyor. Bir başka yerde de bu tür karşılaştırmaları yapmanın bile saçmalık olduğunu göstermek için "Filler serçelere göre daha kötü uçmaz" diyor; öyle ya, filler hiç uçamaz.

Smith'e göre, insanlar için en önemli güdüleyici özçıkardır; insan, sadece ya da en çok kendi çıkarı varsa harekete geçer. Rekabet ise bu güdünün başkalarına zarar vermesini önler. İnsanlar kendi çıkarlarını sağlamak için birbirleriyle rekabet edecek durumda olurlarsa, kendi çıkarlarına başkalarının zarar vermesini önlerler ve böylece kendi çıkarlarının peşine düşerek rekabet eden her insan kendi özçıkarının zarar görmesini önleyeceği için kimsenin çıkarı zarar görmemiş olur. İşte bu sırada, Smith'in ünlü büyücü değneği "görünmeyen el" devreye girer ve kaynakları insanların isteklerine uygun düşecek biçimde dağıtır; çünkü, bu insanların bireysel kararları, başka hiçbir yoldan bu kadar doğru ve yerinde bir biçimde eşgüdümlenemeyecek bilgilere dayanmaktadır; bunu sağlayan, piyasanın "görünmeyen el"idir.

Aslında, özelleştirme ideologları da nankörlük etmeden gereken kadirbilirliği göstermişlerdir. Bu ideolojinin dünya çapında savunulmasında ve yaygınlaştırılmasında bütün öteki baskı grupları ya da kurumlaşmalardan daha etkili olan kuruluş, "Adam Smith Enstitüsü" adını taşımaktadır. Bu Enstitü, Ulusların Zenginliği'nin yayımlanışının üzerinden iki yüzyıldan biraz fazla bir zaman geçtikten sonra ve aşağı yukarı İngiliz Margaret Thatcher'ın başbakan olduğu sıralarda Londra'da kuruldu. Öte yandan, özelleştirmenin iki yılmaz savaşçısından ve son dönem emperyalist dünyanın en saldırgan iki politikacısından öbürünün, Amerikalı Ronald Reagan'ın 1980'deki seçim başarısından hemen sonra kurulan Heritage Vakfı da benzer bir işlev gördü. Bu vakıf, seçim sonuçlarının alınmasından bir hafta sonra, sayıları 250'yi bulan ve tutucu-gerici bilim adamları, yazarlar ve araştırmacılardan oluşan bir topluluğun bir yıllık çalışmalarını sergileyen konuyla ilgili 1000 sayfalık bir raporu Reagan ve ekibine sunmuştu.

Yetmişli yılların sonuna doğru, özellikle ABD ve İngiltere'deki "beyin takımları"nda, siyasi bürolarda ve üniversitelerde örgütlenen grupların akademik omurgası, Friedrich von Hayek ve Milton Friedman adlı iki iktisatçının "neo-liberalizm" diye yayılmaya başlamış bir dinin vaazlarını verdikleri Chicago Üniversitesi'nde oluşmuş sayılabilir. Ünlü Harvard Üniversitesi'nden bir araştırmacı şunları söylüyor: "Ancak, o sıralar, Chicagolu iktisatçılar Amerikalılıların bilincine daha pek yerleşmemişti. Buna karşılık, sonraki on yılda Chicago okulunun Amerika'daki kamu politikaları ve özellikle düzenleyici politikalar üzerinde büyük etkisi oldu." Aslında, bu etkinin, ilk kez Eylül 1973'teki kanlı Pinochet Cuntası eliyle Şili'de ortaya çıktığı ve orada uygulanıp denendikten sonra dünya ölçeğinde yayıldığı söylenebilir.

Yukarıda adını andığımız Friedrich August von Hayek, Avusturya asıllı bir İngiliz yurttaşı. Çok uzun yaşamış (93 yıl), pek tutucu görüşleriyle temayüz etmiş bir düşünür ve iktisatçı. Biraz mürekkep yalamış ve bunu da göstermek isteyen her gericinin, hem bu amaçla hem de sağlam dayanak diye düşündüğü için, sık sık başvurmak ihtiyacını duyduğu, yüzyılımızın en tanınmış gericilerinden biri. Bu Hayek'in yüzyılın en uzun süre görevde kalmış İngiliz başbakanı Bayan Thatcher üzerinde büyük etkisi olduğu biliniyor. Bayan Thatcher, yeni liberal görüşün özünü şöyle dile getiriyor: "Toplumsal diye birşey yoktur; bireyler ve aileler vardır." Hayek ile Thatcher arasındaki ilişkinin güçlülüğü konusunda ise sağlam bir tanıklığa başvurabiliriz. Financial Times gazetesinin ilgili nüshasında aktarıldığına göre, Hayek'in Mart 1992'deki ölümünün ardından yapılan bir anma toplantısında, çok yakınlarından biri, şunları söylüyor: "Birçok insan, eğer Bayan Thatcher bir inaç politikacısı ise bunlar Friedrich von Hayek'in inançlarıdır, diyecektir. Eski İngiliz başbakanı, merhum iktisatçı filozofun büyük bir hayranı idi ve bu hayranlık karşılıklıydı."

Hayek ve ideoloğu olduğu "yeni sağ", grev, sağlık, eğitim ve benzerlerinin da içinde olduğu hakların varolmasını reddeden bir özgürlük anlayışını savunuyor. Bu anlayış sadece, müdahaleden özgür olmayı kapsıyor; başka bir anlatımla, onun öngördüğü özgürlük, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanmayı değil onları satın almamızı engelleyen, çalıştığınız insanlara daha az para ödemenize izin vermeyen kurallardan kurtulma özgürlüğü oluyor.

Hayek, özellikle ve sadece devleti değil, bütün toplumsal örgütlenmeleri de, böyle tanımlamış bir "özgürlük" açısından, "şerrinden kutsal bireyin yasalarla korunması gereken" potansiyel kötülük kaynakları olarak beliriyor. Ona göre, demokrasinin sınırları yurttaşlara daha çok olumlu hak kazandırmak için genişletilmemeli, tersine, toplumun isteklerini dile getirerek bireysel özgürlük ve serbest pazar işlerine müdahale etmesini önlemek için sınırlandırılmalıdır.

KISA BİR ÖYKÜ

"Son birkaç on yıllık dönemde (yaklaşık olarak, 1965-70 sonrasından söz ediliyor), dünya ekonomisinde önemli bir küreselleşme gerçekleşti. Dünyadaki üretim üç katına çıkarken ticaret dörde katlandı. Evrensel ölçekte ticari bankaların verdikleri borçlar da dünya ticaretindeki artış hızından iki kat daha büyük bir hızla arttı. (...) Dünya sermaye piyasaları, uluslararası veri ağlarından yararlanarak, her gün 300 milyar ABD dolarından fazla transfer yapıyor."

Bu alıntının kaynağı, 1992 tarihli Birleşmiş Milletler raporu. (UNDP, Human Development Report 1992.) Bu satırlara, tartışmaya açık yanları olmakla birlikte, ilginçliği bakımından değinip geçeceğimiz bir iddiayı da ekleyelim: Bazı tahminlere göre, bugün, dünyada üretilen mal ve hizmetlerin "değerinin" 4 katı kadar para miktarı ortada ortalıkta dolaşıyor.

Şimdi, buraya nasıl gelindiğinin kısa bir öyküsünü aktarmakta yarar var.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunun göründüğü sıralarda, Temmuz 1994'te, ABD'nin Bretton Woods kasabasında 44 ülkeden yaklaşık 700'ü aşkın delege bir araya geliyor ve savaş sonrasındaki uluslararası ekonomik düzen ile o çerçevedeki örgütlenmeler görüşülüyor. Başka sonuçların yanı sıra Bretton Woods kurumları diye bilinen Uluslararası Para Fonu (IMF) ile Dünya Bankası (IBRD) bundan sonra ortaya çıkıyor. Ondan sonra, IMF "istikrar programları", IBRD ise "yapısal uyum programları" çerçevesinde, özellikle kapitalist dünyanın geri kalmış ülkelerinde yaklaşık yarım yüzyıl boyunca önemli roller oynuyor. (Uluslararası ekonomik alandaki bu örgüt çoğalmasında, sosyalizmin ve SSCB'deki kuruluş deneyiminin örgüt yaratma pratiğinin etkilerinin varlığını ileri süren görüş, burada anılmaya değerdir.)

"Birleşmeş Milletler" 1945'te kuruluyor. Ama, biraz önce değindiğim UNDP raporunda da belirtildiği gibi, iş ekonomik konulara geldiğinde, güçlü ileri kapitalist ülkeler, her üye ülkenin eşit oya sahip olduğu BM formunu kullanmaya pek hevesli olmuyorlar ve tercihleri, sanayileşmiş ülkelerin ağırlıklı oy avantajına sahip olduğu Bretton Woods örgütlerini kullanmak yönünde gerçekleşiyor.

Böylece, dolar gücü IMF ve Dünya Bankası'nda kurumsallaşırken, politikalar lider konumdaki OECD ülkeleri tarafından belirleniyor; ABD ise veto hakkına

sahip bulunuyor.

Aslında, Bretton Woods görüşmelerinde, İngiliz delegasyonunun lideri olan zamanın ünlü iktisatçısı John Maynard Keynes çok saygın ve etkili bir konumda olmasına rağmen, kendisinin bazı önerileri ABD'nin karşı çıkışları karşısında kabul görmüyor. Keynes "bankor" denilen bir dünya parası öneriyordu. Bu para altına bağlı olarak belirlenecek, böylece malların ortalama fiyatları dengelenirken aynı zamanda bir uluslararası değişim birimi ortaya çıkacaktı. Ayrıca, bu öneriler arasında bir tür dünya merkez bankası işlevi görecek Uluslararası Takası Birliği de vardı. Keynes, aşırı açıkları bulunan ülkeler, sermayenin ülkeleri dışına akışına sınır getirmeye zorlayıcı bir hüküm de öneriyordu. Bunun, her ne kadar az gelişmiş ülkeleri bazı para kaynaklarından, özellikle de Avrupa piyasası kaynaklarından yoksun bırakacak olsa da, borç bunalımını önleyebileceği varsayılıyordu.

Pazarlıklar sonunda, esas olarak, ABD'nin istediği oldu. Amerika savaş öncesinde İngiltere'nin oynadığı rolü istiyordu, aldı. Nasıl olduğuna geçmeden önce, İngiltere'nin lider konumda olduğu dönemin sonlarını hatırlamakta yarar var.

Bretton Woods sisteminde, gelişmiş ve gelişmemiş kapitalist ülkelerin ekonomik yönetimleri birtakım sabitliklere bağlanıyor ve bunların denetimi de IMF'ye veriliyordu. Bütün paraların dolara göre tanımlandığı bu sistemde ülkelerin paralarının değerini azaltmaları (devalüasyon) IMF'nin iznine bağlanmıştı. Buradaki basit mantığı şöyle anlatmak mümkün: Devaülasyon ile var olan ücretleri düşürmek aynı etkiye yol açar. Devaülasyon doğrudan doğruya, ücretlerin düşürülmesi ise maliyetleri azaltma yoluyla ve dolaylı olarak, ülkenin dış rekabet gücünü artırır. Savaş öncesinde Londra dünyanın finans merkezi durumdaydı; pound-sterlin anahtar paraydı. Ancak,1925'ten başlayarak Büyük Britanya'nın ihracatında önemli tıkanıklar ortaya çıkınca, Londra Hükümeti, biraz önce değindiğimiz devaülasyon ile ücretleri düşürme seçenekleri arasında bir tercih yapmak zorunda kaldı ve o zamanki İngiliz parasının uluslararası saygınlığını da göz önüne alarak, nominal ücretleri indirme politikasını seçti. Bu seçim, büyük toplumsal olaylara yol açtı; ancak bu, kapitalist yöneticilere nominal ücretlere doğrudan müdahalenin toplumsal ve siyasal sakıncalarını öğretti, o kadar; daha fazlası olmadı. Daha sonra, 1929 büyük bunalımı ve pounda olan güvensizliğin artması sonucunda, Eylül 1931'de Bank of England poundun altına dönüştürülebileceğini kaldırdı. Bu, o zamanki dünya para sisteminin yıkılması ve Londra'nın dünyanın finans merkezi olmaktan çıkması demekti; aynı zamanda da, Büyük Britanya'nın emperyalist dünyadaki liderliğinin sonunu haber veriyordu. Tümüyle olmasa da bazı yönleriyle benzer bir duruma, 40 yıl sonra, dünya bir kez daha tanık olacaktır.

Parantezi kapatarak yeniden savaş sonrasına dönelim. Bretton Woods anlaşmaları ile uluslararası para sisteminde Amerikan dolarının 1 onz altın = 35 dolar olarak altına çevrilebilmesi gibi bir oran tutturularak dolarla öteki para birimleri arasındaki değişim oranlarının belirlenmesi esası getirilmişti. Böylece, ABD o sıralar dünyadaki altının yüzde yetmişini elinde tuttuğu için rahatlık sağlayan bir temel oluştu ve Marshall Planı çerçevesinde Batı Avrupa'daki kapitalist ülkelerin yeniden inşa süreçlerine çok büyük miktarlarda dolar pompalanması imkanı doğdu. Bunun yanısıra, izleyen çeyrek yüzyıl boyunca, Amerikan çokuluslu tekellerin tüm dünyada gelişmesine uygun bir platform sağlandı. Böylece, git gide, Abd dışında dolaşan dolar miktarı Amerikan Merkez Bankası'ndaki altın miktarını kat kat geçti. Ama bu durum henüz kritik bir önem kazanmış değildi; çünkü, Amerikan ekonomisinin gücü sürüyordu.

Gerçekten de, savaşı izleyen ilk yirmi yıl büyük bir refah dönemi oldu. "Refah Devleti" söyleminin yayıldığı, kapitalizmin sosyalizme yaklaştığı düşüncelerinin ön plana çıktığı bir dönem yaşandı. "Keynesçi Devrim" yakıştırmasıyla da anılan bu döneme, 1951'deki gerileme (resesyon) Kore Savaşı ile, 1959-61 gerilemesi de Küba Bunalımı ile düzeltildi. Vietnam savaşının ABD tarafından devralınıp sürdürülmesinde de gerileme göstergesi sayılan talep düşüklüğünü yenme dürtüsünün etkili olduğunu savunan görüşler vardır. Ancak, daha sonraki yıllarda bunalımları yönetmeyi öğrenen ABD, Vietnam savaşında denetimi elinde tutamadı ve bu yüzden, bir yandan, büyük bütçe açıklarına, öte yandan da, en sonunda, onur kırıcı bir yenilgiye razı oldu.

O arada, ABD'nin büyük çaplı sermaye ihracının etkileri ortaya çıkmaya başlamıştı. Başta Almanya ve Japonya olmak üzere rakip ekonomiler büyüyüp dünya ticareti içindeki paylarını artırdıkça, ABD'nin ihracat pazarlarında baskın çıkmaya, iç pazarını da kemirmeye başladılar. Amerikan dış açıkları iyice arttı ve dolara karşı bir güven bunalımı doğdu. Sonunda, 15 Ağustos 1971'de Başkan Nixon, doların altına dönüştürülebilirliğinin kaldırıldığını açıkladı ve aynı yılın Aralık ayında da dolar devalüe edildi. Bu açıklama, o sırada ABD dışında dolaşmakta olan ve eurodollar

diye adlandırılan çok miktarda doların değerine ilişkin kuşkular yaratarak, savaş sonrası uluslarası ekonomik ilişkilerin ikinci döneminin simgesel başlangıcı sayıldı.

Kısa özetin bu noktasında, ilginç bir göstergeden söz edilebilir. Bir zamanlar ABD Başkanı'nın Ekonomik Danışmanlar Kurulu Başkanlığını yürütmüş olan McCracken'in adıyla anılan ve 1997'de hazırlanan bir OECD raporunda, "rahatsızlık endeksi" adı verilen bir gösterge ortaya konuyor. Basitçe, işsizlik oranı ile enflasyon oranının toplanmasıyla elde edilen bu gösterge açısından gelişmiş kapitalist ülkelerdeki gelişme, daha doğrusu, bozulma şöyle saptanıyor:

Yıllar	Rahatsızlık Endeksi (%)
1959	5.0
1960	5.1
1967	5.6
1968	6.7
1969	7.5
1973	10.9
1974	17.1
1975	16.5
1976	13.4

Ünlü Çözülüş çalışmasında bir bakıma geçerken yapılan bir değinmeden aktardığımız bu sayısal verilerden anlaşıldığı gibi, 1974'te en üst düzeyine ulaşan bozulma süreci, daha sonra ortaya çıkan düzelme eğiliminden çok daha hızlı oluyor. Sonuç olarak, '70'lerin ortalarına gelindiğinde, enflasyon sorun olacak düzeylerde gelişirken, aynı anda, işsizlik gelişmiş ülkelerin alışmak zorunda kaldıkları bir duruma dönüşüyor. Böylece, önce, 1979'da İngiltere'de Thatcher; hemen ardından 1980'de Amerika'da Reagan dönemi geliyor. Büyük bir ahlaki ve politik bozulma yaşanıyor. Dünya, deyiş yerindeyse, yeniden "özel mülkiyet ahlakı"na dönüyor. Bütün bunlar sosyalist sisteme karşı hem barış zamanlarında görülmemiş boyutlarda silahlanma harcamaları, hem de son derece sert ideolojik savaşla, bazı yazarların kullandıkları adlandırmayla söylenirse, "İkinci Soğuk Savaş" ile birlikte yürütülüyor. Ancak, bu düzen bunalımlardan kurtulamıyor. "Kanlı Pazartesi" diye adlandırılan 19 Ekim 1987 günü New York Borsası, Reagan komisyonu raporunda kullanılan anlatımla, "belki de tarihinin en kötü gününü yaşıyor." Ertesi gün, Salı öğleye doğru, "mali sistem yıkımın eşiğine geliyor." Ekonomi yönetiminin merkezi düzeyde, çok kapsamlı ve ani müdahalesiyle ancak önü alınabiliyor.

Şimdi, kısa öykümüzde bir geriye dönüş daha yaparak, küresel ölçekteki özelleştirme hareketinin itici güçlerinden birini oluşturan çokuluslu ve giderek uluslarötesi şirketlerin hızlı gelişmesine değinelim. Geçen yüzyılın son on yılından Birinci Dünya Savaşı'na kadar geçen süreyi, Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve bir ölçüde de Japonya ve Rusya'da ana sektörde tekellerin doğuş ve gelişme dönemi olarak nitelendirmek mümkün. İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yaklaşık 30-35 yıllık dönem ise çokuluslu şirketlerin uluslarötesi yakıştırmasını gerekli kılan dönüşümüne tanık oluyor. Ekonomik ve teknik açıdan daha karmaşık sektörlerde dünya ekonomisinin egemen gücü olarak uluslarötesi şirketlerin doğup geliştiği gözleniyor. Sonunda, '90'lara gelindiğinde, dünyanın toplam gayri safi milli hasılasının yüzde 30'una sahip 500 büyük şirketin, yabancı yatırımların yüzde 80'ini ve dünya ticaretinin yüzde 70'ini denetim altında bulundurabilir bir konuma ulaştığı görülüyor. Bunlar, Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya'dan yönetiliyorlar ve şirket kazançları buralara geri dönüyor. Bir başka ilginç nokta da bu şirketlerin servet ve güç bakımından bugün dünyada varolan pek çok ulus devletten çok daha üstün durumda bulunmaları.

Savaş sonrası döneme ilişkin bir özet öykü söz konusuyken '70'li yılların çok konuşulmuş petrol şoklarına hiç değinmemek olmaz. Ama önce, bu olayın, zaman zaman ileri sürüldüğünün tersine, bunalımın nedeni olmadığını, ancak ağırlaştırıcı bir etki yarattığını belirtmek gerekir. Petrol ihracatçısı ülkelerin (OPEC üyelerinin) ilki 1973'te, sonraki izleyen bir iki yılda yaptıkları zamlarla petrol fiyatlarında 4 katı bulan sıçramalı artışlar oldu. Bu artışlar azgelişmiş ülkeler için çifte baskı anlamını taşıyordu: Birincisi, öteki malların fiyatlarındaki ve ayrıca ithal mallarının fiyatlarındaki artışlar sonucunda, bu ülkelerin ödemeler dengesi tablolarında çarpıcı bozulmalar ortaya çıktı. İkincisi, özellikle uluslararası bankalar ellerinde biriken "petrodolarlar" için yeni yatırım alanları arayışına girdiler ve üçüncü dünyanın en azgelişmiş ülkelerini buldular. Ancak, o zavallı ülkelere tam anlamıyla "sokuşturulan" borçlar, onların diktatörleri ve zenginlerinin lüks sözcüğününün çok hafif kaldığı tüketimlerine, askeri harcamalara ve İsviçre bankalarında istiflenen kara paralara gidince tam bir felaket ortaya çıktı. Bu sırada, Reagan yönetimi ile Amerika, "demokrasi, insan hakları, vb." utanmazca gerekçelerle sosyalist siste-

meve ona dost olan üçüncü dünya ülkelerine "totaliter rejimler" yaftası yapıştırarak muazzam ideolojik-politik saldırılarda bulunurken, "otoriter olmakla birlikte hür dünyanın dostu" ilan ettiği bu diktatörlere tam boy destek veriyordu. Bütün bunların sonunda, dış borçlar açısından ortaya çıkan tablo şöyleydi: Az gelişmiş ülkelerin toplam borçları 1973'te 100 milyar dolar dolayında iken 1984'te 900 milyar dolara yükselmişti ve bunların 550 milyar doları özel bankalardan, 350 milyar doları da Dünya Bankası türünden uluslararası kurumlardan alınmış bulunuyordu.

DERİNLEŞEN BUNALIM VE KÜRESELLEŞME

Bunalımı önlemek için '70'li yıllar boyunca uygulanan iktisat politikaları başarılı olmadı ve bunalım derinleşti. Bunalımın boyut ve göstergeleri şunlardı: Birincisi, '60'lı yıllarda ABD'den dışarıya sermaye akışı denetlenemez boyutlara ulaştı ve '70'lerin başında dolara dayalı uluslararası para sistemi çatladı. İkincisi, yine yetmişli yıllarda, yukarıda değindiğimiz petrol şoku yaşandı. Üçüncüsü, ABD hızla borçlanma sürecine girdi ve en ağır borçlu durumdaki az gelişmiş ülkelerde '80'lerin başında belirginleşen dış borç krizi ortaya çıktı.

Bu süreç, küreselleşmenin üzerinde yükseldiği temelin oluşturduğu dönem olarak da nitelendirilebilir. Burada söz konusu edilenin küreselleşmenin yükselişi olduğu vurgulanmalı; çünkü doğuşu daha eskilere dayanıyor. Küreselleşme, ekonomik ve finansal boyutlarının yanı sıra, emperyalizmin '70'lerin sonuna doğru çok yoğunlaşan "neo-liberal" saldırısı ile siyasal-toplumsal-askeri boyutlar kazanarak gelişti.

"Küreselleşenler"in bu olguya ilişkin teorik-ideolojik açıklamalarını ise şöyle özetlemek mümkün görünüyor:

– Serbestleşme, ekonomi alanındaki düzenlemelerin ortadan kaldırılması ve özelleştirme, yeni düzene ulaşmayı sağlayacak küreselleşme sürecine anahtar politika araçlarıdır.

– Küresel ekonomiye ulaşmada kamusal mülkiyet ve kamu sektörü engel oluşturmaktadır. Öyleyse, bu engel hızla ortadan kaldırılmalıdır.

– Küresel ekonomide katılımcı tüm ülkeler yarar sağlayacaktır.

– Küreselleşmiş bir ekonomide serbest piyasa güçlerinin ulus devletlerin denetimleri dışında kalacakları kabul edilmektedir.

Bu son noktayla ilgili olarak, "ultra emperyalizm mi doğuyor" sorusu akla gelebilir. İleri sürülenler ve bazı gelişmelerin görünümü, "bir pax americana, amerikan tarzı barış mı yaşanacak" ya da "küresel bir tüzel kişilik veya bir dünya iktidarı mı oluşuyor" türünden sorulara yol açabilir. Bu sorulara "hayır yanıtını vermek gerekiyor. Böyle bir yanıtın dayanaklarından bazılarına kısaca değinelim:

Bir kez, küreselleşme sürecinde yer alan ekonomilerin ağırlıkları ve etkileme dereceleri önemli ölçüde farklı. İkincisi, emperyalistler arası çelişkiler ve pay kapma, payını genişletme kavgaları sürüyor. Üçüncüsü, Amerika'nın hem şaşırtıcı hem saygıya değer aydını Chomsky'nin "Kuzey'in ekonomik açıdan üç, askeri açıdan tek kutuplu" olduğu biçimindeki saptaması hatırlanabilir ve buradaki "askeri açıdan tek kutupluluk" saptamasının tartışmaya açık, en azından değişmeye gebe göründüğü eklenebilir. Dördüncüsü, küreselleşmenin bölgeselleşme eğilimi göstererek geliştiği görülüyor. Merkez ülkeler, '90'lı yıllarda, durgunluğu aşma ve kendi içinde bölgeselleşmeyi biçimlendirmenin yanı sıra, kar oranlarını artırmak ve çevre ülkelerini kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmek amacıyla yeni kurumsal yapılanmalara yöneliyor.

GEREKÇELER VE GERÇEKLER

Böyle tarihsel ve güncel çerçevede ortaya çıkan özelleştirmeye ilişkin olarak ileri sürülen gerekçeler ya da beklentiler ve amaçlar, savunucularının söylemlerine pek fazla dokunulmadan, şöylece özetlenebilir:

1. Özelleştirmeler sonucunda mikro düzeyde, işletmelerde verimlilik artacak; makro düzeyde de yine verimlilik artışları ile ulusal ekonominin performansında yükselmeler ortaya çıkacaktır.

2. Kamu tekellerinin ortadan kalkmasıyla rekabet ortamı doğacak, böylece piyasa fiyatlarının yönlendirdiği optimum kaynak tahsisi gerçekleşecektir.

3. Kamu tekellerinin uyguladıkları vergi-fiyat sistemiyle tüketiciler aleyhine yarattıkları mali sömürü son bulacak, rekabet koşullarında oluşan fiyatlar tüketici lehine olacaktır.

4. KİT açıklarının finanse edilmesinin doğurduğu enflasyonist baskı kalkacaktır.

5. Açık finansmanına ayrılan transferler, sosyal refahı artırıcı alanlara yöneltilebilecektir.

6. Sermaye piyasası gelişecek, sermaye tabana yayılarak "halk kapitalizmi" gerçekleşecek ve gelir bö-

lüşümü eşitsizlikleri azalacaktır. Ayrıca, pay sahibi olacak küçük tasarruf sahipleri işletmenin verimliliğini denetleyebileceklerdir.

7. Pragmatik bir gerekçe olarak da, özellikle bu açıdan büyük darboğazları olan ülkelerde, özelleştirme gelirleri kamu açıklarının kapatılmasına ya da azaltılmasına kullanılacaktır.

Bu gerçeklerin bazıları birbiriyle içiçe geçmektedir, biri öbürünün uzantısı ya da değişik biçimde anlatımı niteliğindedir. Bazıları da başka yollarla çok daha başarı şansı yüksek olarak gerçekleştirilebilir amaçlardır. Zaten, burjuva politikacıları ve öteki savunucuları da, özelleştirmenin kimi durumlarda bir ya da birkaç gerekçesini, kimi durumlarda da bunlardan farklı bir başka gerekçesini öne çıkararak, kimileyin birtakım gerekçeleri büsbütün unutmayı tercih ederek hiçbir tutarlılık kaygısı taşımadıklarını göstermektedirler. Dolayısıyla, yukarıda özet olarak aktarılanların bir bölümüyle ilgili yanılmalara ve gerçeklere değinmek yeterli olacaktır.

Özelleştirme ile verimlilik arasında sık sık yapılagelen türde bir bağıntı kurmak, burjuva iktisadının bakış açısıyla da, doğru görünmemektedir. Burjuva iktisadının mantığıyla, verimlilikle mülkiyet biçimleri arasında değil, en çok ve sık sık, piyasa türleri arasında bir ilişki kurulabilmektedir. Öte yandan, elde edilebilen ampirik bulgular da, daha çok, böyle bir ilişkinin varlığını değil yokluğunu ortaya koyar görünmektedir. Birkaç örnek verelim:

İlki ODTÜ'den öteki Bilkent Üniversitesi'nden iki iktisatçı, E. Çakmak ile O. Zaim, Türkiye çimento sanayiinde teknik etkinliği inceliyorlar. Ankara'da, Kasım 1991'de düzenlenen Birinci Verimlilik Kongresi'ne sundukları bildiride belirttiklerine göre, mülkiyet biçimi ile firmanın teknik etkinliği arasında bir ilişki bulamıyorlar. Ş. Saygılı ve E. Çakmak adlı araştırmacılar da yine aynı sektörde yaptıkları incelemenin sonuçlarını, ODTÜ Gelişme Dergisi'nin 1996'da çıkan 3. sayısında yayımlıyorlar.

"Gerçek üretim/ potansiyel üretim" biçimde tanımladıkları teknik etkinlik göstergesi açısından özelleştirilen işletmelerde bir artış ya da iyileşme saptayamıyorlar. Türkiye'deki özelleştirmeler, tantanalı biçimde ve yabancı sermayeye satış yoluyla, çimento sanayiinde başlatılmıştı. O yüzden olmalı, bu alandaki ilk araştırmacıların ilgisi, bu sektör üzerinde yoğunlaşıyor. H. Suiçmez ve Ş. Yıldırım adlı araştırmacılar da 1985-91 dönemini ele alarak özelleştirilen 5 çimento fabrikasını inceliyorlar. MPM tarafından 1993'te basılan raporlarında, işgücü verimliliğinin 2 fabrikada azalmış, 3 fabrikada artmış göründüğünü yazıyorlar. Ancak, araştırmacıların sonuçlara ilişkin yorumları, verimlilik artışlarının beklenen ya da varsayılan nedenlere değil, işgücündeki azalmalara bağlı olarak ortaya çıkmış olduğunu akla getiriyor. Başka bir anlatımla, özelleştirmenin, emekçi kitleler açısından en yakın ve acı sonucu ile karşı karşıya kalmış oluyoruz: Artan işsizlik.

Öte yandan, yine Birinci Verimlilik Kongresi'nde, Gazi Üniversitesi profesörlerinden Sinan Sönmez'in sunduğu bildiri de özelleştirmenin sonuçları konusundaki ampirik incelemelere ilişkin bir tür taramanın bulgularına rastlıyoruz.

Önce özelleştirme öncesi ve sonrasını karşılaştıran incelemelerin, o tarihlerde, başka ülkelerde de pek az olduğu saptamasına yer veriliyor. Sonra, İngiltere'yi ele alan bir çalışmada (1973-83) özelleştirilen işletmelerin performanslarında artışlar saptandığı, ancak kamunun elinde kalanlarda bu artışların daha yüksek oranlarda gerçekleştiğinin belirlendiği anlatılıyor. Ayrıca, ABD'de yapılan incelemelerde bile bu konuda çeşitli sonuçların ortaya çıktığı söyleniyor. Aynı bildiride, G. Kore, Tayvan, Singapur gibi ülkelerde ve Afrika'da KİT niteliğindeki işletmelerin yüksek performans gösterdikleri belirtilerek Türkiye'de de KİT'lerin 1980 öncesinde uzun yıllar verimlilik artışları gerçekleştirmiş olduklarına değiniliyor.

Devrim öncesinin ekonomik düzeninde kamunun mülkiyet ve denetimindeki alanların genişliğinin, devrimi izleyecek zorlu mücadele açısından ciddi bir imkan, güç veren bir dayanak sağlayacağı açıktır. Bir sosyalist iktidar, ne kadar geniş bir kamu ekonomik alanı bulursa, planlama ve müdahale imkanları da o kadar artar.

İkinci irdeleme, özelleştirmenin tekellerin ortadan kaldırılmasına yol açacağı iddiası ile ilgili olarak yapılabilir. Önce, üç araştırmacının, Güneş, Köse ve Yeldan'ın "Input-Output Tablosu Sektör

Tasnifine Göre Türkiye İmalat Sanayiinde Yoğunlaşma Eğilimleri: 1985-1993" başlığını taşıyan incelemerinden söz edelim. Henüz yayımlanmamışolan bu çok yeni çalışmanın bulguları, devam eden özelleştirme sürecinin tekelleşme eğilimlerinde herhangi bir duraklama ya da gerilemeye yol açmadığını gösteriyor.

Dünyada olup bitenlerle devam edelim. Meksika'daki özelleştirme sürecinde, biri dışında tüm kamu işletmelerinin alıcısı, ülkedeki gayri safi milli hasılanın dörtte birini ellerinde bulunduran 37 büyük sermayedar olmuş. Benzer bir sonuç, 1975-79 döneminde Şili'de de ortaya çıkıyor. Ayrıca, bu ülkede, 1985'ten cuntanın seçimi kazananlara hükümeti devrettiği 1989'a kadar geçen sürede gerçekleştirilen ikinci özelleştirme dalgasında, resmi hedef "mülkiyetin yaygınlaştırılması" olarak belirlenmesine rağmen, sonuç şu oluyor: Kamu işletmeleri hisselerin en büyük payı Pinochet generallerine, bakanlara ve bankerlere gidiyor. Bu arada, ABD'den Bankers Trust da emekli sandığı, ülkenin dev nitrat şirketi, hidroelektrik santralı ve aralarında çelik ve enerji sektörü kuruluşlarının da bulunduğu 13 kamu işletmesinden büyük paylar kapıyor.

Öte yanda, sosyalist sistemin eski topraklarında sıkı bir talan gerçekleştiriliyor. Sözgelimi, 1990'da Garbaçov hükümeti, Güney Afrikalı De Beers şirketine tüm sovyet elmas üretiminin 5 yıllık imtiyazını devreden bir anlaşma yapıyor. Bu imtiyaz karşılığında şirketin ödediği bedel ise o dönem içi tahmin edilen elmas satış değerinin sadece beşte birini oluşturan 1 milyar dolar. Hemen herkesin adlarını bildiği dev tekeller ve uluslarötesi şirketler, bu topraklardaki yağmadan yeterince pay kapıyorlar. Bazı örnekleri sıralayıp geçelim: Orta ve Doğu Avrupa'da gıda ve tütün sanayiini Nestle, Heinz ve Philip Morris ele geçirirken, Rusya ve Ukrayna'da Philip Morris'in rakip tekeli olan BAT egemen oluyor. Çekoslovakya'da Skoda'yı Volkswagen ile Siemens paylaşıyorlar; Mercedes Benz ise kamyon üretiminde aslan payını kapıyor. Slovenya'da Renault, Polonya'da Fiat öne çıkıyor. General Electric, dünya elektrik ampulü pazarının yüzde 8'ini elinde tutan Macar şirketi Tungsram'ı sadece 150 milyon dolara satın alıyor.

Bir de, özelleştirmenin "halk kapitalizmi"ni gerçekleştireceği masalına göz atalım. Bu masalın en çok gerçekleştiği ileri sürülen İngiltere'de bile özelleştirmelerden kısa bir süre sonra pay sahipleri sayılarında büyük düşüşler gözleniyor. Başka bir anlatımla, mülkiyet tabana falan yayılmıyor, tepede toplanıyor. Bazı örnekler şöyle: Özelleştirilen kuruluşlardan Amersham International'ın pay sahiplerinin sayısı, 1982'nin Şubat ile Haziran ayları arasında, başlangıçtakinin sekizde birine; British Aeorospace'de Şubat '81 ile Aralık '81 arasında altıda birine; Cable and Wireless'de 1 yıl içinde altıda birine; Jaguar'da 6 ay içinde üçte birine düşüyor. British Telecom'da ise 1984 ile '87 arasında pay sahiplerinin sayısı yüzde 30 oranında azalıyor. Gelir dağılımının son derece bozuk olduğu az gelişmiş ülkelerde ise başlangıçtaki pay sahibi sayılarına bile ulaşmanın imkansız olduğu açıkça ortada.

Çarpıcı bir bilgi de Oxford Üniversitesi'nde 1992'de yapılmış bir araştırmadan geliyor. Bu çalışmanın sonuçları, kamu işletmelerinin elden çıkartılmasında en çok reklamı yapılan tarz "halka açılma" iken, gerçekte "en yaygın yöntemin kuruluşun tümünün ya da önemli bir kısmının yerli ve yabancı alıcılara ya da bunların oluşturduğu ortak girişimlere doğrudan satışı" olduğunu gösteriyor.

Son olarak, dünyada ve Türkiye'de özelleştirme uygulamalarına ilişkin bir tür envanter çıkarmakta yarar var. Dünya Bankası verilerine göre, 1980-92 döneminde, 80 dolayında az gelişmiş ülkede 2000'den fazla kamu işletmesi özelleştirilmiş. Bu sayının içinde tasfiye edilen işletmeler yok. Sosyalizmin eski topraklarında ise 6832 kuruluşun özelleştirildiği saptanabilmiş. Bunların 4500'ü Almanya'da kurulu bulunuyor. Kuzey Amerika, Batı Avrupa, Japonya, Avustralya ve Yeni Zelenda'da da özelleştirilen işletme sayısının 170'i bulduğu yine aynı kaynaklarda belirleniyor.

Türkiye için bir durum saptamasını ise Araştırma Müdürü olduktan sonra Türk-İş'e şaşılacak kadar iyi işler yaptırabilen, Gazi Üniversitesi profesörlerinden değerli iktisatçı Oğuz Oyan'ın yönetiminde hazırlanmış Türk-İş Yıllığı '97 adlı çalışmanın birinci cildinde bulabiliyoruz. Bu kaynakta, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nda 1996 sonuna kadar birikmiş verilere dayanarak aktarılan bilgilerin özeti şöyle:

– 1985'ten '96 sonuna kadar 159 kuruluş özelleştirme kapsamına alınmış. Bunların 114'ünde hisse senedi veya varlık satış/devir işlemi yapılmış; 95'inde hiç kamu payı kalmamış.

– Özelleştirme uygulamaları sonunda sağlanan kaynak toplamı 4.2 milyar dolar.

– Buna karşılık yapılan harcamaların toplamı, çoğu

sermaye artırımı nedeniyle olmak üzere, 3.9 milyar doları buluyor.

– Özelleştirmelerin en büyük bölümü (yüzde 49) "blok satış" denilen yöntemle yapılmış. Bir başka deyişle, kamu işletmelerinin mülkiyeti sınırlı sayıda özel ellerde toplanıyor. Son 2 yıldaki satışların ise yüzde 66'sının bu yolla yapıldığı, dolayısıyla, kamu işletmelerinin "bir avuç" büyük mülk sahibine sunulması işleminin artarak devam ettiği anlaşılıyor.

– "Halka arz" diye adlandırılan satış yöntemine ancak yüzde 14 oranında başvurulmuş. Son yıllarda da bu yöntemin terk edildiği görülüyor.

– Anılan dönemdeki özelleştirme uygulamaları sonunda kamu işletmeleri yüzde 20 oranında yabancı firma ve kişilere satılmış görünüyor.

Türkiye sosyalist hareketinin bugün bize güç ve onur sağlayan geçmişinde, kestirilemeyen bir geleceğe ertelenmiş iktidar perspektifi var olduğundan, böyle bir perspektifi benimseyenlerin niceliğinden önemli ölçüde bağımsız olarak, tam da "ayağı yere basan" ve paha biçilmez değerler taşıyan örnekler bulunmaktadır.

KAMULAŞTIRMA GEREĞİ

Sosyalist olduğunu söyleyen, sosyalizme inanan, bu uğurda mücadele etme kararlılığında olan hiç kimse şu alt başlığın anlattığı gerekliliktен kuşku duymaz. Daha doğrusu, duymazdı, demek gerekiyor. Eskiden öyleydi.

Şimdilerde, sosyalizme yakınlık duyan, hatta o nitelemeyi kendilerine yakıştıran kişi ve kuruluşlar arasında böyle bir kuşkuyu taşıyanlara, daha da ötesi, kamulaştırmaya karşı çıkanlara sıkça rastlanıyor. Bu duruma yaklaşık son 20 yıldır süregelen büyük ideolojik saldırının ve o çerçevede, özelleştirme ya da özelcilik kampanyalarının etkilerin görmek mümkün.

Ancak, bu gerekliliğe ilişkin olarak öyle uzun uzadıya kanıtlamaya girişmek pek de anlamlı değil. Birkaç vurgulama yapmak yeterli. Bir kez, sosyalizmin kurucu düşünürlerinde bu konuda herhangi bir tereddüt görülmüyor. Marx ile Engels birçok yerde üretim araçlarında devlet mülkiyetinden, proletaryanın iktidarı ele geçirdikten sonra üretim araçlarını devlet mülkiyeti altına alacağından söz ediyorlar. Manifesto'da, Bilimsel ve Ütopyacı Sosyalizm'de, başka yerlerde bunları yazıyorlar. Ayrıca, bugüne kadar gerçekleşmiş sosyalist kuruluş deneyimlerinde de böyle yapıldığı biliniyor.

Öte yandan, devrim öncesinin ekonomik düzeninde kamunun mülkiyet ve denetimindeki alanların genişliğinin, devrimi izleyecek zorlu mücadele açısından ciddi bir imkan, güç veren bir dayanak sağlayacağı açıktır. Bir sosyalist iktidar, ne kadar geniş bir kamu ekonomik alanı bulursa, planlama ve müdahale imkanları da o kadar artar.

M. Çulhaoğlu, TMMOB'nin Ekim 1997'de İstanbul'da düzenlediği sempozyuma sunduğu bildirisinde, şu iki noktayı da ekliyor: Bir yandan, üretici faaliyetlerini daraltan devletin, müdahale gücünü ve araçlarını daha emek karşıtı alanlara yöneltebileceği; bir yandan da, yaygın kamu mal ve hizmetleri sunumuyla, metasızlaşma alanı ne kadar genişlerse, emek gücünün kendini yeniden üretimin o kadar kolaylaşacağı gerekçeleriyle de kapitalist bir düzende kamu mülkiyet ve işletmeciliğini savunmak mümkün ve gereklidir.

Yazının sonuna yaklaşırken, 20 yıldan daha uzak bir geçmişte kalmış bir deneyimden, belki başka ülkeler bir yana, ülkemizde benzeri olduğu ileri sürülemeyecek bir çalışmadan söz etmek istiyorum. Türkiye İşçi Partisi çevresinde yürütülmüş, iki yıl kadar sürmüş, birtakım politik çatışma ve ayrılıklara da yol açarak düzenleyici ve yürütücülerin öngördüklerine oldukça ayrılıktaşıyan bir biçim ve içerikte sonuçlandırılmış bu çalışmaya, kendi aramızda, karşı-plan ya da kontr-plan çalışması derdik. O çatışma ve ayrılıkları, şu andaki konumuzun dışında olduğu için, bir kenara bırakıyorum.

Yalçın Küçük yönetiminde gerçekleştirilen bu çalışmada Fazıl C. Sayar ile benim de katılmamızla oluşan üç kişilik bir eşgüdüm ve yürütme ekibi vardı ve sosyalizmin o günlerdeki gücünü ve saygınlığını göstermesi bakımından çok ilginçtir, devletin planlama örgütünde resmi planını yapan uzmanların en değerli olanları, önemli sayıda aydın ve sanatçı ile birlikte, büyük bir ciddiyet ve özveri ile çalışmalara katılıyorlardı.

O çalışmanın ayrıntılarına girmek niyetinde değilim;

sadece, 1978-82 dönemini kapsayan bu karşı-plan belgesinin buradaki konumuzu ilgilendiren bazı öngörülerine değinmekle yetineceğim. Türkiye ekonomisini belirttiğim dönem için ve sosyalizme yönelik dönüşümleri gerçekleştirmek üzere planlamayı amaçlayan bu çalışmada, o beş yıl boyunca, imalat sanayiinde doğrudan devletleştirmelere gerek görülmemiş; başka sektörlerdeki devletleştirmeler ve öteki önlemler yoluyla ekonominin denetim altına alınması öngörülmüştü. Şöyle deniliyordu: "Ekonominin göreli olarak sağlıklı gelişebilmesi için belirli kilit sektörlerde kamunun ağırlıklı bir konuma ulaşması yeterli sayılmıştır." Böyle bir perspektifle öngörülen devleştirmeler şu alanları kapsıyordu: Toptan ticaret ile dış ticaretin tümüyle devleştirilmesi öngörülmüştü. Bunun başlıca iki gerekçesi vardı: Ek kaynak yaratmak ve ekonominin denetiminde geniş imkanlar elde etmek. Bankacılık sektöründe beş büyük bankanın devleştirilmesi gerçekleştirilecekti: İş Bankası, Akbank, Yapı ve Kredi Bankası, Garanti Bankası ve Türk Ticaret Bankası. Böylece, çok büyük kaynak ihtiyacı yaratmadan, toplam mevduatın yüzde 95'inin, kredilerin ise yüzde 94'ünün denetim altına alınması sağlanıyordu. Ayrıca, ek önlemlere gerek kalmadan, sigortacılık kesiminin de kamu denetimine alınması sağlanıyordu. Ayrıca, ek önlemlere gerek kalmadan, sigortacılık kesiminin de kamu denetimine alınması mümkün oluyordu.

Bütün bu kamulaştırma programı 5 yıllık döneme yayılırken, dönemin başlangıcında ve sonunda seyrekleşen, ortasında yoğunlaşan bir uygulama öngörülüyordu. Hemen eklenmesi gereken bir nokta da bu programın uygulanmasını sağlayacak kaynakların açıkça belirlenmiş, makro dengelerin sağlanmış olması idi.

Konumuzla ilgili olmasının yanı sıra, bu çalışmadan kısaca söz etme gereği duymamın nedeni şudur: Türkiye sosyalist hareketinin bugün bize güç ve onur sağlayan geçmişinde, kestirilemeyen bir geleceğe ertelenmiş iktidar perspektifi var olduğundan, böyle bir perspektifi benimseyenlerin niceliğinden önemli ölçüde bağımsız olarak, tam da "ayağı yere basan" ve paha biçilmez değerler taşıyan örnekler bulunmaktadır. Bugünün mücadelecilerine düşen, onlardan gereken dersleri çıkarmak ve en az o örneklerde olduğu kadar bilgili, inançlı ve yaratıcı davranmaktır.

BİR ÖNERİ

Bu yazının sonuna geldim. Bitirmeden önce, girişte sözünü ettiğim paneldeki konuşmamın sonunda yaptığım bir göndermeyi yinelemek istiyorum. Orada, üç saat boyunca pek de bir şey anlamadan ve video kamerasını konuşmacıların üstünden ayırmadan oturmak zorunda kalan memurun yönettiği yapay ışığın altında, bununla birlikte hiç ara vermeden dinleyen, tahminimce birkaç yüz kişilik müthiş ilgili bir topluluğun karşısında, "Şimdilik ve zorunlu olarak uzaklardan yazan deneyimli bir arkadaşımızın, kendi deyişiyle, 'özelleştirmeyi reddeden, iktidar yürüyüşümüzün ayaklarından birini kamulaştırmaya oturtan bir eylem programına' iletmek istediği bir küçük öneriyi dile getirmeliyim" demiş ve bu derginin 7. sayısının 41. sayfasından yaptığım şu alıntıyı okumuştum:

"Toplumun işletmelerini üzerlerine geçiren bu kara para babalarına, bizim açımızdan, bunun bir mülk devri değil, bir irade dışı satış olduğu duyurulmalıdır. İktidarımızın ilk gününde, 24 Ocak 1980 tarihinden itibaren gerçekleşen bu tür zorunlu satışların hepsinin kamuya iade edileceği, paralarının faiziyle geri verileceği, ancak o tarihten beri bu işletmeleri kamu adına kullandıkları kabul edilerek, karlarının mahsup edileceği ilan edilmelidir. Onlar kamu mallarının sahipleri değil, irademiz dışı, geçici yönetenleridir."

Bu öneri, yalnız haklı bir tepkinin dile getirilişi olarak değil, aynı zamanda, teknik açıdan da tutarlı, dolayısıyla uygulanabilir bir önlem olarak anlaşılmalı ve ayrıntıları üzerinde tartışılıp çalışılarak bir uygulama programına ya da böyle bir programın önemli öğelerinden birine dönüştürülmelidir. Böylece, en azından, mümkün ve muhtemel bir emekçi iktidarının kamulaştırma adımlarında kullanabileceği seçeneklerden biri oluşturulabilir.

Bu tür çalışmaların önemi ve gerekliliği açıkça ortadadır; zamanı da gelmektedir. Topraklarımızdaki sosyalist düşünce ve eylem birikimi ise birtakım başarı ve güvencelerini sunabilecek düzeydedir. Dolayısıyla, çürümüş düzenlerinin binbir türlü yolsuzluk ve güçsüzlüğünden kirazların kurtlanmasına kadar her derdin çaresi olarak özelleştirmeyi öne süren papağanlar ordusuna karşı sağlanacak kesin üstünlük bile, herhalde, büyük bir zafer sayılmamalıdır.

Adıvar'ın üç romanında Haso'nun Hasan'laşması!

Bilgesu ERENUS

Geçen süre içersinde, Hepileri okuyucularının Halide Edip Adıvar'ın üç romanı; Kalp Ağrısı, Zeyno'nun Oğlu ve Tatarcık'la tanıştıklarını varsayarak, Haso'nun Hasan'laşması üzerine düşünmeyi sürdüreceğiz.

Tarafları ve çelişkiyi yeterince saptadığımız birinci bölümden sonraki tutumumuz, Haso çocuğun kimin tarafından sahipleneceği ve bu sahiplenme yönteminin ne olduğu konusunda derinleşmektir. Önce evlilik dışı doğan Haso çocuğun babası "En yakışıklı Türk erkeği" açısından bu konuyu irdeleyelim, En yakışıklı Türk erkeği artık, acemi bir teğmen değil, Diyarbakır Hücum Taburu komutanı Hasan Bey'dir. Haso adlı bir çocuğun Diyarbakır'da rüzgâr misali at binişi herkes gibi onun da dikkatini çekmiştir, oğlanın anasının adını duyunca heyecanlanmadan edemez.

"Haso'nun anasının adı Zeyno, Zeyno..." Hasan ceketini çıkarmış, masanın üstündeki yeşil siperli lambasını yakmış odasında aşağı yukarı dolaşıyor, elleri ceplerinde, dudaklarında hafif bu ıslık fakat başında bir şey: "Haso' nun anasının adı Zeyno, Zeyno..."

"Diyarbakır'ın beyaz yıldızları, Diyarbakır'ın cehennem sıcaklığının gerdiği beyaz havanın arasında parıldadığı bir akşam, kırmızı örtüleri, kırmızı yanakları ve dudaklarıyla Hasan'ın sıtmalı gözlerine bakmış, ilk gençliğinin kaynayan tutkusunu uyandırmıştı. Hâlâ o gecenin uzaktan getirdiği Kürt raksının "Hey Zeyno, Zeyno!" diye tepinen tekörnek seslerini, davulunu, zurnasını işitiyordu. Fakat damarlarında uyanan hayat, esrarlı ve öncesi bilinmeyen görevini tamamladığı için Hasan'da bu sahnenin zevkini, tadını yinelemek hevesi kaybolmuştu. Şimdi ne o aşk gecesinin 'Kürt Şeftalisi'ni ne de ondan sonraki gelen bıkkınlığın içini dolduran durulmayı düşünüyordu." (Sayfa 167)

Varlığını unuttuğu Zeyno'nun gerçek bir gölge gibi içinde yeniden uyanmasından sonra, Hücum Tabur Komutanı Hasan Bey'in asıl düşündüğü, karargâhtakilerin tümünün özellikle de Komutan Muhsin Bey'le, genç eşi; İstanbul'lu Zeyno'nun sempati ve ilgi odağı haline gelen Haso Çocuk'a yöneliydi. Büyüyüp, serpildikçe Haso Çocuk'un Hasan'a benzeyişi gözlerden kaçmıyordu ama yakın bir geçmişe ait giz aynı çevrece bilmezlikten geliniyordu. Adıvar'a göre, Hasan Komutan'ın Haso'ya yakınlaşabilmek için çok çaba göstermesi gerekirdi çünkü; çocuğa gerek annesinin dertli sessizliği, gerekse dayakçı üvey babasının laf

dokundurmaları ki bu dokundurmalar ırz düşmanlığına dek varıyordu, Hücum Tabur Komutanı'na karşı hep bir çekingenlik geliştirmesine yol açmıştı. At biniciliği türünden ortak bir beceri, küçük çocukla, komutan arasındaki buzları eritmeye yardımcı olabilirdi. Hasan Bey'in Haso çocuğa yönelik sahiplenme isteğinin yıllar sonra neredeyse bir tutkuya dönüştüğünü 182. sayfadan izleyebiliriz.

"Hasan, Haso çocuğu subayların elinden almış, kendi odasına çay içirmeğe getirmişti. Çocuğun kalbinde, ilk kez, kendisine karşı tam bir güven duyuyor ve tam not almış bir öğrenci gibi seviniyordu. Çocuğun kalbinde bir yer tutmak için yaptığı içten çaba, harcadığı özen, hayatında görülmemiş bir şeydi. Çocuğa ödeyeceği büyük bir borç, çocuğun kafasından sileceği kendisiyle ilgili çirkin ve kirli lekeler var gibiydi. Hiçbir insanın kendini iyi bilmesini bu kadar istememişti. Bu çocuğun parlak gözleri, anlamadığı, ölçemediği bir derinliğe giden zekası ve kalbi, Hasan için tuhaf bir dileğe benziyordu. Bu çocuk yüzlü dilek, ilk olarak Hasan'ın gururlu hayatında kendini kendi gözünde küçülten bir davranışını hatırlatıyordu. Bu davranışın pek büyük bir günâh olduğunu bu çocuk, ona ilk defa duyuruyordu. Hayatın kimsesizliği, zavallılığı arasında güzel ve bilmediği bir gurur taşıyan bu çocuğun, Hasan'ın geçmiş günahı için karşılık isteyen içten egemen, canlı bir vicdan yüzü vardı. İşte asıl bu, Hasan'ın sert kalbinin, maddî beyninin dengesini oldukça sarsmıştı.

Hasan şimdiye kadar ada-sana karşı oldukça kayıtsız kalmıştı. Fakat bugünkü başarısiyle - at yarışını subaylar değil, Haso Çocuk kazanmıştı. B.E- çok heyecanlandığı bu insanüstü çocuk için, içinde gelecekte şan, şeref ve tutkusu uyanmak üzereydi. Hayali kendini yalnız Türkiye'de değil, bütün dünyada ad ve san yapmağa aday olan bir çocuğun babası görüyordu. Yalnız bu tuhaf hülya, ona Haso'ya baba olarak sahip olmasını engelleyen zorlukları, belki de onun babası olduğu gerçekleşirse duyacağı utancı Hasan'ın kafası, bu çocuğun yalnız kendinin olması ihtimalini düşünürken, kalbi de, bu ihtimalin gerçekleşmesini istemeye başlamıştı."

Halide Edip Adıvar bir Türk aydını olarak bu ihtimalin gerçekleşmesinden mi yana? Bu soruyu çok rahatlıkla evet diye yanıtlayabiliriz. Hepileri okuyucularından üç romanı art arda okuyanlar, Adıvar'ın yalnız istemekle kalmayıp hatta Haso çocuğu ilk keşfeden komutan Muhsin Bey'i de baba adaylarından biri olarak yedeğinde tuttuğunu hatırlayacaklardır, hatta bu Muhsin Komutan ki, "En güzel bir Kürt Kadıniyle yakışıklı bir Türk Erkeğinin" yıllar öncesi karargâhta basılmaları sırasında, Hasan Teğmeni, Kürt Şeftalisi Zeyno'nun nişanlısının hışmından silahıyla bizzat kendisi korumuştu. Şimdi baba adayı olarak yedekte tutulan Muhsin Komutan'ın Haso Çocuk'a yönelik düşüncelerini alıntılayabiliriz. Adıvar Haso için "Bu sıradan bir çocuk değil!" keşfini ilk kez Muhsin Bey'e yaptırdıktan sonra, 163. sayfada bu keşfi gerekçelendiriyor.

"Öyle olsa -Sıradan olsa anlamına. B.E- o kadar zulmün yumruğun etkisiyle arka kemiği eğilir, başı yerlerde sürünür; aşağılık, korkak ve yaltak, belki de yüz bulunca arsız olurdu. Oysa bu küçük yaratık hayatının yoksul çevresinden, zulmünden ruhça daha güçlü ve kendisine daha güvenli ve egemen çıkmıştı. Muhsin Bey, bu sevimli ve şaşılacak yaratığın bir yandan geleceğini tasarlamaya çalışıyor, bir yandan da teklifsiz ve güvenilir bir sevgiyle 'baba' demesinin, bir insanın dizlerine tırmanmasının mutlu ve tadına doyulmaz bir şey olacağını düşünüyordu."

Haso'nun Hasan'laşmasını kaynağından izlemeyenler için ekleyelim, Muhsin Bey'in karısı kendisinden çok gençtir ve çocuk yapma umutları bulunmuyor, bu genç kadın İstanbullu Zeyno olarak romanın eksen kişilerinden biridir ve bu incelemede daha öncede belirtildiği gibi, Diyarbakırlı Zeyno'dan sonra, Yakışıklı Türk Hasan'la Boğazdan Avrupalar'a uzanan platonik olarak değerlendirilebilirse de uzun yıllara yayılan ve tutkudan uzak olmayan bir gönül macerası yaşamıştır. Haso Çocuk'un geleceği ile ilgili onun da planları vardır, bu planları uygulama aşamasında, Komutan'ın karısının Haso Çocuk'la şu diyaloğunda bir misyoner tavrı bulan Hepileri okurları haksız sayılmayacaktır.

"... İkisi de ilkin birbirlerine, yabancı arazi keşfeder gibi bakışmışlar; sonra kadın, beyaz uzun elleriyle çocuğun ince yüzünü kavramış; kendine kaldırmış. Bu ellerin değişinden kızaran ve gözleri parlayan çocuğa:

– Benim adım da Zeyno, Haso çocuk, diyordu.

– Sen Kürt müsün, Hanımefendi?

– Biraz öyle Haso çocuk..." (Sayfa 144)

Adıvar, Haso'ya biri gerçek biri yedek baba, misyoner bir tavırla da olsa, ona şevkat sunmaya hazır İstanbullu bir ana bulmakla onun hayatına ne türden bir müdaheleyi umuyor? Bunu gerçek baba hücum Tabur Komutanı Hasan'dan öğreniyoruz, tamda kıyasıya bir at yarışı öncesinde ve sayfa 180.

"Yarışın sınırını çizdiler. Hakem Binbaşı Hasanla Yaver Sait Beyler'di. Bin beş yüz metre tasarladıkları bir uzaklıktaki değirmen yıkıntılarının önüne kadar gidip geleceklerdi. Yarış başlamadan Hasan, atını Ceylân'a yapıştırır gibi çocuğa yaklaştı, uzun ve dik vücudu çocuğun herkesin gönlünü eriten küçük vücuduna eğildi.

Uzun kolu çocuğun boynuna atıldı. Sert yüzü tuhaf ve yumuşak bir tavırla çocuğun yanağına dayanmış, görünürde bir şakaya benzetmek istediği sözleri, boğazından duraksıyarak çıkıyor ve titriyordu.

– Bu yaman asker -Haso çocuğun yarıştaki hasmı Teğmen Ahmet Kerami Bey bu yaman asker, bir üst paragrafta Türk süvarisinin Sakarya ve İzmir'de destan gücüyle dolu baskınlarının birçoğunda önemli roller oynamış bir binici diye anılıyor. B.E - seni sahiden geçmeye çalışacak Haso. Sen de bir gün Türk askeri olacaksın. Seni o geçerse ağlamayacaksın, e mi! İyi asker hem döverken, hem dayak yerken ağlamaz. Haydi bakalım!"

Adıvar üçlemesinin tümünden haberli ya da habersiz Hepileri okurlarının, incelemenin kurgusunu izlerken bu alıntı sonrası, kolaycı bir yaklaşımla Adıvar'ın, Kürt sorunu konusunda asimilasyon politikasının bir dönem öncesi bir destekçisi olarak adlanmasından kaygı duyarım. Böylesi bir adlama için çok ve çok tartışmak gerekir. Önce Haso çocuğu kim sahiplenecek, kim sahiplenmeli konusunda örnekleri çoğaltınalıyız.

Adıvar, Haso Çocuk'a ana cephesinden sahiplenmeyi Kürt halkının geleneksel türde örgütlenmesine değinen satırlarda veriyor.

"... Bu diyarda çocuklarına düşkün babaların bile öfkeli zamanlarında nasıl eğemen olduğunu ve babalığın hükümdarlık kadar aile bireylerine eğemen olduğunu Şeyh, elbetteki biliyordu." (Sayfa 115)

Bu aşiret örgütlenmesi çerçevesinde Haso Çocuk'un geleceğiyle ilgili Diyarbakırlı Zeyno'nun zulümcü kocası Ramazan'ın planlarını izleyelim.

"... Çocuğu şimdi kim çok aylık verirse onun yanına verecekti. Gerçi içinden komutanın çocukla ilgilenmesinden biraz huylanmıştı ve karargâhın kendi izi üzerine düşmesini hiç istemiyordu. Buna karşılık Şeyh (M...) haberi -Haso'nun binicilikteki ününü duyarak yanına alma isteği. B.E- onu çok sevindirdi. Şeyh (M...)e yaklaşmak için vesile arıyor, can atıyordu. Şeyh (M...) Kuvayi Milliye'ye karşı oluşu ile ün salmış pek sözügeçer kişiydi. Gerçi Sakarya zaferiyle o da çoşmuş, bir zamanlar güttüğü Kürtlük davasından vazgeçmiş görünüyordu..." (Sayfa 94)

"Ağalar Şaban'la selâmlaştıktan sonra eğildiler, kısrağın karnını temizleyen küçük yaratığa - Haso. B.E- biraz hayret, daha çok beğeniyle baktılar. Hepsi bir hafta önce Şeyh (M...)in küheylânını, altında keçi kadar bir kısrakla geçen çocuğa karşı ırklarının güç, zeka ve ustalığı aşırı bir heyecanla karşılayan kalbleri çoşkun bir beğeniyle taşmıştı.

– Haso, gel ağaların elini öp!" (Sayfa 101)

"... Atların kuyrukları, takımlarının renkli püsküllleri en hızlı bir dört nalda bile, biraz öne eğik, fakat atlarına mıhlanmış gibi duran Kürt süvarilereninin gösterişli esvaplarının birbirine karışan renkleri arasında, Haso çocuğun kısrağı hep bir baş ileri uçuyordu.

Haso çocuk, bu üç süvarinin Diyarbakır'ın kubbelerine değil, kendisinin biniciliğine baktığını, el kadar küçük, sansar yavrusu kadar korkak görünen bu Kürt çocuğunun şaşılacak süvariliğini ulusal bir gururla seyrettiklerini bilmiyordu." (Sayfa 104-105)

Karargâhın gözbebeği Haso, Kürt anası dolayısıyla bir yanıyla da Kürt cephesinin de içindedir artık, halk deyimiyle "iki ara bir derede" kendi kimliğini arıyor.

"... Bazan da kapıyı iyice kapattıktan sonra bazılarının gözlerini kan çanağına döndüren, dillerini dolaştıran beyaz bir su içiliyordu. Haso çocuk, en çok bu sudan ona içirmek istedikleri zaman korkuyor; bir bahane bulup kaçıyordu. Bazan da bu tehlikeli ve gizli suyu içtikten sonra, bir ağızdan bir hava tutturuyorlar; yarı neş'eli, yarı acıklı, tekörnek nağmeler arasında ellerini birbirlerinin omzuna koyuyorlar; kendilerinden geçinceye kadar tepiniyorlar; döne döne, ayaklarını usulle yere vura vura, kırmızı çevrelerini sallaya sallaya oynuyorlardı. "Hey Zeyno, Zeyno, Zeyno..."yu söyledikleri zaman Haso çocuk da başındaki yemeniyi çözüyor; aralarına karışıyor; o da kendinden geçinceye kadar tepiniyordu. Haso çocuk, kürtçeyi yalnız anasının güzel adının, güzel havasında çok seviyordu. Yalnız o zaman, aralarında ve onlardan olduğu halde yabancı kaldığı Kürtlerle - Adıvar'da Kürtçe küçük 'k' ile başlarken Kürtler de imla kuralına uyuluyor olması ilginç. B.E- küçük vücudunun zerrelerine kadar giden bir birlik duyuyordu." (Sayfa 110)

Dokuz yaşındaki Haso Çocuk, ana cephesi Kürtler arasında ulusal bir gurur kaynağı olunca, şeyhin öğreniminden geçmesi kaçınılmazdır.

"Avluda elini yüzünü yıkadılar. Fesinin, yemenisinin, ayakkabılarının tozunu silktirdiler. Haso çocuk (Şeyh M...)in huzuruna çıkacaktı. Bu derebeylik diyarında, beylerine sanki tapınan bu yalın ve çocuk ruhlu ırka, (Şeyh M...)in neden en kuvvet ve güçlü beyden daha sevgili olduğunu Haso çocuk konuşmadan sonra sezdi..." (Sayfa 105)

"... Haso çocuk, Şaban Amca'nın yanına geleli yalnız onunla, daima Türkçe konuştuğu için kürtçeyi kolaylıkla kullanamıyordu. Aslında tınlayan ve saldırgan âhengiyle kürtçe, Haso çocuk için daha çok Ramazan'la geçen acı serüvenlerin yansısı gibi geliyordu. Anası tuhaf ve bambaşka bir duygu içinde onunla her zaman

Türkçe konuşmuştu. Ninniler, ana sevgisiyle Şaban amcanın kadın şefkatine çok benzeyen koruyucu dostluğunu karıştıran Türkçe ile, özellikle bugün, kendisinde soyunu tayin edemediği bir gönül yakınlığı uyandıran ihtiyar adama -Şeyh M.. 'ye. B.E- meramını anlatabilecekti. Fakat küçük, ömründe ilk defa anası ile Şaban amcaya karşı duyduğu sevgiden başka bir nedenle, sanki düşünsel bir anlayışla hayatını anlattığı adamla bir zaman sonra ne dille konuştuğunu hemen hemen unuttu. (Şeyh M...)e, haberi olmaksızın, bütün hayatını, insanları ve hayvanlarıyla beraber yarı Türkçe, yarı kürtçe anlattı..." (106. sayfadaki alıntıda, Türkçe büyük harfle başlarken, kürtçe için küçük harf kullanılmış. B.E)

Adıvar 1927'lerde saptadığı gerçekleri yeterince vurgulayabilmek için Haso çocuğu Şeyh (M...) in tedrisatında bir uzun süre tutuyor. Böylece, biz de Şeyh (M...)in Haso Çocuk'la ilgili planlarını öğreniyoruz.

"Şeyh (M...) yavaş yavaş subaylardan söz açmaya başladı. Onların kıyıcı ve dinsiz olduklarını söylüyordu."

Gelelim Şeyh (M...)nın Haso Çocuk'a yönelik planlarına:

"... Eğer Şeyhin din aşıları burada kalsaydı, çocuğun beyni o kadar karışmayacaktı. Bu din duyguları yanına Şeyh, bir de milliyet duygusu sokmağa kalkışmış, ona Kürtlerin Allahın kulları ve Türklerin Allahın cezalandıracağı yaratıklar olduğunu anlatmak istemişti." "Şeyh'in ateşli huyu, iradesi doğal olarak her müteassıbın -ister din, ister dinsizlik müteaasıbı olsun- saf ve ilkel ruhlarda kurduğu saltanata Haso'yu da bağlamıştı. Onun açık olarak anladığı şey Şeyh'in evinden istediği bir şeydi ki o da komutanın evine, ailesine sokulup olanı biteni öğrenerek kendisine haber vermesiydi." (Sayfa 145)

Haso Çocuk'un baba tarafıyla bağlandığı çevreyi, Diyarbakır'da Cumhuriyeti temsilen bulunan İstanbullular'ı Adıvar, Haso Çocuk'un ana tarafıyla bağlı olduğu kesim kadar gerçekçi ve eleştirel bir gözlemle dile getiriyor. Bir balo heyecanı ve asrileşme çabaları içerisinde tanımlıyor onları. Haso çocuğun hayat çizgisine müdahelede kararlı İstanbullular'ın Diyarbakır'da düzenledikleri kıyafet balosunda, atalarının giysilerini giyerek gelen subay ve bürokratların yanısıra, giyimlerinde asrî fantaziler yaratma çabasında olanlar da var: "Kanlı Meydandaki Toreador" köstümünü taklit eden "Rudolf Valantino"lar, Kleopatralar, pembe kelebekler... Gramofondan çıngır çıngır duyulan "O Markita"lala, piyano ve sazların eşlik ettiği "Hey Zeyno, Zeyno..."nun bir karışımıdır bu Cumhuriyet Balosu.

"– ... Büyük annem gramafon lâkırdısı olurken anneme öyle bir vurdu ki, gözlüklerinin üstünden alaylı alaylı baktı: 'Demek evlâdım sen çalacaksın, Kürtler oynayacak!' dedi. Annem mosmor oldu; asrileşme hareketini yönetenlerin şu ünlü "örümcekli düşünceler" silâhiyle zavallı büyük anneme sataştı. Hep geri kalmamızı vaktiyle dans öğrenmemizde buldu ve buna engel olan büyük annem gibi örümcekli kafalar familyasına bağlı gerici sınıfı çok önemli şeylerle suçladı..." (Sayfa 127)

Genç bir cumhuriyet kızının, annesine yönelik -kıyafet balosundaki pembe kelebekliğini- bir eleştirisini de alıntılıyorum.

"– A kızım, henüz kendine bir düşünmedin, sen ne yapacaksın? diye sorduğu zaman oldukça terbiyesiz bir tavırla:

– Dikkati çekmeyecek bir erkek kıyafeti bulmak istiyorum. Sizin bu haliniz, bana, mağara kadınlarını, yavruluk çağlarında dişi hayvanları hatırlatıyor. Dişi olmadan kadın olunamayacağını düşünüyor, dişilikten utanıyorum, demişti." (Sayfa 246)

"Bütün bu sahneler, her halde Mesture Hanım'ın asrileşme proğramının dans kısmının ilk bakışta tutmuş olduğunu ispatlıyordu. En karşı koyanlar, en çok gideceklerdi. Bazı erkeklere göre ölü ve cansız, bazı kadınlara göre sessiz ve durgun diye nitelenen doğu'nun aile hayatında yeni bir hareket bir hayat kaynağı belirmişti." (Sayfa 141)

Asrileşme çabalarına dair önemli bir alıntı daha:

"... Memlekette on beş yıldan beri kuvvet kazanan, sonunda savaşlardan kurtulur kurtulmaz durmadan duraksamalara uğrayan asrileşme hareketini bir adımda yaratıvermek isteyen yeni Türkiye, yeni dünyanın savaştan sonra takındığı maskeyi uluorta yüzüne geçirmiş ve ulusların karnavalına olanca hızıyle katılmıştı.

Batının şimdilik geçici bir eğlence maskesi olan siyaset, tarihte hiçbir zaman bu kadar bulaşıcı, bu kadar önünde durulmaz bir şey olmamıştı. Batı, fabrika eşyasını nasıl el sanatının dayanamayacağı derecede ucuz ve faydalı yaptıysa, fabrika ürünü denecek derecede yüzleri, âdetleri, hayatları, eğlenceleri bir örnek olan bir insan kalabalığını ortaya atmış ve bu kalabalık da şimdi birbirini çiğneyerek, tepinerek, sırıtarak, bağırarak yaşıyordu." (Sayfa 132-133)

Romana iki paragrafta sığdırılan bu düşüncelerin, asrileşme karşısında kendini acemi ve biraz da gurbette hisseden bazı roman kahramanları yerine Adıvar'ın bizzat kendisine ait olduğunu biliyorum, Halide adlı oyunum için yaptığım araştırmalarda bunu netlikle saptayabildim ve oyuna yerleştirdim, bu netliğe daha sonra yeniden değineceğim. Hepileri okurları için önemli olan, bu düşüncelerin aynı zamanda Amerikan koleji mezunu ve

dolayısıyla Amerikan kültürü almış, Kurtuluş Savaşı'na katılırken bile Amerika'dan başka bir kurtarıcı umamadığı için, bir zaman "Mandacı" olarak adlanmış olduğunu bir kez daha ve tam burda hatırlamalarıdır.

Adıvar'ın bir zamanlar mandacı diye adlanması, Adıvar'ı roman kahramanlarının hikayesinden yola çıkarak, yıllar ve yıllar sonra bugün hala sürüp giden zulmün topraklarımızda çöreklenişini saptamaktan alıkoymuyor. Artık yazarın Haso Çocuk'a biçtiği kadere değinebiliriz. Haso'nun Türk babasının yanında durabilmek için, Adıvar'ın bir özeleştiriye ihtiyacı vardır ve yaptırıyor.

"Hasan, yargısının bu noktasında insanla ilgili erdemlerin bağlılıklara daha derin anlamlarını kavramak üzere

olduğunu bilmiyordu. Dünyada yiğitlik rekorunu yapmış bir ordunun yürekli subayı, yiğit olmak için ölüme gözlerini kırpmadan bakmanın yetmediğini sezmişti. Her birini büyük hücumda aldığı dokuz yaralı vücudunun içindeki kalbinin bir tarafında çürük ve kof bir nokta bulmuştu. Zavallı bir kadına vaktiyle yaptığı fenalığı görmemek için, zihni kendisine benzeyen iki çocuk gözünün suçlamalarından kaçmak istemişti. Belki artık onarılamayacak bir biçime giren hayatının eski günahından ürkmüştü. Şimdi ona ürkmeden bakmak ve yükleneceği kefareti, ne kadar zor olursa olsun, kabullenmek gerekiyordu." (Sayfa 169-170)

Bazı sorular birikti. Adıvar sanatçı sezgisiyle, toplumsal günahların işlendiği bir coğrafyaya korkmadan bakmayı mı öneriyor, bu toplumsal günahın kefareti ne olabilir?

Roman kahramanı açısından şöyle çözümleniyor bu kefaret:

"Hasan yatağında oturdu; alnında toplanan ter damlalarını çarşafının uciyle sildi. İşte artık yiğitliği maddi değil aynı zamanda manevî olan bir asker metanetiyle geçmişine bakıyordu." (Sayfa 169-170)

Hücum Tabur komutanı geçmişine metanetle baksada kendisine yönelttiği özeleştiriyi pratikte uygulama fırsatı bulamayacaktır. "... Haso meselesini bir hücum taburu komutanı görüşiyle incelemek istiyordu. Karşısında hayır, kalbinin içinde bir düşman gibi, hücum edeceği yıkacağı bir engel, bir günah bölgesiyle karşılaşmıştı. Hayatının tutsaklık aşaması yanında bir de zayıf yaratıkları ezen, onların zavallı durumlarından faydalanan sahte ve çirkin bir kabadayı yüzü belirmişti. Kendi vicdanında kendi durumunu düzeltmek, geçmişinin lekesini yıkamak istiyordu. Fakat Ramazan sağken Binbaşı Hasan'ın iğrenç ve ancak düşküleri ezen sözde kabadayı suratını nasıl ortadan kaldırabilirdi?" (Sayfa 185)

Adıvar yaşanan pratiklerin çözümsüzlüğünü bir başka Türk askerinin düşünceleriyle de pekiştiriyor; isyanı bastırma emri balo gecesi ulaşmıştır, tam da asri hayatları tanımanın, sevdalanmanın eşiğinde genç bir subaydır, Adıvar'ın satırlarında şöyle düşünür:

"... Komutandan hareket emrini aldığı zaman, bir demir maske gibi duran yüzü, sabah ışıkları başlamadan hayvana binerken korkunç denecek kadar sertti. Asi bir Kürt köyünü yatıştırmaya gidiyordu. İçinden o kadar yakın görünen bir mutluluğu uzaklara atan belki de serap haline getirecek olan bu köye hiç acımamaya yemin ediyordu." (Sayfa 251)

Adıvar, Haso Çocuk'un baba yanıyla bağlı olduğu toplumda Kürt sorununa yönelik çözümsüzlük adına üretilen özürlerin yanısıra, Haso Çocuk'un ana tarafıyla bağlı olduğu toplumda da aynı kanaldan beslenen bir çözümsüzlüğün izlerini bulur çıkarır. Sosyalist dünya görüşünün her iki toplumdan da uzak oluşu, Cumhuriyet

burjuvaziyle, aşiret düzenini; Haso çocuklar, dolayısıyla Halklar adına aynı çözümsüzlüğe itelemektedir.

"Şeyh bugünlerde ayaklanma ve yoketmenin bir peygamberi gibi hazırlanmakta olduğu fırtınanın hummasını Haso'nun damarlarına aşılamağa çalışıyordu. Şeyh, karşısındakinin dokuz yaşında bir çocuk olduğunu unutuyor; ateş, kan ve heyecan dolu rüyalardan söz ediyor; çocuğun hayalinde korkunç fırtınalar uyandırıyordu. Fakat Haso'nun kafasında Battal Gazi'nin kahramanlık tabloları gibi canlanan alana bildiği kişiler girince tamamiyle anlayamadığı ve çoğunu heyecanlı birer masal gibi dilediği hikayenin hayaline giren, kafasına bir kaya gücüyle çarpan bir gerçek olduğunu seziyordu.

Şeyh, ilkin İstanbulluların zalim, günahkâr ve fena insanlar olduklarını, bunları yeryüzünden kaldırmak için Tanrı'nın kendisini memur ettiğini uzun uzadıya anlatmıştı. Bunu o kadar eski ve karışık hikayelerle açıklıyordu ki çocuk Şeyh'in anlattıklarını tıpkı bir masal gibi dinliyordu. Şeyh, özellikle İstanbulluları "Kavmi Lût"a benzetiyor; hayatlarından tuhaf misaller alıyordu. Fakat bütün bu ateşli ve renkli nutuklar bir noktaya vasıl oluyordu. Bu asrî "Kavmi Lût"u ortadan kaldırmak için hücum taburu komutanı Hasan Bey'i öldürmek gerekti. Hasan Bey hem de meydanda öldürülemezdi. Bir gece, pusuya düşürmek, arkasından vurmak tasarlanmıştı ve pusuyu ancak çocuktan aldıkları bilgiye göre kuracaklardı. Şeyh, dişlerini gıcırdatarak, kanlanan siyah gözlerini çocuğun gözlerine dikerek Hasan Bey'in vaktiyle anasına yaptığı fenalığı her gün ezberletmek istiyormuş, kafasına mıhlamak istiyormuş gibi tekrar ediyordu. Şeyh anlatırken çocuğun anasına ait utanç ve acı verici anıları canlanıyor, yavaş yavaş Şeyh'in elinde uysal bir alet olacakmış gibi görünüyordu..." (Sayfa 235)

Bu uzun alıntıyı, Haso Çocuk'un "Şeyh'in elinde uysal bir alet" olma ihtimalinin Adıvar'da yarattığı kaygının altını çizebilmek için yaptım ve Adıvar'ın baş kahramanı Haso konusunda böylesi bir kaygı duyması hiç de anlaşılmaz değil. "... Sırf anasına bağlandığı için bu ulusal hava onu Kürtlere tuhaf bir şekilde yaklaştırıyor, içini kavuruyor, onu sürüklüyordu" diye tanımlamasına karşın, Haso'sunu Şeyh'in etki alanına bırakmak istemiyor. Adıvar, Haso Çocuk'un çıkmazının farkındadır, çocuğu, çift yanlı işlemenin, ana ve babayı temsil eden guruplarca yaratılan ikilemin içine bile isteye atar. Bu ikilemi roman diliyle tekrarlayalım: Baba tarafıyla bağlandığı çevre Haso Çocuk'a şakacı bir dille de olsa "dayak atarken ve dayak yerken ağlamayan" iyi bir Türk askeri olma yolunda öğütler verirken, ana tarafıyla bağlı olduğu çevre de onu kendi ellerinde uysal bir alete dönüştürme çabasındadır. Adıvar'ın yazar ve insan duyarlığı bu ikilemi taşıyamamakta ama her iki cephe adına dürüstlükle değindiği gerçeklerden sonra, o da kendisini bir yazar ve aydın olarak çaresiz hisseder, Haso'sunu ikinci romanında finale taşırken popülizme sığınmaktan başka bir çıkış bulamaz.

"Zeyno'nun Oğlu" romanı noktalanırken, Muhsin Komutan'ın deyişiyle "İnsanlık tayfunu Diyarbakır'ın üstünden gelip geçmiştir, bir Kürt isyanı daha bastırılmıştır bu coğrafyada." Zeyno'nun Haso Çocuk'la ilgili uygulamaya almak istediği plan aynı zaman da yazar Adıvar'ın da planıdır. Haso Çocuk'u gene Muhsin Komutan'ın ağzıyla ifade edilen "Bu büyük ve korkunç yangında" bırakmaya gönlü razı olmaz. İstanbullu Zeyno ile yazar Adıvar Haso Çocuk'u finale şöyle taşırlar:

"– Muhsin, Haso çocuğa adını verir; Haso bizim evlâdımız olur. Anısını beraber İstanbul'a götürürüz. Ramazan kadını boşamasa bile korkusundan meydana çıkıp bir daha zavallı kadının başına bela olamaz. Haso'nun o zaman iki annesi olur..." (Sayfa 267)

"En yakışıklı Türk erkeği", Haso çocuğun gerçek babası hücum tabur komutanı Hasan Bey ise böylesi bir sona çoktan razıdır, İstanbullu Zeyno'nun kendi eşi, Haso çocuğun annesi olduğuna inandığı mutlu hayalleri vardır. Adıvar, romanda bu duyguyu Hasan'ın ağzından şöylesi bir soruya döker. "Asıl hayatta, hayalde yaşıyan anlar olmadığını Hasan'a kim ispatlayabilir?"

Muhlis komutanın deyişiyle "Yangın sonrası eskisi gibi yatışan Doğu'nun" Haso adlı çocuğunun hayatı ile ilgili bilgiler romanın son sayfasında, İstanbullu Zeyno'nun kendi kendini düzelten bir repliği ile son buluyor.

– Benim oğlum... Estafurullah Zeyno'ların oğlu!

Zeynoların oğlu olduğu romanın son repliğiyle herkese duyurulan Haso Çocuk. Adıvar'ın yeni kuşağa yönelik umutlarını da yansıtıyor. Haso Çocuk'la ilgili bu duyurudan hemen az önce, asrilik konusunda roman kahramanlarından birine yaptırdığı yorum aynı zamanda toplumsal bir öneriyi de içeriyor.

"Aslında ben dünyada yeni ve eski diye bir şey tanımıyorum. Her zaman kuranla yıkan, iyi ile fena, çirkin ile güzel arasında sonsuz bir didişme görüyorum. Güzel, iyi, olumlu olan her şey, devamlıdır ve yarın binasının gereçleridir. Bu nedenle her çağda gerçekten asrî olanlar! Onlar yarını kuracaklar; yarının san'atını yaratacaklar; kalple beynin işbirliğini sağlayacaklar. Onlar geçmiş insanlık çağlarının hiçbiriyle kıyaslanamayan bilim, deney ve güçle başlayacaklar." (Sayfa 287)

Artık üçlemenin son romanı Tatarcık'a geçebiliriz. Adıvar, Haso Çocuk'un "dayak atıp, yerken ağlamayan" iyi bir Türk askeri ya da şeyhlerin elinde uysal bir alet ol-

masını engellemiştir. Peki de Haso Çocuk ne olmuştur? Biz gelinen bu noktayı, Haso Çocuk'un Hasan'laşması olarak adlıyoruz.

Zeyno'ların oğulu ilan edilen Haso'ya on bir yıl sonra Adıvar'ın Tatarcık romanında, paşa dedesinin Feridun Paşa diye anılan korusunda yedi arkadaşıyla kamp kuran bir paşazadenin gurubunda rastlarız.

"Yediler'in en küçüğü Hasan'a karşı hepsinde bir ağabeylik davranışı vardı. Hem yediler grubu Hasan'ın en kıymetli, belki gerekli kişi olduğunu hisseder, hem de ona karşı bir koruma tavrı takınır. Fakat bu yaşı küçük bir gencin büyüklere hizmet edip onlara hoş görünmek isteyen bir gencin davranışı değildir. Tersine kendini bildi bileli üstüne ağır sorumluluk almış, zor ve acı deneylerin etkisiyle güçlü ve değişmez bir karakter edinmiş bir insandır."

Sanki Adıvar bütün bu açıklamaları Tatarcık okuru için değil de kendisi için yapıyor, Zeyno'nun Oğlu adlı romanın göz bebeği, hem Kürt hem Türk cephesinden en önemsediği kahramanı Haso'sunu on bir yıl sonra bu yedi Cumhuriyet gencinin arasına alsa da, sanki, yeni koşullarda eski kahramanının, yeni çevresine hizmet ve hoş görünmekten öte bir çaba gösteremeyeceğine dair bir tedirginliği var. Hepileri okurları, sisteme hizmette hiçbir sınır tanımayan Kürt kökenli nice ismi hatırlayacaklardır bu notla, hatırlamalarında da yarar var. Tatarcık romanından sürdürelim:

"Hasan, Anadolu savaşında cesaretiyle ün salmış, Kürt isyanında bir kolunu kaybetmiş Yarbay Hasan'ın oğludur. Aile arasında ona "Haso" derler, çünkü anası Diyarbakır'lı bir Kürt kızıdır. Fakat bu "Haso" ismi faşizme eğilimli bazı arkadaşları arasında hayli tartışılmıştı. Hasan'ı hatta tahkire kadar vardılar ve bu yüzden Haşim'le Recep bazı arkadaşlarıyla yumruk yumruğa geldikleri için artık ona Hasan diye seslenmeyi yeğ sayıyorlar. Fakat kendi çoğu zaman: "Benim adım Haso, yahu!"derdi. (Sayfa 78)

Alıntıyı uzun tutuyorum çünkü, ilk iki romanın gerek kurgusunda gerek yükselen duygusunda en önemli yerin sahibi Haso on bir yıl sonraki Tatarcık'da yalnızca üç sayfaya sığıştırılmış, 78-147 ve 151.sayfalar; tümü 191 sayfalık romanda fazlaca bir hükmü yok.

"Hasan'ın küçüklüğü Diyarbakır'da ve çok meraklı bir facia havasında geçmiştir. Fakat ondan hiç söz etmezdi." (Sayfa 78)

Belki Adıvar da bu geçmişi kurcalamak niyetinde değil artık. Okuyalım.

"Yalnız yirmi bir yaşından beklenilmeyen görmüş geçirmiş bir hali vardı. Biraz Recep'i hatırlatan tatlı gözleri zaman zaman bir çiçek gibi parlardı. O da Recep -Recep de Adıvar'ın roman kahramanlarından biri, Sinekli Bakkal romanından geliyor ve orta oyuncusu ve meddah Kız Tevfik'in, Robert Kolej ve Cambridge mezunu oğlu. B.E- gibi zaman zaman dalar, üzüntülü görünürdü. Kısacası Recep'le konuşmadan birbirlerini anlarlardı. Fakat onun Yediler arasında canla bağlı olduğu Haşim'di. -Paşatorunu Haşim B.E-

Hasan Yediler arasında Galatasaray'ı bitirir bitirmez, Tıbbiye'ye geçti. Ve hiç yaşıyle ölçülmeyecek kadar okumuş, dünyanın durumunu kavramış, özellikle bilim akımlarına meraklı görünürdü. Herhalde çevresi İstanbul'un en aydın tanınanları arasındaydı. Erenköy'de otururlardı. Feridun Paşa korusuyla ilgisi, babası vasıtasıyla olmuştu. Çünkü Yarbay Hasan, Albay Nihat'a çok gelip giden genç kuşak askerlerdendi. Ve Hasan'ı ta küçükken koruya getirmiş, bu ince fakat zeki ve sevimli çocuk hemen Feridun Paşa ailesinin bir kişisi oluvermişti. Garip olarak bu ilişki yalnız erkekler arasındaydı. Yani Hasan'ın anası koruya gelmezdi." (Sayfa 78)

Benim hatırladığım kadarıyla Haso çocuğa adını veren İstabullu Zeyno'yla kumandan kocası Muhsin Bey'di... Üçlemeyi bilen Hepileri okurlarının Tatarcık'taki aile bileşkesini aralarında tartışmalılar; ben ya da romanın yazarı sanırım yanılıyoruz. Tatarcık sayfa 78 alıntısı sürüyor.

"Zehra -yörenin en albenili genç kızı. B.E- kampın havasını elektirikleyip geçtiği bu heyacanlı saatta öteki lerin zihni başka biçimlerde Zehra ile meşgulken, Hasan kendi kendine on kişilik çay vermek için gerekenleri düşünüyordu."

Adıvar'ın günümüz yazarlarına oranla, Kürt meselesine çok daha gerçekçi ve cesur baktığını kendimize unutturmamalıyız. Adıvarın baktığı pencerede insan esas alınmıştır. Sanatın ve sanatçının sezgisi yol göstericiliğinde bu pencere, kimi eksikliklerine karşın heyecan verici ve kusursuzdur.

Adıvar aynı 78. sayfada korktuğuna mı uğruyor ne, delikanlı Hasan gönül işlerini bir yana bırakıp, gruba yönelik çay hizmetini düşünür olmasını başka kim nasıl açıklayabilir?Eskinin vazgeçilemez kahramanı, gözbebeği Haso Çocuk delikanlılığında, silik bir renktir, bir önceki romanlarda çok boyutlu, çok yönlü anlatılan memleketi, nostaljik çağrışımlardan öteye gidemez artık.

Gelelim sondan bir önceki alıntımıza. Adıvar, eşsiz sanatçı sezgisiyle, Hasan'laşan Haso'nun içdünyasıyla ilgili, yalnızca bir paragrafla yetinilmiş olsa bile, çarpıcı bir gerçeği acımasızca bulup çıkarıyor: "Hasan serinlemek için koridora çıktı ve arkadaki ışık ve hayatla girdiği odanın durgunluk ve cansızlığı muhayyilesini harekete getirdi. Koridor, ona etten, kemikten insanlarla cesetsiz hayulaları, hareketle durgunluk, hayatla yaşamayışı birbirinden ayırır bir sınır gibi geldi... İki yanda oturanların da zaman zaman birleşebilecekleri bir yer.

Cesetsiz insan, yarısını ışıkta yaşayan ruh... Birincisini, çocukken dayak yediği, küçük kemiklerinin parçalanacak gibi sızladığı zamanları düşünmüştü. Acıyı unutmak için gözlerini kapar, dişlerini sıkar, kendi kendine hep: "Vücudum yok ki, acısın" derdi. İkincisi Diyarbakır taraflarında yaz günlerini düşünmüştü. Anasının da, kendinin de beyinlerini gökteki ateş -güneş eritirken tepeden tırnağa kadar vücutlarından ter sızarken, o sıcak olmayan, yakmayan aydınlıklara özlem duyardı." (Sayfa 146-147)

Adıvar bütün bunlara karşın, vücutsuz bir ceset olarak adladığı Hasan'laşmış Haso'suna bir misyon çizmeden edemiyor, romanın genel çerçevesinde kaybolup gitmeye mahkum bu misyon. Adıvar bu misyonun gerçekleşmesini her ne kadar gönülden istese de, olmayacak duaya amin dememek adına, her umuşun ardına üç nokta koyuyor: "Hasan'ın içine gariplik çöktü... Biraz önce kızla birlikte yaşadığı eski günlerin şimdi şairene tarafına değil, acı, zorluk anlarına dalmak istedi.. Fakat hafızasındaki Küçük Haso kendisi değil, Türkiye'nin acı çeken, kendi kendisine bırakılan bütün çocukluğunun bir alemi, o günlerin Zeyno'su kaçak Haso'nun anası değil, milyonlarca Anadolu kadının bir örneği... Bu düşünce onu yumuşatmadı, tersine, iradesini sertleştirdi. Mutlaka onun yirmi bir yaşı, altmış, yetmiş olduğu zaman artık Haso ve Zeyno'nun temsil ettiği milyonlarca çocuk ve kadın bambaşka bir hayat yaşayacak... Doktor Hasan'ın acı, zorluk ve sefalete karşı savaşta büyük ve büyük bir rolü olacak..." (Sayfa 150-151)

Adıvar'ın üç kitabından Haso çocuğun Hasan'laşmasını bir başkasının yapacağı daha ayrıntılı bir incelemenin ipucu olarak düşünüyorum kimbilir, Hepileri okurlarından birileri bunu üstlenebilir, böylesi bir ayrıntılı inceleme yakın tarihimizi tanımak açısından da önemli olacaktır.

Ben, bitirirken, sanatın ve sanatçının sezgisine duyduğum hayranlığı bir kez daha dile getirmek isterim. Adıvar, yedi gencin oluşturduğu gruba soktuğu gözbebeği kahramanı Haso çocuğu, kendi kendiyle kaldığı zaman kendini cesetsiz bir insan, yarını ışıkta arıyan ruh olarak görebiliyor. Sanatın sanatçının kutsanası sezgisidir bu: Vücudu yok ki acısın!

Hepileri okurları, bir romanın gözbebeği, sevinci Haso çocuğun, daha sonraki dönemini, mutlaka aralarında tartışmalıdırlar. Hasan'laşmadaki sığlık neden? Haso'nun başkahramanından, acılı bir yan figüre dönüşmesinin günümüzdeki karşılığı nedir? Yıllar öncesi Doğu coğrafyasıyla ilgili çarpıcı gerçekleri saptayan Adıvar'ın amacını nasıl açıklarız? Amacı, geçmiş yıllar söz konusu olduğunda, her iki Halkı kaynaştırmak mı? On yıl sonra bu amaçtan vazgeçilmek zorunda mı kalınıyor? Asimilasyon söz konusu olabilir mi? Kürtler özelinde ilk restorasyon denemesi mi yoksa?

Bütün bu soruların yanıtı tartışılırken, Adıvar'ın günümüz yazarlarına oranla, Kürt meselesine çok daha gerçekçi ve cesur baktığını kendimize unutturmamalıyız. Adıvar'ın baktığı pencerede insan esas alınmıştır. Sanatın ve sanatçının sezgisi yol göstericiliğinde bu pencere, kimi eksikliklerine karşın heyecan verici ve kusursuzdur.

Toplumsal yaşamı örgütleyenlerin Kürt meselesi konusunda kayıtsız şartsız sahiplenme isteğinin günümüzde yol açtığı ve yıllardır Türk ve Kürt gençlerinin hayatına mal olan, meçhul asker anıtı yerine meçhul savaş kurbanlarının adları belli ölülerini düşündüren olaylar hala sürüp gittiğine bakalırsa, bunda kendi payımızı da aramak zorundayız.

Adıvar, Kürt meselesinin çözümünü sevgiyle sahiplenmenin yeteceğini düşünmüş olabilir ama, on yıl sonra sevgili kahramanını vücutsuz bir ceset olarak adlaması gerçekten de cesur ve cesur olduğu kadar da yerindedir. Bizim onun saptadığı sarsıcı gerçeğe katkımız ise şu olmalı diye düşünüyorum: Halklar sanatın ve sanatçının sezgilerini bir süre doğrular gözükse de, tarihsel çizgide vücutsuz cesetler olmayı kabullenmiyorlar, vücutlarını da istiyorlar.

Bugün gelinen noktada Halide Edip Adıvar adlı yazarın eksikliği söz konusu değil, söz konusu olan egemenlerin kayıtsız şartsız inatlarıdır, bize de insan toplum ve halklar adına, çocuklar kadınlar analar emekçiler adına, çevre toplum ve dünya adına karşı inat düşüyor.

Ben Halide Edip Adıvar'a bu üçlemeyle yeniden sevgilerimi sunduğum için mutluyum.

İyi ki Halide Edip Adıvar'ın hayatından yola çıkarak yazdığım Halide adlı oyunumda, Halide'yi cumhuriyet burjuvazisi karşısına dikip şöyle dedirtmişim.

"Evet, ben mandacı Halide, peki, siz, siz kimsiniz?"

Y.K

Nazım Dersi

"Ölüm kendinden önce bana yalnızlığını yolladı"
Nazım Hikmet 12 Ocak 1963

Bu toprakların çıkarabileceği en güzel çocuklardan birisidir; çocuğu ve Nazım'ı çok seviyorum.

Bu incelemeyi yazdığım sırada içimde büyük bir hüzün ve daha büyük bir öfke var: Bu güzel çocuk asıl şimdi öldürülüyor. Cenazesine Balşoy Balesi'nden iki kız ile bir de tüm devrimlerin kaçkını Joan Baez'i çağırmışlar, bütün töbekarlar, bütün uzlaşmacılar, bütün devlet yolcuları, bütün bitik sanatçılar, bütün yüreksizler bir olmuşlar, cenaze töreninden parsa topluyorlar.

* * *

Yoldaşlar, nasib olmazsa görmek o günü,
Ölürsem kurtuluştan önce yani, alıp götürün
Anadoluda bir köy mezarlığına gömün beni

* * *

Bu incelemeyi Nazım'ın içinin boşaltıldığı bir haftada yazıyorum; artık en geri televizyonlar bile Nazım'ın cenazesi nedeniyle bayram yapıyormuş, öyle işittim. Yüreği korkudan eriyip bitmiş Genco Erkal, izlemedim ve işittim, Nazım'ın bu şiirini, "kardeşler" diye başlatıyormuş; artık eski Türk yazı ve şiirlerindeki güzelim "yoldaş" sözcüğünü bile reddederek teslim oluyorlar ve teslim ediyorlar.

Bir parantez yazıyorum ve benim değildir. Bugün pazar ve ben gazete aldım; Zeynep Oral, Nazım'ın cenazesini kutlama toplantıları hakkında bilgi veren bir yazı yazıyor. Parantez, Zeynep'in "funeral" yazısının sonunda yer alıyor; Zeynep, cenaze töreninin, bir yerde Joan Baez, Zülfü Livaneli, Genco Erkal Şov ve diğer yerde Müşfik Kenter'in Kuvay-i Milliye takdimiyle sona ereceğini haber verdikten sonra, gerçekten parantez açarak, "bakmayın, hiç yer kalmamış dedikodularına, her ikisine de bilet satışları devam ediyor" diye yazıyor. Demek, Nazım'ın katlini izlemeye gelenler salonları dolduramıyor; sevindiricidir.

Bu incelemeyi yazdığım sırada, devlet ve tekellerle içiçe mutlu bir azınlık Nazım'ın cenaze törenini kutluyor.

* * *

Yoldaşlar, ölürsem o günden önce yani,
Öylece gibi de görünüyor,
Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni
ve de uyarına gelirse,
tepemde bir de çınar olursa
taş maş da istemez han

* * *

Bu dizeleri 1953 tarihini taşıyor; bir vatanından diğerine

geçişinin ikinci yılında yazılıyor. Umutsuzdur; kurtuluştan önce ölümü için, "öylece gibi de görünüyor" diyor. Ancak köy mezarlığı istiyor; tekellerin Nazım için yaptığı cenaze töreni haftasında, Rus karısı ile bazı şairlerin Tarabya önünde boğaza kağıt kayıklar attıklarını duydum. Bunlar, her işi ilkokullardaki yerli malı haftasına benzetiyorlar. Evcilik oynadıkları anlaşılıyor.

* * *

Biz de aynı lancadanız biliriz, Taufer
sanatların en kanlısı şairlik
sırların sırrını öğrenmek için
yüreğini yiyeceksin yedireceksin

* * *

Şiiri biliyor; buna şaşırdığımı saklamıyorum. Çünkü sanıldığından çok daha az güzel şiir yazdığını düşünüyorum. Türkiye'de sevilen, ağızdan ağıza aktarılan şiirlerinin çoğunun ise güzel olmadığı yolundaki görüşlerimi tekrarlamakla yetiniyorum.

Türkçe'de şiirin sır içinde sır olduğunun söylenmiş olması önemlidir; ancak Nazım, çok az kanlı şiir yazıyor. Bunu çok az kavga şiiri yazdığı biçimde düzeltebiliyorum; "Kuvay-ı Milliye" üzerine yazdıklarını, şimdilik, ayırıyorum.

* * *

Lehistan'dan gelmiş dedelerimizden biri,
gözlerinde karanlığı yenilginin,
saçları al kana boyalı.
Uykusuz geceleri Berjenskinin
benimkilere benzer olmalı.
Tıpkı benim gibi o da
çok uzaklarda kalan bir ağacın altında
unutmuş olabilir uykusunu.
Onu da benim gibi deli etmiştir, deli,
her solukta alıp da memleket kokusunu
memleketi bir daha görmemek ihtimali.

* * *

Kavganın mı yoksa toprak kokusunun mu has şairidir; pek karar vermek istemiyorum. 1848 burjuva demokrat devriminde yenik düşerek Türkiye'ye sığınan ve daha sonra hem paşa ve hem de Türklük tarihi yazarı olan Konstantin Berjenskiy'nin torunudur. Hem annesinin ve hem de babasının babaları paşadır; adını, mevlevi şair Nazım Paşa'dan alıyor. Yöneten bir ailenin çocuğudur; yönetme hırsının kayboluşu kendi babası Hikmet ile başlıyor. Galatasaray Lisesi mezunu, Osmanlı'nın son zamanında basın yayın genel müdürü Hikmet Nazım, annesi güzel Celile'yi tutamayacak kadar cılızdır; daha sonra Süreyya sinemasının müdürlüğünü yapıyor ve evleniyor. Nazım'ın, ayrı anneden kardeşleri var; Piraye'nin oğlu Mehmet, aynı zamanda, Nazım'ın oğlu kabul edilirken bunlar kardeş sayılmıyorlar. Bilinen ihtilalci yüzbaşı Berjenskiy ile başlayan Nazım soyu, Nazım'ın kişiliksiz ve dejenere oğlu Mehmet ile sona eriyor.

Hep çocuktur ve hep çocuk kalıyor. Çocukluğunun en yakın tanığı Vala Nurettin, Nazım için, "gelişme devri Nazım'da ortalama insanınkinden daha gecikmeli olmuştu" diye yazıyor. Vala, bir başka yerde, "Nazım, bir bakıma hala çocuktu" diye ekliyor; "vasiye muhtaçtı" diyor. Bu yargılara katılma eğilimindeyim; şairliğini ve dayanırlığını çocuk yanına bağlıyorum.

Sevmesini hiç bilmemiştir. Kadını hiç sevememiştir. Bir çocuk türünden kadında hep kendisini sevmiştir ve bir şiirinde sevgide vefa üzerine vurgu düşmesine karşın hiç vefalı olamamıştır. Nazım, göremediği kadını unutan bir çocuktur.

Bir tek Nüzhet'i sevdiğini sanıyorum. Piraye'yi sevdiğini sanmıyorum. Münevver'i sevmediğini çabuk anlıyor ve Vera ile bir karabasanı yaşıyor.

* * *

Kocalmağa alışıyorum dünyanın en zor
zanaatına,
kapıları çalmağa son kere,
durup durmadan ayrılığa.
Saatler, akarsınız, akarsınız, akarsınız...
Anlamağa çalışıyorum inanmayı
yitirmenin pahasına.
Bir söz söyleyecektim ama
söyleyemedim.
Dünyamda sabahleyin aç karnına içilen
cıgaranın tadı,
ölüm kendinden önce bana yalnızlığını
yolladı,
Kıskanıyorum öylelerini kocaldıklarının
farkında bile değiller
öylesine başlarından aşkın işleri.

* * *

Ölümünden hemen önce yazdıkları bunlardır; 1963 yılı Ocak ayında komünizmin başkentinde Vera ile evli Nazım'ın ölümü beklemekten başka yapacak hiçbir işi olmadığı anlaşılıyor. Saatler, akarsınız, akarsınız, akarsınız... Genç yaşında, altmışında, oturmuş hep ölümü yazıyor. Vera bir başka odada kim bilir neler yapıyor, bilmiyorum.

Bildiğim, Nazım doksanında, Vera, iki Balşoy'lu kız ve

bir de tüm devrimlerin inkarcısı Joan Baez ile Nazım'ın katline katılıyor.

* * *

Geliyor sıram
ansızın atlıyacağım boşluğa
ne çürüyen etimden haberim olacak
ne gözlerimin çukurunda dolaşan böceklerden.
durup dinlenmeden ölümü düşünüyorum
sıram yakın demek.

* * *

1961 yılında Laypsig'de yukardakini ve 1960 yılında Akdeniz'de aşağıdakini yazıyor. Bu sonuncu benim en çok sevdiğim şiirleri arasındadır.

* * *

Sonra, yıldızlar inip kondu telgıraf tellerine,
karanlıksa yağmur gibi çarpıyordu tirene,
kadınım telgıraf direklerinin altında duruyordu,
koynumdaymış gibi de yüreği küt küt vuruyordu,
direkler gelip geçiyordu oklımıldamıyordu yerinden,
hıç durmıyacakmış gibi gidiyordu tiren
boğuluyordum kederden.
Sonra, birden anladım ki, yıllardır, ama uzun
yıllardır bu tirende yaşıyorum.
–ama, bunu nasıl, neden anladığıma hala
şaşıyorum–
ve hep aynı büyük, aynı mutlu türküyü
söyliyerek
sevdiğim şehirlere sevdiğim kadınlardan boyuna
uzaklaşıyorum
ve hasretlerini etimin içinde işleyen bir yara
gibi taşıyorum
ve bir yerlere yaklaşıyorum, bir yerlere
yaklaşıyorum.

* * *

Bir yerlere yaklaşırken bilge olma özelliklerini de kazanıyor; anlamanın büyük tadını yaşamaya başlıyor. Bir yerde "ama, bunu nasıl, neden anladığıma hala şaşıyorum" diyor ve kocalmaya alışırken de "anlamağa çalışıyorum inanmayı yitirmenin pahasına" diyerek yakınıyor. Benim çok anlayanın çok devrimci olamayacağı yolundaki teoremimin ipuçları Nazım'da da görülüyor.

Nazım'ın iyi bir tanığı olan Vala Nurettin şunları da kaydediyor: "Eski haşinliği kalmamıştı. Belki yaşı, belki hapishane tecrübeleri zekasının dehasının yanına bir de minimini kurnazlık katmıştı. İşte bu tel, vaktiyle karakterinin sazında hiç yoktu. Hoşgörürlükle hafiften alay etmesini de öğrenmişti. Gönül alıcı, hatta politikacı olmuştu." Bu, Nazım'ın ikinci dönemini haber veriyor.

Nazım'ın iki döneminden söz edilebilir mi; tartışılması gerekiyor. Bir mektubunda "gün geçtikçe kendimin gitgide daha kuvvetle politik bir varlık olduğunu anlıyorum" diye yazıyor. Bunlara bir de şunu ekliyor: "Bundan dolayı da seksüel, cinsi kıskançlığın haricinde bende ya sevgi ya nefret ve düşmanlık var. Fakat haset yok. Felsefede materyalist, hayatta idealist olmanın, olmaya çalışmanın bir hususiyeti de bu olsa gerek." Sevdiğini sandıklarını cinsel olarak kıskanmayı sürdürüyor; gerçekten hiç kimseyi kıskanmıyor. Anlamaya başladıkça inanma, Nazım'da sevgi ve düşmanlık ikilemi olarak ortaya çıkıyor.

İki dönemi var mı; denemeyi öneriyorum. Uzun hapisliğine kadar olan dönemi birinci, uzun hapisliğini interregnum ve bundan sonraki kısa yaşamını ikinci dönemi saymayı teklif ediyorum. Birinci dönemi, çocuksu yaratıcılık ve coşkunluk dönemidir.

Önemli olan hapse girmek mi, hapse girmekten korkmamak mı; eğer ikincisi önemli ise, Nazım Hikmet, Doktor Hikmet, İsmail Beşikçi, bu önemlilik çerçevesinde, aynı mayadan gelen üç isim oluyor. Bir kez hapse girmenin uzunluğunun karşısına, hapsi komşu kapısı yapmak yüreklilik, inançlılık ve devrimcilik işaretiyse, Beşikçi, Hikmet ve Nazım'ın, neredeyse ne zaman hapse girip ne zaman çıktıklarını saptamak zor oluyor. Bu dönemde Nazım, bir kurtuluş ile bir kuruluş arasında gidip gelen bir coşku olarak görünüyor; Anadolu'nun kurtuluşu ile Sovyet düzeninin kuruluşu, Nazım'ın tutkusudur.

Söylene söylene çok doğal görünüyor; aslında devrimci bir tutumu sergiliyor. İki yandan paşazade Nazım, İstanbul'daki rahatı bırakıp Anadolu'nun ateşine geçiyor ve burada duramıyor, Moskova'nın çılgınlığına koşuyor. Bu bir büyük coşkuyu ve büyük serüven duygusunu yansıtıyor; Nazım, Türkler arasında, başka bir ülkenin devrimini kendi devrimi saymanın da başlatıcısı olmanın onurunu taşıyor.

İki devrim Nazım'ın kişiliğidir.

Milli demokratik devrim ile sosyalist devrim arasında gidip gelme Nazım'ın devrimci ancak tutarsız yanlarını açıklıyor; sosyalist devrime koştukça enternasyonalist, milli demokratik devrime yöneldikçe millici oluyor.

Nazım, milli demokratik devrime bağlı olduğu ölçüde enternasyonalist olamıyor. Ancak sağlam bir enternasyonalist yanı var; bu nedenle, Kürt davasını görmezlikten gelmek durumunda kalıyor.

Türkiye Komünist Partisi'nin son çözümlemede millici burjuva demokratik programı, güçlü bir devrimci enter-

nasyonalist damara sahip Nazım'a sadece hapislik getiriyor. Kişiliğinin ve kariyerinin açmazı buradadır; içeride tutucu bir devrime sahip çıkmak, sosyalist kuruluşta hep uç programlara bağlı olmakla telafi edilebiliyor. Daha sonra aleyhine kullanılıyor; Nazım, Sovyetler'deki ayrılıkta, başında, Trotskiy'in enternasyonalist devrimci söylemine bağlanıyor.

Sovyet komünizminin belki de en büyük zaafı, hep iki kanalı birden yaşatmasıdır; 1930 yıllarının başlarında Komintern'de iki kanat çarpışıyor. Görünürde egemen olanlar, "sınıfa karşı sınıf" programının sahipleri devrimcilerdir; Nazım, bunların mesajını olduğu gibi alarak, İstanbul'da "putları yıkıyoruz" kampanyasını başlatıyor.

Resimli Ay'dadır; Nazım, eninde sonunda, Resimli Ay dergisinin ve bunun kurucuları Sabiha ve Zekeriya Sertel'in çocuğudur. Saf Nazım, çocuk Nazım, politika bilmez Nazım, Komintern içindeki sağ eğilimin gücünden haberli olmuyor; bunların Tkpkp yönetimindeki uzantıları Nazım'ın altını oymakta gecikmiyorlar. Nazım Hikmet bir yanda Doktor Hikmet diğer yanda, 1930 yıllarının başlarında Türkiye'de "sol" bir komünizmi temsil ediyorlar; Komintern'de Dimitrov'un yükselişiyle, Tkpkp kemalizmle tam bir anlaşma ve uzlaşma dönemine giriyor. İki Hikmet, ya bunu anlayamıyorlar ya da duymuyorlar; uzun hapislikleri bu yüzdendir. Gerçi 1937 yılına doğru Doktor Hikmet, dönüş işaretleri veriyor; ancak artık vakit çok geçtir. Tkpkp, kemalist Türkiye'nin yaklaşan uluslararası gerginlikte Sovyet yanlısı bir politika izlemesi pazarlığında kendisini tasfiye ediyor ve iki Hikmet, çağdaş Don Kişot görünümüne düşüyorlar.

Nazım Hikmet'e indirilen acımasız hapislik darbelerinde Silahlı Kuvvetler'in henüz devrim ve sol söylemin etkisinden kurtulamayan, şiir okuyan, sanata meraklı genç subaylarına gözdağı vermek ve orduyu depolitize ederek daha sonra tümüyle sağcı bir aygıt haline getirme planlarının önemli bir yer tuttuğundan kuşku duymuyorum. Çocuk Nazım, bu haince programların alevinde yanıyor, pişiyor ve temizleniyor.

Uzun hapislik yılları Nazım'ın içinin dağlandığı dönemdir.

İkinci dönem şiirlerinde bu yanarak arınma sürecinin etkilerini görüyorum.

Birinci dönemde aktif politikacı Nazım, ikinci dönemde, dünya sosyalizminin "cephe" örgütlerinin bir propagandisti olmaktan ileri gidemiyor. Hem Zeki Baştimar ve hem de İsmail Bilen'in Nazım'ı her türlü politik sorumluluktan uzak tutmak istemeleri ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin bunu onaylaması son derece ilginçtir; geçmişteki trotskist suçlamasının bunda etkisi olabilir. 1930 yılı başlarında "parti disiplini" kaygısını atabilmiş olmasının da etkisi olacağını sanıyorum; neden ne olursa olsun, bu ikinci döneminde Nazım, ne Türkiye partisinde ve ne de bir başka ülke hareketinde etkin bir yere sahip olabiliyor.

Bu dönemde "front" örgütlerinin forum ve toplantılarında sık sık görünüyor, çok dolaşıyor ve çok şiir yazıyor. Şiirlerini de ikiye ayırmak mümkündür; gezdiği ve gördüğü yerlere ait gözlemlerini dizeler haline getiriyor ve Türkiye'deki Bayar-Menderes rejimine karşı anti-emperyalist ve ajitatif şiirler yazıyor. İkinci dönemin bu şiirlerini, gezi şiirleriyle ajitatif şiirlerini beğenmek mümkün görünmüyor; çoğuna şiir demek bile imkansızdır. Bir de bu dönemde, insan, yaşam, kadın, yalnızlık ve ölüm üzerine yazdıkları var; bunların hepsini seviyorum ve bunların hepsini yüksek şiirler olarak görüyorum.

Ne yazık, Nazım'ı sevenler Nazım'ın bu şiirlerini bilmiyorlar.

* * *

İyice yaklaştı bana büyük karanlık,
Dünyayı telaşsız, rahat
seyredebiliyorum artık.
Artık şaşırtmıyor beni dostun kahpeliği,
elimi sıkarken sapladığı bıçak.
Nafile, artık kışkırtamıyor beni düşman.
Geçtim putların ormanından
baltalayarak
ne de kolay yıkılıyorlardı.

* * *

Artık söz sarhoş edemiyor beni,
ne başkasınınki ne kendiminki.
İşte böyle gülüm,
iyice yaklaştı bana ölüm.
Dünya, her zamankinden güzel, dünya.
Dünya, iç çamaşırlarım, elbisemdi,
başladım soyunmağa.
Bir tiren penceresiydim
bir istasyonum şimdi.
Evin içerisindeyim,
şimdi kapısıyım kilitsiz.
Bir kat daha seviyorum konukları.
Ve sıcak her zamankinden sarı,
kar her zamankinden temiz.

* * *

Bu ikinci döneminde Nazım, birinci dönemiyle ilgili

olarak, köktenci olmasa da bazı önemli düzeltmeler de yaptı; coşkulu döneminin coşkusunda önemli iskontolar yazdı. Bana göre en önemli girişimlerinden birisi olan putları yıkma kampanyasını düzeltti, sahiplenmez oldu. Birinci döneminde "front" örgütlenmesi tipi çalışmaları yoktu; ikinci döneminde, geçmişine, bu tür örgütlenmelerin gözlüğünden baktı.

Vala Nurettin'in kurnazlık dediği, bu olabilir; uzun hapisliğinin etkilerini kabul etmek gerekiyor. Bu kabul sırasında Türkiye aydınının önemli ikiyüzlülüklerinden birisine daha işaret etmek zorunluluğunu duyuyorum; İkinci Savaş'ın sonuna kadar hapisteki Nazım yüzüstüdür. Celile'den başka kapısını çalanın olduğunu sanmıyorum; Piraye'ye düşkünlüğünün bu terkedilmişlikle çok yakın bir ilişkisini görüyorum. Piraye'nin oğlu Mehmet Fuat'ın makaslayarak yayınladığı mektuplarda ve şiirlerde bile, hapis ziyareti için Piraye'ye bir yalvarma var; ayrıca Nazım, hapiste kazandığı parayla Piraye'ye yardım etmeye bile çalışıyor. Kimse bu dönemde Nazım'ın mapus kapısını çalmıyor.

Büyük bir talihsizliktir. Hapse girmiş ve arkasından savaş çıkmıştır; savaş büyük sorun ve Nazım hapiste unutuluyor. Unutmayan annedir; Kemal Paşa ölünce, İsmet Paşa, Kemal'in uzaklaştırdığı kurtuluş paşalarını yanına topluyor. Ali Fuat Paşa da bunlar arasındadır. Nazım'ın büyük dayısı ve bu sırada bakan Ali Fuat Paşa, başka yerlerde de yazdım, iyi niyetli ve aciz bir insancıktır, Nazım'ın affı için imkanlar arıyor. İşte ünlü "Kuvay-ı Milliye" manzum öyküsü bu arayış ve pazarlıklar içinde ortaya çıkıyor ve yazılmış oluyor.

Nazım, bir mektubunda, "Milli destanı İsmet İnönü'den izin alıp neşretmek hususundaki teklifini kemali ciddiyetle mütalaa etmekteyim" diye yazıyor. Bir mektubunda ekliyor: "Bilirsin ya benim Milli Kurtuluş hareketine dair bir büyük ve yazılmakta olan destanım vardı, hani bizim dayı Ali Fuat Paşa ile İsmet Paşa pek beğenmişlerdi, işte onu devam ettiriyorum." Bir başka mektubunda ise şunlar yer alıyor: "Dehşetli iyi haber aldık. İsmet İnönü haber yolladı. (Günahsız olduklarından eminim. Merak etmesinler. Her şey düzelecektir. Bütün kanun yollarına müracaat etsinler ve Temyiz tasdik ettiği takdirde dahi bana yazsınlar. İnşallah Nazım Hikmet yakında Ankara'ya gelir, Ulus'ta çalışır) demiş."

Bir başka mektubunda ise şu bilgiler var: "Dayı Paşa iki tane iadei muhakeme istidası yazdırıp kendiliğinden bana annem vasıtasıyla yolladı." Bu Kuvay-ı Milliye destanları yazdığı dönemdir.

Af ile özgürlüğüne kavuşma heyecanı ile Nazım'ın, Kurtuluş Savaşı ile ilgili resmi görüşe çok yaklaştığını

söylemek mümkün mü; bu önemli şiirinde çok büyük tarih yanlışlıkları var. Kınamıyorum: saf çocuktur, yalnızlığın içinde yalpaladığı bir dönem olabiliyor.

Bitiriyorum. Uzun bir terkedilmişlik döneminden sonra sosyalist vatana geçiyor. Sosyalist vatanda ise seyahat ve sevgili bolluğu içinde sadece ataleti buluyor; bu coşkulu ve heyecanlı adam, uluslararası "demokratik cephe" toplantılarının bir süsü olarak kalıyor.

Ne yazık, hapisliği bir uzun sıcak savaşa ve sosyalist vatandaki günleri bir daha uzun soğuk savaşa denk düşüyor. Talihsizdir: Türkiye, soğuk savaşın en kıraç ve en kısır topraklarından birisidir. Bu dönemde Türkiye bir Orta Çağ engizisyonunu yaşıyor; Nazım, bu engizisyon rahiplerinin acımasız hedefi oluyor. Kendisi hapse konmuş, kitaplarının hiçbirisi mahkeme konusu olmamış bu güzel insanı okumak ve sevmek, en büyük suç sayılıyor.

Bu güzel insanı okuyup sevmek suç olmuştur.

Şimdi oligarklarla bütünleşmiş bir bölük dönek bu güzel insanı yeniden öldürmek girişimi içindeler; bu güzel insanın devrimci ve enternasyonalist yanını bir yana atıp, millici şiirlerini ön plana çıkararak sistemin bir parçası haline getirmek istiyorlar. Tiksindirici platformlara çıkıp Yunus şiirlerinde bile geçen "yoldaş" sözcüğünü, Nazım şiirlerinden temizliyorlar.

Nazım, devrimcidir.

Türkiye ile en son sevincinin yine bir devrimci gün olduğu anlaşılıyor.

Türkiye gençliği, 1950 yıllarında, bugünkü gibi devletin bir parçasıydı, 1950 yıllarının ortasından itibaren kurtarma mücadelesini başlattık; bu mücadelenin içinde ve zaman zaman da başında yer alıyordum. Türkiye gençliğinin polisle çatışması, 1958 ve 1959 yıllarında Cağaloğlu'nda başlıyor; 28 Nisan 1960 İstanbul Beyazıt Meydanı ve 29 Nisan 1960 Cebeci çatışmalarıyla sürüyor. Beyazıt Meydanı'nda Malatyalı Turan Emeksiz öldürülüyor ve Nazım kalemi eline alıyor.

* * *

Bir ölü yatıyor
ondokuz yaşında bir delikanlı
gündüzleri güneşle
geceleri yıldızların altında
İstanbulda Beyazıt meydanında.

Bir ölü yatıyor
ders kitabı bir elinde
bir elinde başlamadan biten rüyası
bin dokuz yüz altmış yılı Nisanında
İstanbul'da Beyazıt meydanında.

Bir ölü yatıyor
vurdular
kurşun yarası
kızıl bir karanfil gibi açmış alnında
İstanbul'da Beyazıt Meydanında.

Bir ölü yatacak
toprağa şıp şıp damlıyacak kanı
silahlı milletim hürriyet türküleriyle gelip
zaptedene kadar
büyük meydanı

Çok heyecanlandığı anlaşılıyor; bir rastlantıdır, benim için de büyük heyecan kaynağı oluyor. Tkpkp-Tip tarih yazıcılığı, 28/29 Nisanları hep görmezlikten geldi; çünkü içinde yoktular. Ben, Türkiye İşçi Partisi'nin içinde olduğum sıralar, 28/29 Nisanların çok içinde olduğum ve hatta önderlerinden birisi sayıldığım için, bu ihmali düzeltemedim. Çok önemlidir; şair, bunu seziyor.

1950 yıllarının ikinci yarısında yükselen ve önlerinde benim de olduğum burjuva-demokratik yükselişin bazı dramatik yanları var. En dramatik yanı, bu gençlik hareketinin liderlerinden biri olarak ben, hep komünist ve üstelik Tkpkp'li olmakla suçlandım; Tkpkp'li değildim, çünkü, elimde idare lambası Türkiye Komünist Partisi'ni arıyordum ve bulamıyordum. Daha sonra, Tip önderi olan, Mehmet Ali Aybar ve Behice Boran ya da Sadun Aren'le birlikte oldum: bu dar dönemde, hiçbir yardımlarını görmedim, tanımıyordum ve üstelik bilmiyorduk. Kimisi avukatlık, kimisi öğretim üyeliği ve kimisi de küçük bir tercüme bürosu çalıştırıyordu; bize tanıdık çıkmadılar.

Ben, bu dönemde, en çok yardımı, çok büyük bölümü, sosyal içerik belirince, hain olan burjuva demokratlardan gördüm. O dönem, solcular açısından, yalnızdım. Yalnızdık.

* * *

Bu nedenle mi, Nazım'ın yalnızlığını, netlikle görebiliyorum; mümkündür.

Nazım, İkinci Vatanı'nda da yalnızlığını duyduğu için, bizim, eylemliliğimizden heyecan aldı. Mümkündür.

Nazım Hikmet, hem yalnız ve hem de insansızdı.

Belki de bir aç kurt gibi sevmesi bu yüzdendi.

Yalnızlık, insansızlık, aç kurt türü sevme, bir tür insanın yazgısıdır.

* * *

Kaybeden bir aileden geliyordu.

Geçmişinde görkem, babasında yoksulluk vardı. 'Piraye" adında, içi yoksul ancak tutkulu ve aynı zamanda mutsuz bir komşu kadına acıdı mı, tutuldu mu; söyle-

mek zordur ve ancak ben yine de birinci görüşe eğilim duyuyorum. Fakat, tutkuya muhtaçtı.

Neden sadece, en az olumlu anlamıyla, "romantik" bir öykü olarak görülüyor? Nazım-Piraye ilişkisi üzerinde neden soğukkanlılıkla durulmuyor? Bir: Nazım, hapiste para kazanıyor ve hapisten Piraye'ye para gönderiyor ve Türkiye aydın aklı büyük bir alçaklıkla, bunun üzerinde düşünmek istemiyor. Tembeldir. Nazım'a dışarıdan bir kuruş gelmediği kesindir ve aşkında sorumsuz, insanlığında pek sorumlu bu çocuk, mutsuz komşu kadınına, hem şiir ve hem de para gönderiyor. Türkiye entelejansiyası adına ne büyük acımasızlık ve Nazım, adına nasıl bir çaresizlik; bunun için, bin bir gece masallarının arkasına gizleniyorlar. İki: Mutsuz ve tutkulu komşu kadını Piraye'ye yine de şükretmek gereği var; çünkü, bir başkası, Nazım'a mektup bile yazmıyor.

Piraye hariç, Nazım'ın bu büyük hapislik dönemi, hapishaneler arası mektuplaşmalar dönemidir.

* * *

Uykusuz geceleri Berjenskinin
benimkilere benzer olmalı

* * *

Benimkilere de benziyor.

* * *

İnsan aklı, en çok, zamanları üstüste bindirmekle malüldür.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Nazım, hapiste, yapayalnız bırakılmıştır. Nazım'a ilgi, İkinci Büyük Savaş'ta, sözde "demokrasi cephesi" zaferinden sonra başlıyor; akrabalarının ve hırslı güzel kadınların ilgisi, yavaş yavaş doğuyor ve ısınıyor. Ancak bu da kısa sürelidir.

Münevver de aynı soydandır; güzel, parlak, hırslıdır. Kaybeden bir aileden geliyor ve yükselmenin peşinden koşan bir içgüdüye sahip bulunuyor. Hapisliğinin sonuna doğru, sözde demokrasi zaferiyle birlikte, Nazım yükselmeye başlıyor ve hep uzağında olan bir üne yaklaşıyor. Münevver in Nazım'a yaklaşması da bu zamana rastlıyor.

Ancak, faşizm yenilse de, tekelli düzen olarak kendisini sürdüren faşizm, yeni lideri Amerika Birleşik Devletleri'nin öncülüğünde, yeni bir savaşa ve gerçekte Soğuk Savaş'a hazırlanıyor. Bu, yeni bir yalnızlaşmanın gizli kuryesidir.

* * *

İlginç değil mi? Nazım, hapisten çıktıktan sonra İstanbul'dadır ve kaç Türk aydını, bu dönemde Nazım ile ilgili anı bırakıyor? Benim çeşitli anılardan bulabildiğim, Nazım hapisten çıktıktan sonra, Anadolu yakasında bir evde. bir tek aydın partisidir; Ruhi Su sazıyla türküler söylüyor. Başka bir anı bilmiyorum; hapisten çıkan Nazım'ın yine yalnız kaldığı sonucuna varmak gereğini duyuyorum.

Doğru mu?

Peki, Nazım'ın ülkeyi terk edişi ile ilgili olarak ortaya çıkan ve bilinen tek isim kimdir? Nazım'ın Türkiye'den ayrılışı ile ilgili olarak şimdiye kadar, ülke içinden, bilinen tek isim Refik Erduran'dır ve buna hiçbir itiraz bulunmuyor. Refik, henüz onaltı onyedi yaşında bir delikanlıdır ve sözcüğün diğer anlamında da "delikanlı" olarak hareket ediyor. Sol ile hiçbir ilgisi yok; varlıklı aileden geliyor ve serüven seviyor.

Nazım'ın, yalnız kaldığı topraklarından, çıkışında tek yardımı varlıklı bir ailenin, solu bilmeyen, daha sonraki yıllarda Amerika'yı seven, serüvenci bir oğlu oluyor. Bu son derece nettir. Nazım, polisten önce, etrafındaki bunaltıcı yalnızlıktan kaçıyor.

* * *

Yalnızlıktan kaçıyor ve insansızlığa düşüyor.

Şimdi daha açık yazabiliyoruz; Sovyetler Birliği'nin çöküşü, bu çöküntüde fahişeliğin, inançsızlığın, çift dinliliğin fışkırması, Nazım'ın trajedisini çok daha iyi anlamamıza imkan veriyor. Sovyetler Birliği'nin yeni insanı yaratacağını umuyordu; insanlık kıracına düştüğü anlaşılıyor.

* * *

Yalnızlık ve insansızlık, Nazım'ın yazgısıdır.

* * *

Dünyamda sabahleyin aç karnına içilen
cigarının tadı,
ölüm kendinden önce bana yalnızlığını
yolladı,
Kıskanıyorum öylelerini kocaldıklarının
farkında bile değiller
öylesine başlarından aşkın işleri.

* * *

İkinci Vatanı'nda, Nazım'ın, hiçbir işi yoktur.

Sadece "cephe" örgütlerinde bir konuşmacı ve şiir okuyucusudur.

Kadın olarak payına düşen, sadece koleksiyoncudur.

Bunlarla, sabahları, yeni bir dünyaya uyanmak imkansızdır. Nazım, sabahları, şafakta. ancak aç karnına tüttürülen bir sigaradan tad almaktadır.

Halbuki sabahlar, bütün kaygı ve düşüncelerden uzaktır. Düşünen bir insan için en büyük dünya sabahtır. Sevgi ve arzu, dünyasıdır. Sabah'tır. Yeni vatanında,

Nazım'ın sabahı yoktur.

* * *

Belki sevgili bildiği bir koleksiyoncu ve belki yaşam arkadaşı seçtiği bir türlücü, yan odada, bir hoyrat vücutla sabahı deniyor; "karısı" bile Nazım'ın ölümünü, vücudu çok soğuduktan sonra anlıyor. Nazım, ikinci yerde, sadece ve sadece kocaldığını farketmek zorunda kalıyor.

* * *

Bunu anlamak benim için çok zordur.

Çünkü benim kocalmaya hiç zamanım yoktur; zaman, benim için, bir boşlukta hızdır. O kadar hızla hareket ediyorum ki, "kocalma" sözcüğüne anlam veremiyorum. Fakat, bu toprakların, bu büyük çocuğunu anlıyorum.

Çocukluk arkadaşı Vala Nurettin, Nazım'ı, insan olarak, en iyi anlayandır. Nazım hep çocuk kalmış bir çocuktur.

Bir yolcu; yaşamının sonuna doğru bir yolcu olduğunu çok iyi anlıyor.

Yaşamın sonuna doğru, artık hep sarhoştur ve artık sarhoşluğu tanımıyor.

* * *

Artık söz sarhoş etmiyor beni,
ne başkasınınki ne kendininki.
İşte böyle gülüm,
İyice yaklaştı ölüm.

* * *

Son zamanlarında hep ölüm'ü duyuyor ve görüyor.

Bana göre, yalnızlıktan ve insansızlıktan kurtuluşu oluyor.

Dünyada cennete yaklaşıyor.

* * *

Sonra, birden anladım ki, yıllardır, ama uzun yıllardır bu tirende yaşıyorum.
-ama, bunu nasıl, neden anladığıma hala şaşıyorum-
ve hep aynı büyük, aynı umutlu türküyü söyleyerek
sevdiğim şehirlerle sevdiğim kadınlardan boyuna uzaklaşıyorum
ve hasretlerini etimin içine işleyen bir yara gibi taşıyorum
ve bir yerlere yaklaşıyorum, bir yerlere yaklaşıyorum.

* * *

Ne güzel.

Bir yerlere yaklaşıyoruz...

YALÇIN KÜÇÜK

SOL MARKSİZM

ÇIKIYOR

AKIŞ YAYINCILIK

Alan Sokal ile NewYork'ta Bir Söyleşi:

'Fransız Filozofları Sahtekâr mı?'

İki fizik profesörü, birlikte kaleme aldıkları amansız denemede, aralarında Lacan, Deleuze, Kristeva, Baudrillard, Virilio'nun da bulunduğu bazı Fransız aydınlarının, bilimsel terminolojiye yersiz ve aşırı bir şekilde başvurduklarını gösteriyorlar.

LE NOUVEL OBSERVATEUR: Böyle bir gürültü koparmak fikri nereden aklınıza geldi?

ALAN SOKAL: Bu kadar büyük bir skandala yol açacağını aklıma bile getirmediğim post-modern tarzdaki parodili makalem Social Text dergisinde yayımlandıktan sonra, kuşkulu ya da en azından gülünç alıntılarla dolu koca bir dosya bulunuyordu elimin altında. O zaman, adı geçen yazarların bilimsel kaynakları aşırı ve açıkça yanlış bir biçimde kullandıklarını, bilimadamları dışındaki kamuoyuna sade bir dille açıklamak ilginç olurdu diye düşündüm.

–Sahneyi Jacques Lacan ile açıyorsunuz ve deyim yerindeyse onu iyice hırpalıyorsunuz. Size göre onun ifadesi "ağır ve gösterişli", "muhataplarını aslında yüzeysel olan bir bilgiyle etkilemeye çalışıyor..."

– Lacan'ın çalışmaları üzerine genel bir değerlendirme yapacak kadar bilgili değilim ama matematik ve bazen de fizikle ilgili söyledikleri gözönüne alınırsa okurun kafasına topoloji, tor (mat. simit), cross-cut yuzeyler-doğrusu cross-cup olacak gibi bilgince sözcükler boca ettiğini ve çoğu kez bu sözcüklerin anlamına dikkat etmediğini belirtmeliyim. Söylediği şeyler yanlış değil ama tamamen anlamdan yoksun. Bazen de söylediklerinin bir anlamı olsa da, harcıalem şeyler, özellikle de yersiz şeyler söylüyor.

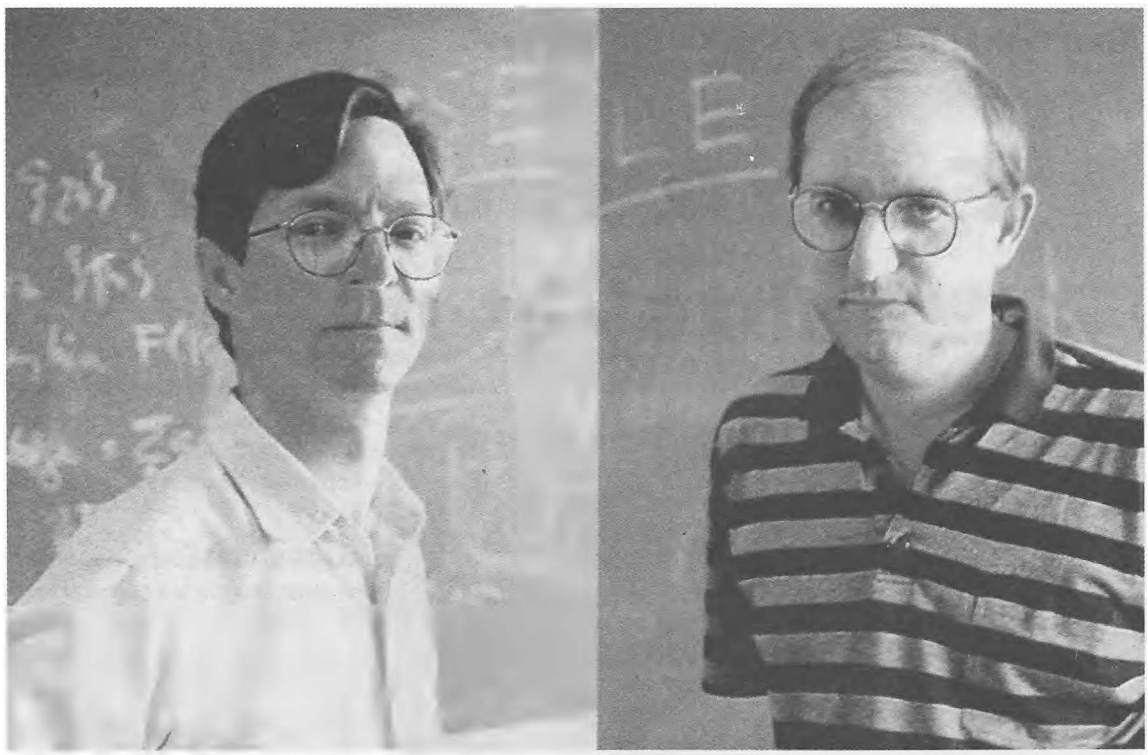

İki fizik profesörü olan Alan Sokal ve Jean Bricmont, Fransız aydınlarını eleştirdikleri "Entellektüel Dolaplar" isimli kitaplarıyla büyük bir tartışma yarattılar.

– Onu gülünçleştirmekten de kendinizi alamamışsınız: "Sertleşmiş erkeklik organını √-1 ile özdeşleştirmeyi düşündüğü için kendisine minnettarız" diyorsunuz...

–Doğrusu böyle bir formül insanı gülmekten öldürüyor. Kitabın ilk versiyonunda daha çok mizah vardır; ama sonunda kendimize hakim olduk: Çok saldırgan bir görüntü vermek istemedik.

– Roland Barthes'in göklere çıkardığı Julia Kristeva da elinizden kurtulamamış...

– Aşağı yukarı Lacan'ınkine benzer bir durum söz konusu orada da: Kristeva söz ettiği şey hakkında belli belirsiz bir fikre sahip ancak. Kümeler kuramı gibi matematik kavramlara dayandırmak iddiasında bulunduğu şiir dili üzerine biçimsel bir kuram ortaya koymak istiyor ama bağlantıyı saptamak zor. Bazı durumlarda ise gerçekten çok kaba hatalara düşüyor. Ancak bunların '60'lı yıllara ait eski çalışmaları olduğunu da belirtmek gerek, o dönemden beri değişti.

– Başka bir hedefiniz de, "Çok kırılmalı hiper uzaylar"dan söz eden Jean Baudrillard...

– Fizikte uzay kavramı da, hiper uzay ve kırılma kavramları da var. Ama çok ya da değişken kırılmalı hiper uzay deyince? İlk bakışta bilimsel gözükse de, aslında anlamdan yoksun ve gösterişçi.

– Bir edebiyat adamının, düşüncesini daha iyi aktarabilmek için bilimsel terimlere başvurması, bunları analojiler ya da metaforlar olarak kullanması doğal değil mi?

– Ama bunları uygun bir şekilde kullanmıyor; varolmayan terimler uyduruyor! Öte yandan, varolan terimleri kullansa bile, tamamen fantezi sayılması gereken zırvalar çıkıyor ortaya. Matematikten söz etmediği yerlerde de berrak değil. İnsan Baudrillard'ın neden söz ettiğini anlayamıyor. Bu en kötüsünden bir şiir...

– Ancak siz yapıtınızda, bilimsel dilin kullanılışını eleştirmekle kalmıyorsunuz, yapıtları da yargılıyorsunuz...

– Doğru. Lacan ile ilgili olarak yaptığımız gibi, genel bir eleştirinin taslağını çizıyoruz. Ama bunu sürdürmek bize düşmez, biz konunun uzmanı değiliz. Biz yanlızca başkalarının bu yolda ilerlemesini temenni ediyoruz.

– İyice hırpaladığınız Gilles Deleuze ve Felix Guattari ile ilgili olarak, fizik diploması aldıktan sonra felsefeye yönelen bir Fransız öğrencinin öy-

küsünden söz etmişsiniz. Ona Deleuze'ün Difference et Pepetetion (Ayrım ve Yineleme) adlı eleştirdiğiniz yapıtından matematikle ilgili bölümler okutmuşsunuz. Öğrenci yazarın nereye varmak istediğini anlayamıyormuş ama Deleuze'ün ünü çok büyük olduğu için bu metinlerin hiçbir şey ifade etmediğini söylemekten çekiniyormuş...

– Buna benzer tepkilere Birleşik Devletler'de de rastladık ve çok şaşırdık. Bazı çevrelerde, bir söylemin ne kadar karanlık olursa o kadar derin olduğu fikri yerleşmiş. Bizce aydınlar egemen söylemlerdeki gizemleştirmeleri kaldırmalılar, onlara kendi gizemlerini eklemekten kaçınmalılar.

– Paul Virilio'dan söz ederken, "insanın kesinlikle anlamadığı bir cümleyi bile bile yinelemesi inanılmaz bir şey" diyorsunuz. Sizce aşırılık ve sahtekârlık bütün aydınlarda mevcut mu?

– Bu yazarların kafalarının içindeki her şeyi merak etmiyoruz. Burada tek tek kişileri değil, bu sahtekarlıkları kabul eden ya da yüreklendiren kültürü hedef alıyoruz.

– O zaman, ayrı bir bölüm hasrettiğiniz Bergson'un özel bir durumu var.

– Bergson söz konusu olduğunda, sahtekârlıktan bahsedemeyiz. Bergson rölativite kuramını anlamak için gerçekten çaba harcamıştı ama felsefi ön yargıları o kadar güçlüydü ki, anlamasına olanak yoktu. Einstein ona kuramı açıklamak istedi, hatta bir araya geldiler ama yapılacak bir şey yoktu; Bergson, Einstein ile aralarındaki uyuşmazlığın felsefi olduğunu belirtti, oysa yalnızca fizik konusunda yanlışlar söz konusuydu.

– Kitabınızda mahkum edilen düşünürlerin tümünün Fransız olduğu belirtiliyor. New York'tan Fransız aydınlarına karşı bir haçlı seferi başlattığınız söylenebilir mi?

– Kesinlikle hayır! Birincisi, biz bütün Fransız aydınlarını değil, belli çalışmaları ele alıyoruz. Özellikle de Fransa'da yürütülen iktisat politikalarını eleştiren neo-liberal Amerikan iktisatçılarıyla aynı kefeye konulmak istemeyiz. Bizim asıl hedefimiz, sözü geçen Fransız yazarlarını kullanan ve onları anlaşılmaz bir şekilde putlaştıran Amerikan solunun belli bir kesimidir.

– Neo-liberal iktisatçılar da içinde olmak üzere başka pek çok aydına da ilişmiyorsunuz. "İktisadi etkenler"in rolü üzerine sözde bilimsel denklemler üreten bu iktisatçılar da en az ötekiler kadar gülünç değil mi?

– Doğru. Bu iktisatçılar en azından söz konusu denklemleri berrak bir şekilde ortaya koyuyorlar ve burada sahtekarlıktan söz edilemez. Ama söylediğiniz gene de doğru. İnsan bilimlerinde bilimsellik iddiasında bulunurken çok temkinli olmak gerekir ve bu günümüzde iktisat, sosyoloji ve psikolojide egemen olan akımlar için de geçerli.

– "Sağduya"ya tutucu bir şekilde seslendiğiniz için, eleştirilebileceğinizi düşündünüz mü?

– Tam tersi! Bizim savunduğumuz bilimsel kesinlik çoğu kez "sağduyu"ya karşıttır. Ayrıca şunu da belirtiyoruz: "Bilgi düşmanlığı, kafa bulandırmak ve bilim karşıtı tavırlar da, 'büyük aydınlar'a tapınma da solculukla bağdaşmaz." Sağcıların bizim söylediklerimizi siyasal amaçlarla kullanıp kullanmayacağını soruyorsanız, bu noktada Fransa ile Birleşik Devletler arasında ayrım yapmak isterim. Bizde sol aydınların siyasetle ilişkisi sizdekine göre çok daha berraktır. Dolayısıyla, evet, fikirlerimizin sağcılar tarafından kullanılması mümkündür. Ama biz ancak bir günlüğüne gündemde kalabiliriz. Ama ardından hemen, Hillary Clinton gibi daha kârlı konulara döneceklerdir. Bizim asıl amacımız, bunu özellikle vurguluyorum, Amerikan soluna bir mesaj yollamak, onu uykusundan uyandırmaktır. Bu kitabı önce Fransa'da yayımlamamızın sebebi, eleştirdiğimiz yazarlara karşı dürüst olmak kaygısıydı ve özellikle de Atlantik'in öbür yakasından Fransızkarşıtı bir saldırıya geçiyormuşuz izlenemi vermemek kaygısıydı. Bu arada şunu da belirtmeden edemeyeceğim, Lacan'dan bazı bölümleri dalga geçmeden İngilizceye çevirmek mümkün müdür diye soruyorum kendime.

– Son iki yüzyılın büyük bölümünde sol, bilimin bilgi düşmanlığına karşı mücadelesiyle özdeşleşti. Sizce bu tavır ne zaman sapmaya başladı?

– Birbirinden kavramsal olarak farklı, ama karşılıklı olarak birbirini destekleyen iki sapma sözkonusu. Birincisi, bizim sözünü ettiğimiz Fransız yazarlarında gözlenen ve altmışlı yıllarda belli bir ilgi gören, bilimsel kesinliği umursamamak tavrıdır. Bu tutum o dönemden beri Fransa'da az çok etkisini yitirdi, ama 1980-90'lı yıllarda başka ülkelerde yaygınlaştı. Buna karşılık düşünce alanında, izafiyet, 1970'li yıllarda özellikle anglo-sakson dünyasında gelişti ve daha sonra Fransa'da yaygınlaştı.

– Peki şimdi sözkonusu olan nedir?

– Çok belirsiz bir düşünce akımını tanımlamak oldukça güç bir iş. Düşünce alanında izafiyet daha çok bir Zeitgeist, bir çağ zihniyetidir. Bu, sözgelimi, dış dünyadan aldığımız bilgiyle ilgili olguları, aydınlık

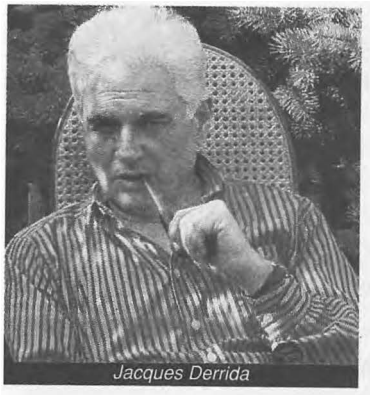
Jacques Derrida

Jacques Lacan

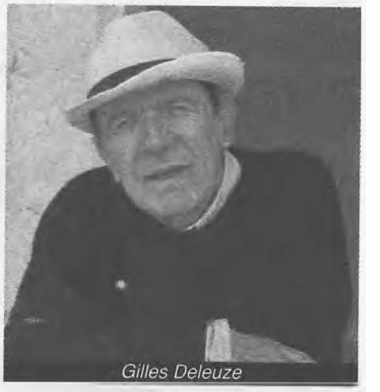
Gilles Deleuze

bir şekilde ayırt etmek anlamına gelir. Böylece köktenci bir izafiyete varılır ki, buna göre modern bilimsel kuramlar öne sürülebilecek pek çok mitten ya da hikayeden bazılarıdır.

– Somut bir örnek verebilir misiniz?

– Yergi yazımın yayımlanmasından sonra New York Üniversitesi'nde bir toplantıya katılmıştık, dinleyicilerle bir saatten fazla bir süre, Amerika yerlilerinin kökeni üzerinde tartıştık. Sonuç olarak ortada iki kuram vardır: Birincisi, bilimsel olanı, yerlilerin Asya'dan geldiklerini öne sürmektedir; bazı yaradancılık yanlılarının öne sürdüğü ikinci kuramsa, yerlilerin en azından ruhlarla dolu bir yeraltı dünyasından çıktıklarından beri hep Amerika'da yaşadıklarını iddia etmektedir. İşte tam o sırada bir İngiliz antropolog her iki kuramın da "geçerli" olabileceğini öne sürmekten çekinmedi. Bu tutum beni isyan ettirdi, Çünkü söz konusu iki kuram, birbirleriyle tamamen çelişiyorlar.

– Biz yine sözünü ettiğimiz sapmaların nedeni konusuna dönelim. Akla sahip çıkan solun nasıl olup da bu yanılgıya düştüğünü siz nasıl açıklıyorsunuz?

– Burada da, daha bilgili kişilerce devam ettirilmesini istediğimiz bazı adımları atmakla yetiniyoruz. Bizce ilk etken, ABD'de altmışlı yıllarda ortaya çıkan yeni toplumsal hareketlerdir. Bu hareketler insan haklarıyla, daha sonra da feminizmle, homoseksüellerle, azınlıklarla ilgilendiler. Çok iyi şeyler yaptılar ve geleneksel solu da haklı olarak eleştirdiler. Ancak sorun şurada ki, bu hareketlerin bazı akımları geleneksel solun dar ekonomizminden vazgeçmekle kalmadılar, "aşırı bilimsel" saydıkları akılcı bakış açısından da vazgeçtiler. Hatta bazı feministlerin "akılcılık erkek egemenliğinin bir aracıdır" dediği oldu.

– Sol aydınların, siyasal cesaretlerini yitirdiklerinden de söz ediyorsunuz. "Hiç acımasız bir liberalizm, zamanımızın aşılması mümkün olmayan ufku haline gelmiş görünüyor, adalet ve eşitlik idealleri hiçbir zaman bu kadar ütopik hale gelmemişti" diyorsunuz. Yani acı gerçeklerden uzaklaşmak için laf edebiliğine mi sığınılıyor sizce?

– Evet. Paranın gücüne saldırmak yerine, dil gibi daha kolay şeylere saldırılıyor. Bana kalırsa yeni Amerikan toplumsal hareketleri dille fazla uğraşıyorlar. Siyasal açıdan doğru olanı ifade etmek için aşırı özen gösteriyorlar.

– Kendi fildişi bilgi kulelerine çekilmiş bilim adamlarının sorumluluğundan pek söz etmiyorsunuz...

– Bilim adamlarının dışında kalanlara bilimleri çok kötü bir şekilde öğreten eğitim sisteminin sorumluluğunu unutmamak gerek. Eğitim kötü olduğu gibi, bilimlerin özünü de zedeliyor: Eğitim sistemi çoğu zaman otoriter, oysa bilimsel tutum tam tersi olmalıdır. Haklısınız, bazı bilim adamlarının da sorumlu olduğu doğrudur. Bilim, özü gereği demokratiktir. Bir kuram ancak mantıksal tutarlılığa ve somut gerekçelere sahipse saygınlığı hakeder. Ama aynı zamanda herkesin ulaşabileceği bir konumda bulunmalıdır. Buradan her şeyin, herkesin anlayabileceği tarzda olmasını istediğim sonucu çıkmamalıdır. Sözgelimi ben de fizik ve matematikle ilgili çalışmaların yüzde doksanbeşini anlamıyorum, ama buluşlarının yaygınlaşması için çaba gösteren, bunları anlaşılır bir şekilde açıklayan bilim adamlarının çıkması iyi bir şeydir. Bilimi aydınlık bir şekilde açıklamak zor bir iştir ve hepimizin yeteneğe sahip olduğunu iddia edemeyiz. Ama biz yine de kitabımızda bunu yapmaya çalıştık.

Konuşmaları derleyen:
Philippe Boulet-Gercourt

Gönülde İhtilal

Şirin AKTEMUR

Sebep sensin gönülde ihtilale
Sürüklersin beni sonsuz melale
Bilirsin müptelayım ben ezelden
Belay-ı ateşe belki hayale

Gönülde ihtilallerin, gönülde ihtilal yaratanların azaldığı bir menopoz dönemde, Bilgesu Erenus, son romanı "Göz"de, gönülde ve beyinde ihtilal yaratıyor.

Yazar, romanda da menopoz olarak adlandırdığı yaşadığımız dönemin tanımını şöyle yapmaktadır: "... bu sancılı dönem, kadın erkek, yaşlı genç diye ayırmıyor artık, hatta sınır, ülke, din, milliyet de ayırdığı yok, bütün dünyayı sardı çoktan; her yüz kişiden en az dördü menopoz belirtileri göstermekte yeryüzünde." Duyarlı insanlar, istenmeme, yok sayılma, işe yaramama ve artık üretkenliğini yitirme korkularıyla, kitlesel olarak, böyle bir girdabın içinde, haksızlıklara karşı çıkacakları yerde, kendilerine zarar vermekteler. Roman kahramanları da bu sancılı süreç içinde bizlerle biraradalar.

Roman, tarihi, sosyolojiyi, felsefeyi, psikolojiyi ve politikayı en "romansı" halde içinde barındırmaktadır. Kişiler ve kişiler arasındaki ilişkiler üzerinden oluşturulan bir politik çerçeve çizilmiştir. Yüzeydeki bu ince politik çerçeveden, romandaki ilişkiler ve kişiler çözümlenebildiğinde, gerideki derin politik çerçeveye ulaşılabilmektedir. Yazar bilinçli seçimi olan bu biçimle, okurunu zorlamakta, düşündürmekte ve içerikle bütünleştiğinde sarsmaktadır.

Kurgudaki ustalığın zekasıyla, romandaki olaylar şaşırtıcı sürprizli bir gelişim içindedir. Ancak bu, gözboyayan bir şaşırtmaca değildir. Cengiz Gündoğdu'nun Bilgesu Erenus'un "Gece" romanı için dediği gibi "Ne oluyor değil, nasıl oluyor" sorusu oluşmaktadır okurda, önce bir merak, öğrenme merakı uyandırıyor. Dolayısıyla okuyucuyu bırakmıyor, takip ettiriyor; ardından, öğrenilenin şaşırtıcılığı geliyor. Ancak bu, kesinlikle bir şaşkınlık değil. Bilinenlerin tekrarlanması, beklenenin, istenilenin yarattığı coşkunluk, ajitasyon hiç değil. Yeni olanın sunulması var. Beklenenin ötesinde, yeni olanın şaşırtması bende, okuyanda bir kıpırdanma ve heyecan yaratmakta. Romanla oluşan bu mutluluk bir catharsis değil, hareketi doğurmaktadır. Bu nedenle okuyanda ve yaşananlarda yaratılan geniş bir sorgulama süreciyle, kararlar aldıran bir roman. Tüm aydınların ve kemalistlerin de okumaları gereken bir roman, kendilerini sorgulamaları, huzursuzlanmaları, dağılan yanlarını toplamaları ve kıpırdanmaları için. Ayrıca, aydınların okuyarak, bu kez yazara da küsmeyecekleri bir eser. Çünkü romanın diğer kahramanları da, Güliz de, Cengiz de hâlâ içlerinde pırıltılar, küçük umutlar taşıyorlar. Yani okur olarak sizin onlarla benzer yanlarınız olduysa, sizin için de hâlâ umut var demektir. Aydınlar için varolan bu umut, halk için de var. Bilgesu Erenus'un bitmeyen umuduyla hep söylediği gibi; "Bu topraklarda umut var" ve elbette devamı Yalçın Küçük'ün sözleriyle, "Bizim kuşağımız sosyalizmi yaşayacak."

Roman kişilerine baktığımızda yazar, Güliz üzerinden poldi (fazla hümanist, salak) aydınlara, Cengiz üzerinden geçmişine ihanet edenlere, köyle kent arasında, devrimciyle burjuvazi arasında kalmışlara değinmektedir.

Güliz ve Cengiz öğrencilik, solculuk yıllarında tanışmışlardır. Güliz yalı kızı olmaktan, Cengiz köy çocuğu olmaktan utandığı için evlendiler. Geleceklerini birbirlerinin yaşamında, kişiliğinde bulma ve kurma umuduyla birleştiler. Güliz'inki onurluca bir karardı. Ancak, Cengiz ve yaşam, Güliz'in onurunu, hayalini kırdı. Cengiz'in geçmişteki yoksulluğu ise, şimdi Cengiz'de kişilik yoksunluğuna yol açmıştır. Avukat Cengiz önceden siyasi suçlu arkadaşlarının davalarına girerken şimdi mafya davalarına da girmektedir, kendi tabiriyle "yeni yetme solcular"ı sevmez, ölüm orucunda altmış üç günden sonra ölenler için ise dönemin Adalet Bakanı'yla aynı şeyleri düşünmüştür. Ancak "altmış üç günün ardından kadınlı erkekli tam on üç insan, canlarını

yöneticilerin ve Cengiz'in yüzüne fırlatırvermişti işte, bir tokatınışcasına, şırak!" ve birden, bunları düşündüğü için dehşetle irkilir Cengiz. Çünkü neyseki hâlâ vicdanı vardır. "Kendisi de halk çocuğu olduğu halde" yalının vefakâr emektarı Kezban Hanım'ı çok anlayamamıştır, fakat daha sonra ona karşı da vicdan azabı duyacaktır. Güliz ise o evde en çok Kezban'la anlaşabilir.

Cumhuriyet kuşağından, entellektüel bir ailenin psikolog kızlarıdır Güliz. Evlenene kadar ailesinin korumasında, evlendikten sonra da Cengiz'in kollarında bir yaşam sürmüştür. Dolayısıyla bu insanların, Güliz'in yaşamında hep bir korumacı müdahaleleri olmuştur, onun riske girmesini engellemişlerdir.

Güliz bulunduğu yerden ve tavrından/tavırsızlığından hoşnut değildir. Güliz'in en pırıltılı yanlarından biri de roman boyunca taşıdığı bu huzursuzluğudur. Huzursuz ve birçok sorundan dolayı kendini de sorumlu hissediyor. Örneğin, sokaktaki dilencilerden hem korkuyor hem de onlara karşı kendini sorumlu hissediyor. Hatta birgün kendisinden hesap sormalarından korkuyor. Çünkü yaşamından utanıyor ve aslında bu haliyle "ben ne yaptım?" sorusunu, bir iç hesaplaşmayı yaşıyor. Vejetaryanlığı, kaçışları, küçük oyunları da bu hesaplaşmanın birer yansıması. Ancak henüz bütünüyle, bütün yaşamıyla karşı koyamıyor, sadece ayrıntılarda karşı koyuşu/duruşu var.

Hiçbir roman kişisini bütünüyle yüceltmeyen ve bütünüyle yermeyen yazar, Güliz'in bütün duyarlılıkları karşısında, onun yaşam deneyimsizliğiyle, korkaklığıyla, güvensizliğiyle, bencilliğiyle, "poldiliğiyle" alay eder. Güliz serserilerden/yaşamdan şimdi korkuyor ama bu korku aslında onun bilinçli tercihidir. Birgün Paris'te başına gelen bir olayda "saldırganına, dolayısıyla yaşamın ta kendisine egemen olduğunu hissetiği anda bu sevinci fazla taşımak istemedi içinde. Kendi sorumluluğunu yüklenmek demekti bu sevinçle birlikte yaşamak. Yuvasına ve Ceno'ya sığınmayı yeğledi O. Yuvasından ve Ceno'dan olmamak için, kendi sorumluluğunu başkalarına yıkabilmek için bu olayı hızla unutturdu kendine. Bu yüzden de hep korku aradı hayatında, sistemce üretilen bütün korkulara dört elle sahip çıktı, hep korkak yaşadı, gel keyfim gel!" Ama bütün bu korkularına karşın Güliz'de hala umut vardır. Çünkü kendi korkularıyla yüzleşmeyi başarabilmiştir.

Çocukluğundan beri babasının atölyesine giremeyen Güliz, bu yılki Arınma Günlerini, atölyede geçirmeye karar verir ve atölyedeki babasının sandığını açar. Bu sandık aynı zamanda korkularının da kaynağıdır. Sandıkta babasının, heykelini yaptığı Kubilay'a ve Menemen olayına ilişkin pek çok bilgi vardır. Dönemin gazete haberleri, kitaplar, babasının notları... Buradaki kitaplardan Amerikan büyükelçisi Joseph C. Grew'in kitabından şu satırları okurken Güliz dayanamayacak kadar sinirlenmiştir; "Hükümet bu olayı kendi yararına kullanmaya hazır ve kararlıydı." Güliz, büyükelçinin bu düşüncelerini dış mihrakların iç işlerimize karışması olarak değerlendirir ancak yine de okumaya devam eder ve Atatürk'ün Serbest Fırka'yı Fethi Bey'e kurdurduğunu, bir iki ay içinde halkın Serbest Fırka'ya yönelik ilgisini gördüğünde de sorgusuz sualsiz kapatıverdiğini öğrenir. Büyükelçinin kitabının devamında yer alan, "Bu yeniden örgütlenme Halk Partisi'ni faşist ilkelere dayalı bir siyasal sistem örgütüne dönüştürecektir ve faşizmin Türkçesi Yeni Kemalizm olacaktır" sözlerini okuyan Güliz, kitaptan korkarak kitabın Türkçe'ye çevrilmemiş olmasına sevinir ancak dilbilir uyanık bir araştırmacının eline geçmesinden de endişelenir. Böyle bir araştırmacının çoktan hapishanede ya da sürgünde olabileceğini düşünerek rahatlasa da bu rahatlığın ardından düşünce ve araştırma özgürlüğü konusunda devletle aynı paralelde düşünmüş olmaktan utanır. Tıpkı Cengiz'in açlık grevinde direnenler için Adalet Bakan'ıyla aynı şeyleri düşünmekten duyduğu utanç gibi. Güliz bir taraftan da gazete haberlerini okurken büyükelçinin kitabıyla içine düşen şüphelerin üzerine gider ve gazetede Menemen olayı için tahkikat hakkında gizlilik gösterildiği haberini okuduktan sonra, gizlilikten nefret ettiğini söyleyerek "Devlet yönetiminde uygulanan gizliliğin sonuçları düşünülecek olursa, gizlilik için içtenliksiz nitelemesi yetmez, çok daha ileri gidip ihanet demek bile mümkün; halka, insana, sanata, bilime, kültüre, gelecek nesillere ihanet!" tanımlamasını yapar. "Güliz son yirmi yıl politikasının bir izleyicisi olarak, ülkeyi insanların değil de gizliliğin yönettiğini düşündü hep, gizlenenlerin yalana dönüştürülerek halkın önüne sürülmesinden hep nefret etti..."

Gazeteleri okumaya devam eder ve "şehitlere yakılan ağıtlara karşın, bugün olduğu gibi 1930 Aralık'ında da hayatın kendi doğal akışında sürdüğünü görür." Çünkü şehitleri kutsayan aynı tarihli Cumhuriyet gazetesinde büyük haberler güzellik yarışması ve futbol maçlarıdır. Üstelik Mustafa Kemal'in o gün ne yaptığına dair geçen haber de bu haberlerden farksızdır, tıpkı bugün olduğu gibi.

Gazetelere devam eden Güliz artık büyükelçinin yazdıklarına değil de gazetelerde yazılanlara ve devletin politikasına öfkelenmektedir; "Sanki devleti yönetmek için her zaman şehitlere ihtiyaç duyuldu. Şehitsiz bir yönetim olmazmış gibi, her zaman ve her zaman demek ki..." diyerek tepkisini dile getirmişti.

Büyükelçinin kitabında bir de şunları okumuştu Güliz "Bilgi sahibi olanların hepsi, Kubilay'ın telaşlı ve çok büyük bir akılsızlıkla hareket ettiğinde birleşiyorlar. İleri sürüldüğüne göre Kubilay, Derviş Mehmet tarafından vuruluyor. Bir bekçi de Derviş Mehmet'i vuruyor ama sonra o da vuruluyor. Hükümet Kubilay'ın kafasının kesildiğini, bir sopaya takılarak gezdirildiğini, fanatik dervişlerle müridlerinin kanını içtiklerini iddia ediyorsa da bunların doğruluğundan kuşku duymak için nedenler vardır."

Güliz, yaşayan duygularının yanında beynini de yorarak, babasının yaptığı Kubilay heykelini görmek için korkuyla gittiği Menemen'de, Menemen olayının çözümlemesini yapabilmiştir. "Din devletin elinde önemli bir koz, yıllardır onu bir şekilde iplerini gevşetip kendi eliyle ortaya salıyor devlet, sonra yeniden toparlıyor, arada sırada Menemen'de olduğu gibi, ipin ucunu elinden kaçırması da olağan! Yalnız din konusu değil, komünizm, aşırı uçlar meselesi de aynı! Gerektiğinde körüklersin, gerektiğinde baskı öğesi olarak kullanırsın, devlet mekanizmasının elde biri sayılır bunlar." Güliz'in bunları söylemesi kişiliğindeki önemli bir sıçramanın ifadesidir hemen ardından telefon çalıyor ve artık korkmuyor, "artık korkunun ecele faydası olmadığını baba örneğinden anlıyor." Romanda geride ama romanı hiç bırakmadan takip eden politik çerçevede yazar, kemalizmi irdelemiş, sorgulamış ve eleştirmiştir. Buradan yola çıkarak düzenin, kendi politikası gereğince, her düğümünde, bugün de yaşadığımız gibi dini nasıl kullandığını en gerçek haliyle romana sindirebilmiştir. Kubilay kendisini öldürenlerin, Kubilay'ı öldürenlerse devletin politikasının kurbanıdırlar. Tıpkı Sivas katliamında olduğu gibi, devletin bugün de dini gerektiğinde nasıl kullandığı anlatılmıştır.

Güliz de Cengiz de yaşam içinde küçük küçük oyunlarla, içsel protestolarla, korkak, güvensiz, önemsiz ve yalnız olmalarına karşın içlerinde korudukları insancıl yanlarla hala umutlanabildiğimiz kişiler. İkisinin de yaşamlarında bir karışıklık var. Roman boyunca sürekli mekan değiştirdikleri gibi, duygularında ve düşüncelerinde de böyle gel gitler yaşıyorlar. Bu gel gitler içinde kendilerini arıyorlar ve roman sonunda bizimle birlikte ya kayboluyorlar ya da varolacaklar.

Yazar, Güliz ve Cengiz üzerinden poldi aydınları eleştirirken, hiçbir kahramanını yüceltmediği gibi halkı da mükemmelleştirmez. Kezban Hanım, Güliz'in ailesi Fahrinnüsa Hanımefendi ve Ratip Aşir Acudoğu'nun yalılarında yıllardır hizmetkarlık yapmaktadır. Kezban Hanım, dünyadan ve yaşananlardan haberdar ve onurlu bir emekçidir. Hanımefendisi tarafından yalıda kendisi-

ne öğretilen söylemesi gereken sözler dışındaki konuşmalarında hep eleştirel, anlamlı bir üst dili vardır. Siyasi suçlu olup, yurdışına irtica eden oğlu Halil'den öğrendikleriyle kişiliğini oluşturmaya çalışmıştır yıllardır. Kezban Halil'le varolmuştur, Güliz ve Cengiz'le değil. Çünkü Güliz ve Cengiz birer aydın olarak Kezban'ı etkileyememişlerdir. Oysa Kezban, kaskatı kuralları olan Fahrinnüsa Hanım'ı bir parça da olsa dönüştürebilmiştir. En çok torunu (Halil'in oğlu) Sadık Fidel için umutlanmaktadır.

Kezban Halil'i mükemmelleştirirken, tanrısallaştırırken, diğer çocuklarını ihmal etmiştir ve Halil'in kusurlarını görmemektedir. Çünkü Halil'in, cezaevinde kıyasıya mücadele verirken, çıkar çıkmaz büyük bir şirketin bekçiliğini yapmayı kabul etmesi ve bir süre çalıştıktan sonra Hollanda'ya çıkması, orada bir şey yapmaması, kendini geliştirmemesi Halil'in hatalarıdır. Kezban'ın diğer çocukları istediği gibi yetişmemişlerdir, küçük oğlu faşistlerle, kızı ise şeriatçılarla biraradadır. Ancak belki de bu durum, bu çocuklar için kaçınılmazdı.

Kezban bir de Cumartesi Anneleri'ne güvenmektedir. Ama oğlu cezaevinden çıkınca bu kadınlarla ilişkisi kopmuştur. İçinde onlara karşı hep bir sevgi ve özlem taşımıştır ama bu sadece içinde kalmıştır, onlarla hiç görüşmemiştir. Aslında bu kadınlarda da çocuklarını bulanlardan kaçının kaç gün daha eylem yapacaklarına dair bir soru uyanmaktadır. Aslında bütün bunlardan dolayı Kezban da kendini eleştirir. Bütün kusurları ve insani yanlarıyla o da umut taşıyan bir roman kişisidir ve içimizdedir.

Romanda sıkça kızdığımız kişilerden Fahrinnüsa Hanımefendi, disiplini, otoritesi ile Cumhuriyet kuşağının katı temsilcilerindendir. Çoğu zaman acımasızdır. Kendi sınıfını bilip, ait olmayanların bu sınıfa girmesinden rahatsız bir kast anlayışına hakimdir. Köy kökenli ve yalı yaşamına özenen, bu nedenle de evlendiği halde yalıda yaşayan damadı Cengiz'i hep aşağılamıştır. Yıllar geçse de Cengiz'in adı hep "öğrenci çocuk" olmuştur. Aynı şekilde Kezban'a karşı da hep acımasızca davranmıştır. Hatta onun da adını değiştirip ona "Ayşecik" diye hitap etmiştir. Felç geçirip de konuşamadığı bir dönem, yıllarca aşağıladığı Kezban onu televizyonun karşısına oturtup, ona haberleri izletmiş ve açlık grevinde direnen, ölen insanları anlatınca felçli Fahrinnüsa Hanımefendi bu duruma dayanamayıp birden şarkı söylemeye başlamıştır. O günden sonra da, felçli olup konuşamadığı halde bütün isteklerini, duygularını şarkı söyleyerek ifade etmiştir. Felçli de olsa aslında bu bile bilinçli bir tercihtir. Yani "Fahrinnüsa Hanımefendi konuşamadığı için değil, yaşananları konuşmaya değer bulmadığından bunca zamandır konuşmuyordu, konuşma yerine şarkı söylemeyi protesto yöntemi olarak geliştirmişti." Bu kuşaktakiler bir dönem aydınlığı görmüş kişilerdir. O dönemdeki isteklerini, ideallerini gerçekleştirebilmişlerdir. Cumhuriyeti kurmuşlar ve yaşatmışlardır. Bu nedenle mutlular ve doygun sayılabilirler. Ancak şu anda onlar da bir arayıştalar ve onlar da bütünen iyi ya da kötü değiller. "... onlar farklı iki kuşağı kendilerinde birleştirmiş güzel, akıllı kadınlardı, geride kalmayı seçmişler ama hep önde gittiklerinin ayırdındaydılar, erkeklerinden çok daha güçlüydüler, güçlerini kadınsı bir nezaketle sarmalamışlardı, yönlendirilirken yönlendirdiler, yönetilirken yönettiler ve kendilerinden hoşnut öldüler."

Güliz'in babası Ratip Aşir Acudoğu Menemen'deki Kubilay heykelini yapan, sanatçı ruhu gelişkin bir heykeltraştır. Fahrinnüsa Hanımefendi onun aydın, ihtilalci kişiliğini anlayamamış, Güliz ise bu kişilik altında ezilmiştir. İçinde taşıdığı derin duyarlılığıyla kızına yazdığı şiirde "Sebep sensin gönülde ihtilale" diyor. Ancak Ratip Aşir Acudoğu da bu kişiliğinin yanında korkular yaşıyor ve ihtilali sadece içinde kalıyor. Menemen olayını çözen Güliz, yıllardır babasını anlayamamış olmaktan utanıyor, "Bâbacığım sen yaratmaya çalışırken, birileri ölüm taciri rolünde miydiler yoksa, seni ve çekicini kullanmaktan da çekinmediler işte." ... "Ratip Aşir Acudoğu'nun heykeltraş sehpasında yığınla insan asılı, darağacı değil ki o, ölümün, kıyımın değil ki, yaratıcılığın sehpası; oraya insan asma hakkını kimden aldınız, indirin onları çabuk ölecekler!" Acudoğu, çekiç sesleriyle her gece karabasanlar görerek yatağından fırlayıp atölyeye sığınırken derin korkular taşıyordu. Oysa evdekiler bunun yaratıcılık sancıları olduğunu sanıyorlardı. Güliz yıllardır babasından devraldığı korkuyla yaşarken, artık babasının ve kendisinin korkularının kaynağına da inebilmiştir.

1931 yılı Mart ayının gazetelerini hergün okuyup günlüğüne not düşen Ratip Aşir Acudoğu, Kubilay ve arkadaşları adına bir heykel dikilmesi kararının alındığını bunun için heykeltraşlar arasında bir yarışma yapılacağı haberini okur ama kendisinin ilgilenmediğini söyler. Yani ilk günlerde bu yarışmaya katılmayı düşünmez.

Acudoğu yine o günlerin gazetelerini okurken, Menemen'in faturasını Menemenlilere değil devlet recaline keser. "Politikacıların Menemen'i haritadan silme isteklerine rağmen Ratip Aşir Acudoğu politikaya değil, Menemen halkına sahip çıkıyor ve 'Menemen neden bin versin, politikacıların kendisi ödemeli bu bedeli' diyor." ... "Kubilay heykelinin çevresinde dönenlere kar-

şın sanatçı yanı baskın çıkmış olmalı babasının, ilgilenmiyorum dediği yarışmaya katılıp kazanmış işte."

Kubilay heykelini yaparken de şu notları düşüyor: "Doğmamış oğlumdan tam dört yaş büyük Kubilay! Küçük bir ölünün acısını duyarak yoğurmaya başladım sert çamuru. Mızraklı bir genç çıkabilir bu yoğuruştan.

Mermerle çalışmaya başladım. Artık uyuyamıyorum. Her çekiç sesi, asılan onca insanın son nefesini de duyuruyor bana. Kubilay'ın boynunu çalışırken sanki bile bile, kaza olmasına imkan yok, çekici elime bile bile vurdum sanki evet, kanayan elimin kanı, Kubilay'ın boynunda kaldı bir süre...

Ne zaman dalsam aynı rüyayı görüyorum, Kubilay'ın değil, heykelimin boynu kanıyor, sürekli kan, darağaçlarının ilmiklerinde de kan, birileri sürekli darağacı ilmiği sipariş ediyor birbirlerine, birileri durmadan kanıyor. Bunun adı neden siyaset olsun?..

Kubilay'ın yüzü belirdi. Benim doğmamış oğluma ne kadar da benziyor.

Onlara her zaman yeni Kubilaylar gerekebilir...

Kubilay'ı az önce Menemen'e dikmek üzere alıp götürdüler. Ben hala küçücük ve doğmamış bir ölünün acısını duyuyorum içimde, oğlum!"

Ratip Aşir Acudoğu da bu kişiliğinin yanında korkular taşıyor ve ihtilali sadece içinde kalıyor.

Bilgesu Erenus, aydın tavrı ve yazarlık tutumuyla yaşadığı çağı bırakmayan, eserlerinde dönemin toplumsal olaylarını net tavrıyla yansıtan bir yazardır. Bu nedenle, "Yeşilköy köylülerine dışkı yedirme olayından sonra Havuç ya da Sopa'yı, Sovyet Sosyalizminin çökertiliş sonrasında 'İkibin Yılına İki Bir' oyununu, Amerika'nın arka bahçesini Doğu blokuna dek yaymasıyla 'Arka Bahçe'yi, Aselsan işçilerinin açlık greviyle 'Altıncı Gün' oyununu, Körfez savaşı ve sığınmacıların ardından 'İnsan Aklını Koruma Enstitüsü'nü, Nazım Hikmet'in komünist kişiliğinin bilinçli olarak öldürülmeye çalışıldığı dönemde 'Dokumacılar'ı, Susurluk olayının yaşandığı günlerde, Susurluk'un adını geçirmeden ancak bu olayla çok yakın bağ kurabileceğimiz 'Gece' romanını yazmıştır. Göz'de de psikolojik, tarihsel, sosyolojik ve politik boyutuyla derinlemesine işlediği, oluşturduğu bütün kişiler, bugündedir, yaşadığımız çağın toplumsal olaylarının içindedir. Kemalizmin geçmişteki ve bugünündeki sancılarında, dini kullandığı dönemlerde varolurlar. Yazarın, Göz'ü yazdığı dönemin politik değerlendirmesi için Hepileri'nin 6. sayısından yararlanarak şunları söyleyebiliriz; "Restorasyon mücadelesi ilk elden ordu ile büyük ölçüde RP'nin temsil ettiği İslamcı kitle arasında geçiyor. Türk-İslam sentezinin darbeciler tarafından devletin resmi ideolojisi haline getirilmesi, Türkiye solculuğunun zayıflığı ile ağırlığını milli olandan çok İslamın ön plana çıkmasını sağlamıştır. (...) düzen bütün sol gelişmelere karşı İslami gericiliği bir emniyet sübabı olarak görmüş, bu tür organizasyonları korumuş ve teşvik etmiştir" Sürgündeki dilbilir araştırmacı Yalçın Küçük'ün "Erbakan'ın iplerini ellerinde tutanlar, iplerine güvenemez hale geliyorlar" değerlendirmesi ile Bilgesu Erenus'un bu romanda "din devletin elinde önemli bir koz, yıllardır onu bir şekilde iplerini gevşetip kendi eliyle ortaya salıyor devlet, sonra yeniden toparlıyor arada sıada ipin ucunu elinden kaçırması da olağan" şeklinde yazdıkları denk düşmektedir.

Bilgesu Erenus romandaki kişilerin hiçbirini bütünüyle iyi ya da kötü, siyah beyaz çizmemiştir. Kıyasıya bir eleştiri yaparken iyi yanlarının da olabileceğini gözardı etmemiştir. Bu nedenle romandaki bütün kişiler hayatın tam içinde, gerçek, yaşayan, bizden ve içimizden roman insanlarıdır. Dolayısıyla okurken onlarla oluşturulan yaşamsal bağ içinde, okuyucuda, kimi zaman onlara karşı derin bir sevgi, kimi zamansa kıyasıya bir eleştiri ve kızgınlık beliriyor. Bu nedenle roman kişileriyle aranızda kuracağınız bağ ya da özdeşleşme sonucu kendi yaşamınıza karşı da bir sorgulama sürecine girip belki de kararlar almaya başlayacaksınız. Ancak baştan bir bağ kuramayanlar için umut da yoktur. Bu ise yazarın değil böyle kişiliklerin kusurudur; zaten böyle kişiliklerden de roman kahramanı oluşması mümkün görünmemektedir.

Roman kahramanları üzerinden, bugünkü aydının hayata karşı mum duruşu, "her köşeyi sivriliği yumuşatıcı mum ışığı" duruşu eleştirilmiştir yazar tarafından.

Roman tadında bir roman olan "Göz"ün bütün kişileri iyi ve kötü olan bütün yanlarıyla huzursuzlar, gönüllerinde ihtilal yaratıyorlar ancak bu ihtilal sadece gönüllerinde kalıyor bunun dışa vuruluşu ise kararlar aldırdığı okurda oluşmaktadır.

Roman kişilerinde finale kadar süren arayışlar sonucunda finalde, roman kahramanlarıyla benzeşebilen bir okur olarak benim finalim/kararım şu olmuştur: Bir tiyatro kuracağız ve kapısından korku giremeyecek "burada çok farklı kuşaklar yetişecek, tembelliğe, vurdum duymazlığa, adamsendeciliğe karşı son derece hassas olacaklar" ve gönüllerinde yarattıkları ihtilali beyinlerinde, yaşamlarında da yaratabilecekler.

Bu tiyatroya girmek isteyenler için bir soru "Göz'ü okudunuz mu?"

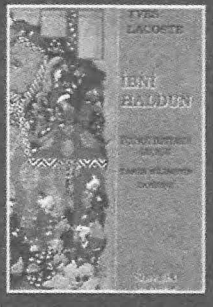

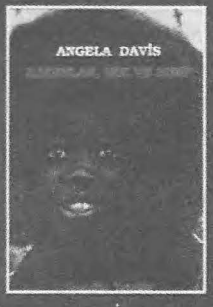

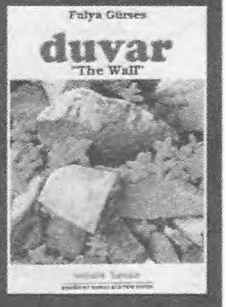

P.K. 1364, Sirkeci, 34431, İstanbul
Tel / Fax: (0212) 553 02 93 - 251 83 91

Dağıtım: PİA - YÖN - SAY - SOSYAL - BARIŞ
BİRLEŞİK - ARKADAŞ - C.K.K.

Solun Pozitivistliği

Adalet DİLEKÇİ

Pozitivist bilim anlayışı, burjuva bilim felsefesini ifade eder. Kapitalizm, pozitivist bakıştan dolayı olayları betimlemekten öteye gidemez. Kendi gericiliğini yaratır.

Marksist bilim anlayışı, realist bilim anlayışı ile özdeştir.

Marksizme, realist anlayışı, diyalektik ve tarihsel materyalizm öğretisi katar. Marksist olabilmek, bilimde realist anlayışı kavramakla mümkündür.

Her devrim kendi değerlerini yaratır.

Her sistem bir önceki sistemin bağrından çıkar. Nasıl kapitalizmi varkılan değerler, feodalizmin içinde vücut bulmuşsa, sosyalizmi varkılacak değerler de kapitalizmin içerisinden yeşerecektir.

Burjuva devrimleri çağında, Avrupa'da, siyasal ve iktisadi alanda meydana gelen dönüşümlerle, yeni bir toplumsal sistem kurulurken, bu yeni sisteme ait anlayış yerleşiyordu. Kendi insan tipolojisi, bunu şekillendiren burjuva felsefesi ve burjuva felsefesinden ayrılmayan bilim anlayışı da bu tarihsel sürecin bir ürünü olarak ortaya çıktı. Sosyalizmin varolmasına da aynı düzlemde bakılmalıdır. Sosyalizm; tek başına siyasal ve iktisadi dönüşüm olarak kavranmamalıdır. Onu toplumsal bir dönüşüm sürec olarak görmek, ona ait değerlerin pratikte vücut bulmasıyla gerçekleşecektir.

Marksist bilim anlayışı, burjuva bilim anlayışından ayrılır. Marksist bilim anlayışının özümsenmesi tarihsel bir zorunluluktur. Bir insan marksist bilim anlayışını özümsediği ve aynı zamanda partiğe taşıdığı oranda sosyalistleşir.

Bilim anlayışlarını ele almadan önce bilimin önemini, tanımını ve onu niteleyen özellikleri vurgulamak gerekir.

Bilimsel düşünme belli bir dünya görüşüne dayanır. Gerçek dışı olayların karşısında yer alır. Doğada olup biten olayları doğa üstü güçlerin varlığını tasarlayarak değil tam tersine tüm bu tasarımları reddederek onun diyalektik süreçlerini açıklamayı amaç edinir ve günışığına çıkarır. Bilimsel çaba, anlama, bulma, doğrulama işidir. İnsanlık tarihinde aynı amaçlar için mitoloji, din, metafizik gibi bilimdışı yollar da yer almıştır.

Bilim, denetimli gözlem ve gözlem sonuçlarına dayalı, olguları açıklamada tutarlılık gösteren, yöntemle elde edilen bilgiler topluluğudur.

Bilim, olgusaldır. Bilimsel olgular doğrudan ya da dolaylı yoldan

gözlenebilir olguları dile getirmektedir. Olgusal olmayan bir sav, varsayım -varsa teori- bilimsel olmaz, bilim niteliğini kazanamaz. Olguların doğrulamadığı hiçbir önerme doğru kabul edilemez. Olgular da tek başına hiçbir şey ifade etmez. Birşey ifade edebilmesi için hipotez veya teori ışığında bilimsel incelemeye veri niteliği kazanması gerekir.

Bilim mantıksaldır. Sonuçların, tutarlı olması gerekir. Birbirleriyle çelişmemelidir.

Bilim, nesneldir. Bilimsel sonuç veya doğru, kişiye bağlı değildir. Kişinin iradesi dışındadır. Bilimde demokratiklik olmaz.

Bilim, eleştiricidir. Bir hipotez ya da teori ne denli akla uygun görünürse görünsün, hatta bu hipotez ya da teori kabul edilmiş olsa bile, bilim, eleştirici tutumunu elden bırakmaz.

Bilim, genelleyicidir ve seçicidir.

Bilim anlayışı, bilim felsefesini ifade eder. Bilim felsefesinin amacı da kısaca bilimi anlamaktır. Bilimsel süreci kavramak eleştirel ve analitik düşünme çabasına dayanmakla birlikte mantıksal çözümleme yoluna gider.

Bugün temelde üç bilim felsesinden (bilim anlayışından) söz etmek mümkündür: 1- Pozitivist bilim anlayışı 2- Realist bilim anlayışı 3- Konvensiyonalist bilim anlayışı.

Pozitivizme göre; gözlem ve deney kesin amprik bilginin tek kaynağıdır. Duyu deneyimleri ile ifşa edilmiş olan olayların veya ötesindekini elde etmeye çalışmak, bu olayları her nasılsa zorunlu kılmış olan fakat gözlenemeyen özlerin, mekanizmaların veya doğanın bilgisini vermek bilimin amacı değildir.

Pozitivist için bilim, dışsal dünyaya ilişkin kestirmeci ve açıklayıcı bilgi elde etme girişimidir.

"Gözlemsel" ve "teorik" kavramlarını kullanmışlardır. "Gözlemsel" terimi gözlenebilen bir olaya işaret eder ve bilimsellik ölçütünü karşılamış olur. Oysa teorik olan yeteri kadar bilimsellik taşımaz.

Özetle, pozitivistler, gözlem dilini, hem epistemolojik hem de antolojik açıdan ayrıcalıklı bir dil olarak görürler.

Mikroorganizma bir zaman teorik iken, şimdi gözlemseldir. Yani teorik olan birşey zamanla gözlemsel olabilir. Pozitivistlerin yanılgısı da işte buradadır.

Teorik olanı gözlemleyememek onu bilimsellikten uzaklaştırmaz.

Diyalektik bir çözümleme, bilimseldir. Teoriktir.

Pozitivistler, sosyoloji, tarih, psikoloji ile pek ilgilenmemişler. En azından bilim felsefesinin alanına girmediğini düşünmüşlerdir.

St. Simon, Comte ve genelde pozitivist akım, bilimi kesin bilgi veren etkinlik olarak görür.

Pozitivist felsefe, bizim gözlenebilir olgular ve onlar arası ilişkiler dışında hiçbir şeyin bilgisine sahip olamayacağımız inacına dayanır. Bilim bizi olguların altta yatan yapısı veya özü hakkında bilgilendirmez.

Realizme göre; bilim ampirik-temelli, rasyonel ve objektif bir girişimdir. Doğaya ilişkin açıklayıcı ve kestirimci bilgi sağlar. (Bu noktalarda pozitivizmle uyuşmaktadır.) Realist için birinci görev açıklama yapmaktır. Olayları açıklamak için de olaylar arasındaki zorunlu bağlantıları bulmak gerekir. Ancak böyle yapmakla şeylerin görüntülerinin ötesindeki özlerine gidebiliriz. (Bu noktada pozitivizden ayrılır.)

Pozitivizm, bilimsel açıklamada çok önemli olan bilimsellik kategorisini dikkate almaz. Eylemlerin açıklanmasında, nedensel açıklamaların kullanılması gerekir. Bu nedenle pozitivist sosyal bilimcilerin, sistematik olarak bu tür açıklamaların önemini küçülten tavırlarını reddediyoruz.

Realizmi; "neden", "ne", "nasıl" soruları özetler.

Realiste göre bilimsel teorilerin amacı gözlenebilen olayların ve bunların arasında varolan düzenli ilişkilerin nedensel açıklamasını yapmamızı mümkün kılmaktadır. Karl Marx realisttir, bu anlamda da bilimseldir.

Konvensiyonalistlere göre; bu grup bilim felsefecileri ise, realist ve pozitivistlerin paylaştıkları noktaları reddederler.

Bilimin, gözlem ve deney sonucunda dışsal gerçekliğe ait nesnel, doğru açıklama getireceği görüşüne karşı çıkarlar.

Gözlemi, inanç ve beklentiler etkiler.

"Eğer bir bilmece çözümlenmezse, hata bilim adamına aittir, paradigmaya değil."

Pozitivist bilim anlayışı, burjuva bilim felsefesini ifade eder. Kapitalizm, pozitivist bakıştan dolayı olayları betimlemekten öteye gidemez. Kendi gericiliğini yaratır.

Marksist bilim anlayışı, realist bilim anlayışı ile özdeştir. "Gerçekleri gözlemleyebilmek ile bilimsel bulgulara ulaşabilmeyi özdeş saymamak gerek. Tam tersi; gözlenen gerçekler ile bilimsel bulgular birbirinin tam tersi olabilir. Şöyle: 'Nesnelerin (şeylerin) dış görünüşü ile özü doğrudan doğruya çakışsaydı, tüm bilim gereksiz olurdu.'(Karl Marx, Kapital III. cilt, s. 817, ing) Bilimsel çalışma ve yaratıcılık, gözlenen gerçeklerden, olayların gelişme süreçlerinin iç bağlantılarına, özüne inebilmek demek." (Yalçın Küçük, Bilimlerin Sonu ve Bilimin Doğuşu)

Marksizme, realist anlayışı, diyalektik ve tarihsel materyalizm öğretisi katar. Marksist olabilmek, bilimde realist anlayışı kavramakla mümkündür. Teorideki diyalektik materyalizmi, bilince taşıyıp onu da pratikle buluşturmak doğru sosyalist tavır olacaktır. Oysa bugün Türkiye geleneksel soluna baktığımızda böyle bir çabanın olmadığını görüyoruz. Türkiye solunun marksist bilim anlayışı ne kadar kavradığını tarihsel pratiğine bakarak anlayabiliriz.

Türkiye geleneksel solu feodalite tanısını yaparak Türkiye'de baskın üretim biçimi olan kapitalizm gerçekliğini reddetti. Hüseyin İnan; Türkiye'de yarı-feodal, feodal ve kapitalist üretim ilişkilerinİn bir arada bulunduğunu, buna uygun devrim modelinin de 'milli demokratik devrim' olduğunu savundu. Mahir Çayan; 'Teorik Yazılar'da "Bilindiği gibi Türkiye yarı-feodal ve yarı-sömürge bir ülkedir. Böyle bir ülkede devrimci mücadele bağlmsızlık ve demokrasi için yapılan mücadeledir. Yani emperyalizmin uzantı ve müttefiklerinin temizlendiği milli bir demokrasiye sahip, tam bağımsız Türkiye'yi kurma mücadelesidir, bugünkü devrimci mücadele." diyerek, yarı-sömürge, azgelişmiş kapitalist, feodal Türkiye söylemini geliştirdi. 1960-71 arasındaki Milhri Belli'yle başlayan 'milli demokratik devrim' tezi kapitalizmin gerçekliğinin reddedilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıktı. Bilimsel bir bakış geliştirip gerçekliği kavramak, bunun iç bağlantılarını açıklamak yerine bilim dışı yol seçildi. Feodalizm tanısından dolayı da kapitalizmi hedef alan mücadele mantığı terkedildi ve feodalizmin kalıntılarını ortadan kaldırma mücadelesine girişildi. Bu da Türkiye solunun güç kaybetmesine neden oldu.

Feodalizmin ya da kendisi olamasa bile kalıntılarının ortadan kaldırılması için anti-emperyalist bir bakış ve cephe formülasyonları geliştirildi. Bu da işçi sınıfını ve öncülük tartışmasını, anti-kapitalist mücadele anlayışını soldan uzaklaştırdı.

Hem kapitalizmi hem de işçi sınıfını tartışma dışına itti.

1960'larda konulan feodalite tanısı, özde belirli bir değişikliğe uğramadan bugüne kadar hakimiyetini korumuştur. Türkiye'de feodal üretim biçiminin hakimiyeti, sürekli ileri sürülürken 15-16 Haziran işçi eylemliliklerinin patlaması feodalizm tanısını çürütür. 15-16 Haziran işçi eylemlilikleri teoriktir. Solun feodalite tanımlamasını çürütmekle kalmaz, kapitalizmin gerçekliğinin varlığını da ispatlar.

1960 yıllarında Türkiye aydınının bilim dışılığı aslında kendi düzeyini yansıtır. "Feodallere karşı savaşın 1960 yıllarında Türk aydınına daha sıcak geldiğini anlayabiliyorum. Doğallıkla, Türk aydınında burjuva değil köy kökeni ağırlık basıyor. Ayrıca, henüz soyutlama gücünün çok geri basamaklarında ve hep elle dokunduğu veya gözle gördüklerini algılayabiliyor. Kapitalist sistem bir ilişkiler ağı olarak, Türk aydınına doğu ve güney Anadolu'da rastgelebileceği şeyh ve beylere göre çok "soyut" geliyor. Üçüncüsü, Türk aydını bu yolla bildiğini düşünüyor. Mustafa Kemal Paşa'nın bir kez bu yoldan yürüdüğü düşüncesini, düşünce sisteminin önemli öğelerinden biri haline getiriyor." (Yalçın Küçük, Türkiye Üzerine Tezler, cilt III)

1960'ların aydınının gereken bilimselliği gösterememesi, bugünün aydınının da aynı düzlemde yürümesi anlamına gelmez. Ancak görünen tablo bugünün aydınının geçmişten farklı olmadığını göstermektedir.

Marx'ın bilimselliğinin anlaşılamaması beraberinde Marx'ı dogmatize edecektir. Marx'ın bilimselliğinin kavranması, realist bilim felsefesi ve diyalektik materyalizmden geçer. Bilimsel bir bakış kazanılmazsa pratikte sapmalar meydana gelir. Türkiye geleneksel sol tarihi de bunu ispatlamaktadır. Eğer siyasal iktidarı almayı hedefliyorsak, marksist bilim anlayışını kavramak ve bilim düzleminde yürümek zorundayız. Aksi taktirde siyasal iktidarı hedeflemek hayaldir.

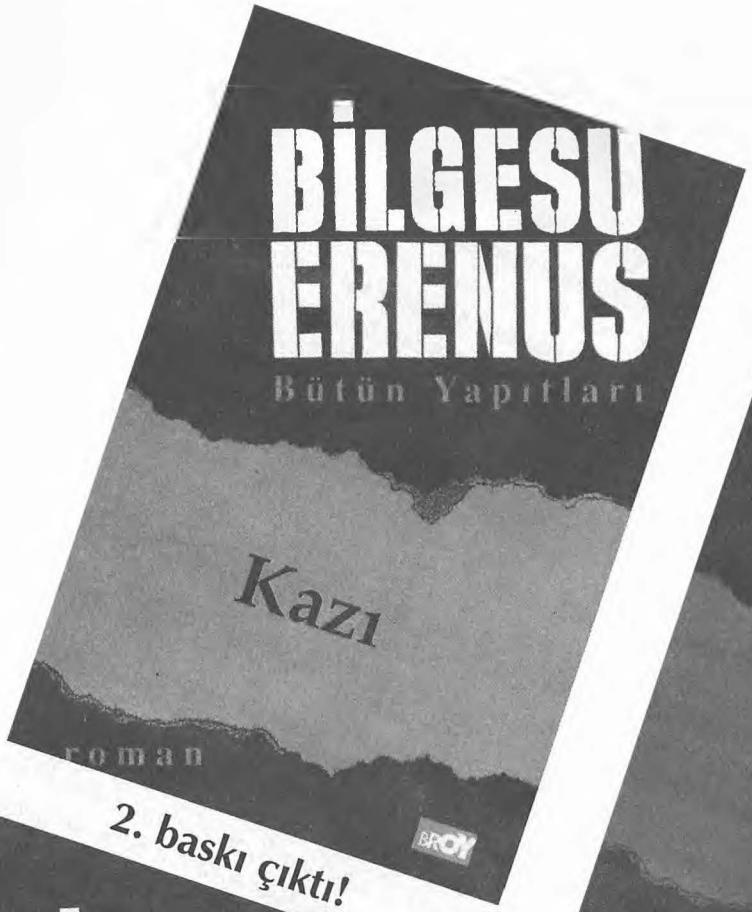

2. baskı çıktı!

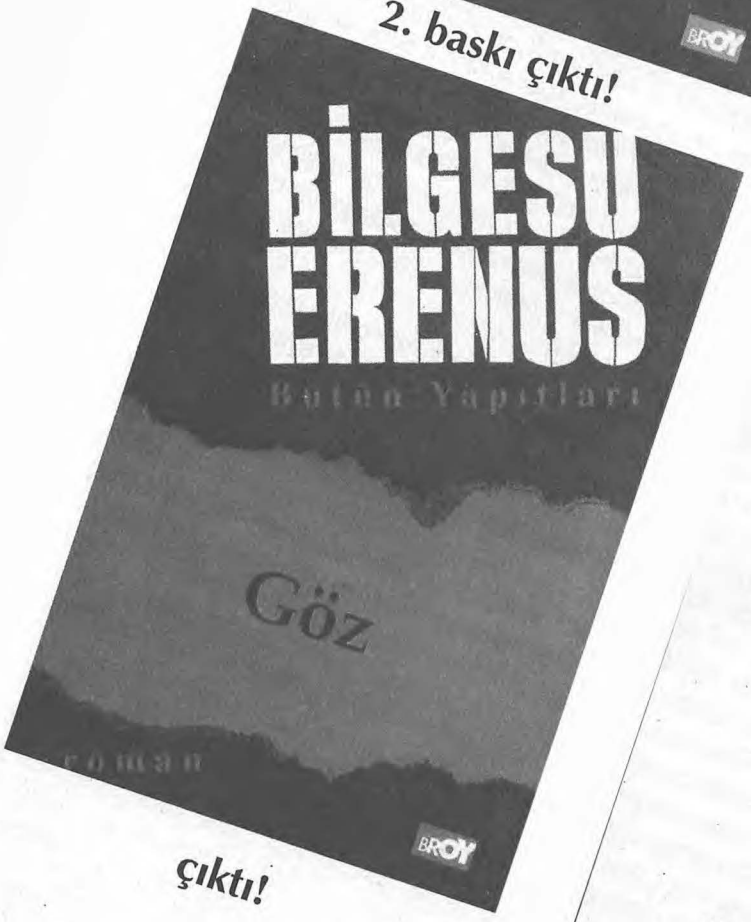

çıktı!

BİLGESU ERENUS

PAYİDAR

Hazırlanıyor

AKIŞ YAYINCILIK

TOPLATILDI

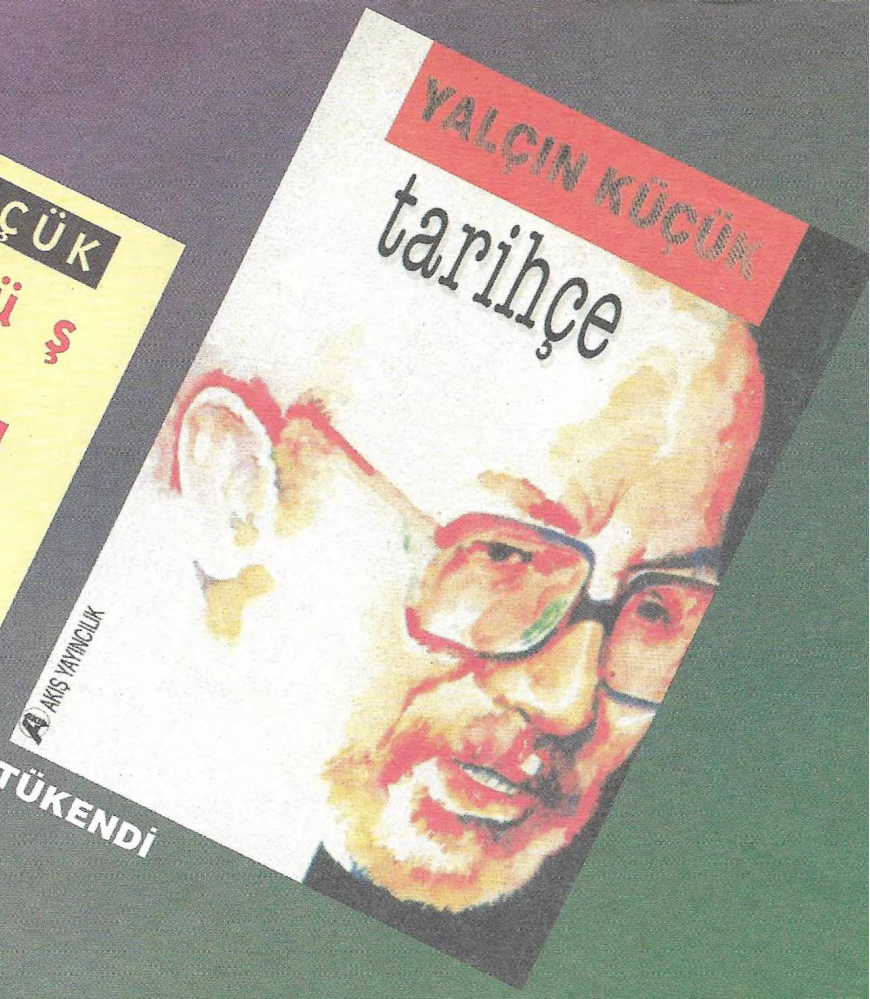

TÜKENDİ

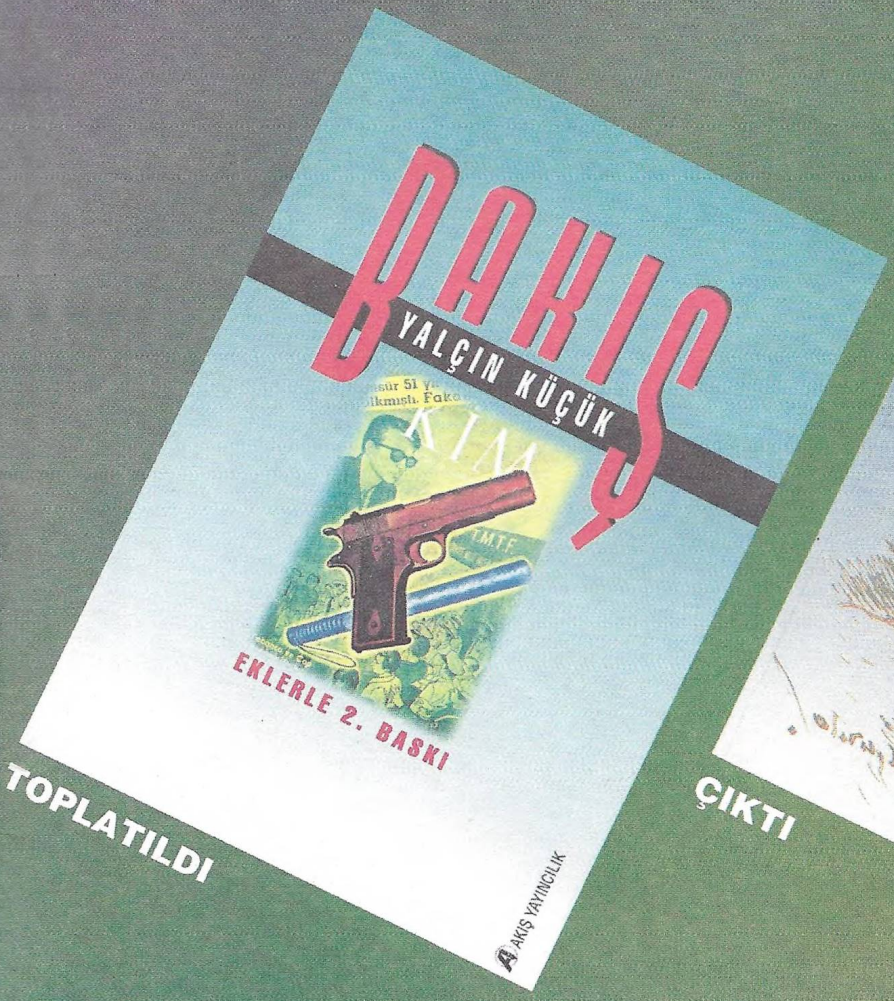

TOPLATILDI

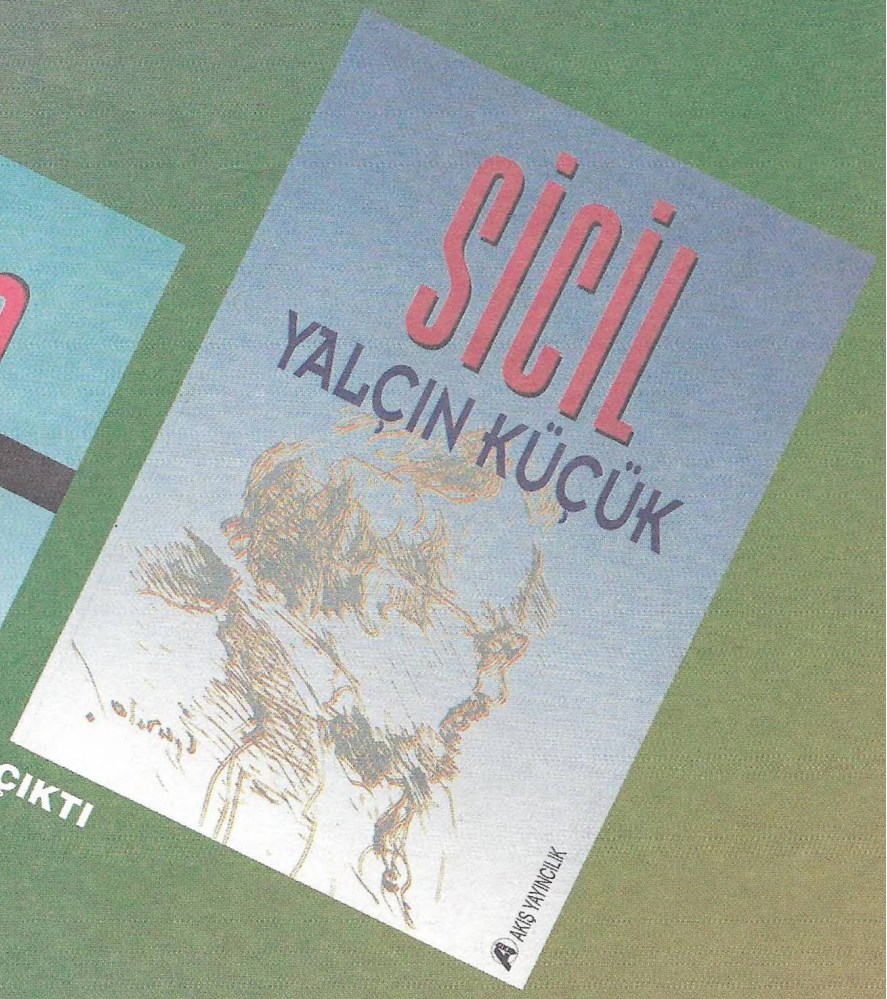

ÇIKTI
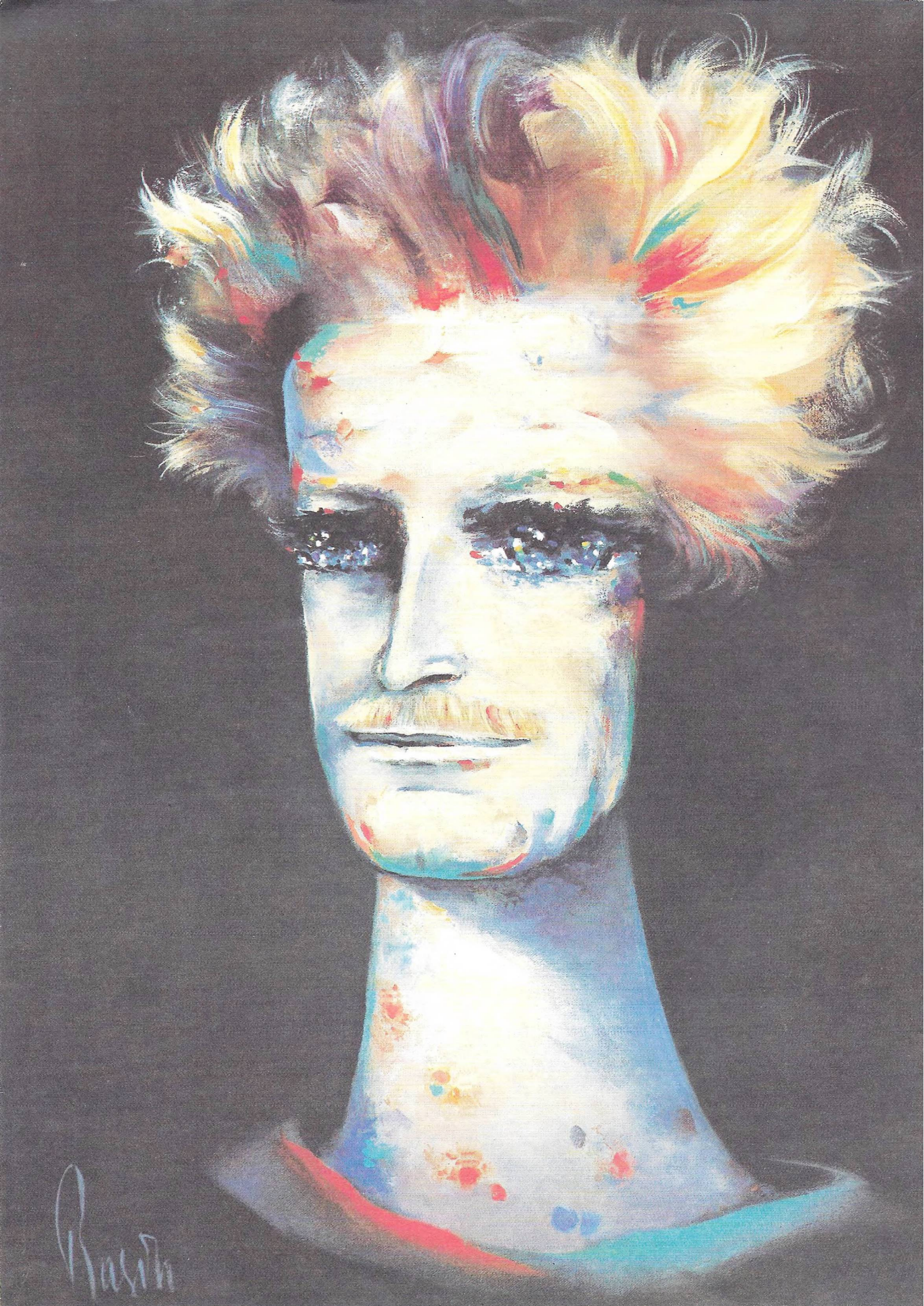
AKIŞ YAYINCILIK
Büyük Parmakkapı Sokak 20/4 Beyoğlu / İSTANBUL
Tel & Fax : 0.212. 292 29 45